

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΚΘ'

ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 |

1 ΙΟΥΛΙΟΥ 1952

| ΑΡΙΘ. 14—15

ΑΠΟ ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

Η ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΟΜΙΛΙΑ
ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΡΩΓΩΝ Κ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

Ἰστάμεθα καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ βράχου τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἐν τῷ ἱερῷ χώρῳ, ἔνθα τὸ πάλαι συνήρατο τὸ ἀνώτατον Δικαστήριον, τὸ ὁποῖον ὁ μέγας Νομοθέτης τῶν Ἀθηναίων «ἐπίσκοπον ἀπάντων καὶ φύλακα τῶν νόμων ἐκάθισεν». Ἰστάμεθα συνηγμένοι ἐν τῷ ἱερῷ χώρῳ, ἔνθα ὁ τῶν ἔθνῶν Ἀπόστολος, ἀχθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἐκήρυξε πρὸς τὰ ἔθνη τὸν «Ἰησοῦν καὶ τὴν Ἀνάστασιν».

Ὁ χώρος οὗτος ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης προσέλαβε νέαν σημασίαν καὶ περιεβλήθη νέαν ἱερότητα. Ὁμολογουμένως καταλληλότερος χώρος καὶ ἐπισημότερον βῆμα δὲν ὑπῆρχεν ἀνὰ τὸν ἐθνικὸν κόσμον διὰ νὰ κηρυχθῇ ἀπ' αὐτοῦ ἡ σοφία τοῦ Εὐαγγελίου. Ἡ δὲ ἱερὰ τελετὴ αὕτη, ἡ ἀπὸ τινῶν ἐτῶν καθιερωθεῖσα, ὑπερέχει εἰς σημασίαν καὶ συμβολισμὸς πασῶν τῶν εορτῶν τῆς Ἐκκλησίας, αἵτινες ἀναφέρονται εἰς τὰς σχέσεις τοῦ Χριστιανισμοῦ πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἐθνικὸν κόσμον.

Διὰ τοῦτο ἡ εορτὴ αὕτη ἀποτελεῖ ἤδη εὐκαιρίαν αὐθορμήτου καὶ ἐνθουσιώδους ἐκδηλώσεως τῶν εὐσεβῶν αἰσθημάτων ὅλων τῶν Ἀθηναίων, ὡς κατ' ἔξοχὴν παρθενικήν καὶ πανελληνίως πανήγυριν. Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ὅμως ἔτους, καθ' ὃ ἡ ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου τελετὴ, ὡς ἐπιστέγασμα τῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Παύλου εορτῶν, ἀπετέλεσε τὴν λαμπροτέραν ἐκδήλωσιν εἰς τὰς εορτὰς ἐκείνας, ὃ σήμερον τελούμενος Ἑσπερινὸς κατέστη ἀντικείμενον παγχριστιανικοῦ διαφέροντος. Εἰς πᾶν ὅ,τι ἐγράφη καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ γράφηται ὑπὸ τῶν ξένων τῶν ἐλθόντων εἰς τὰς εορτὰς, τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ ἀνάμνησις τῆς τελετῆς ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Τελοῦμεν ἤδη τὸν Ἑσπερινὸν τοῦτον καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἐν μέσῳ βεβαρυμένης ὑπὸ νεφῶν διεθνοῦς ἀτμοσφαιρας. Τὰ ἄτομα καὶ τὰ ἔθνη πάντα συνέχει ὁ φόβος καὶ ἡ ἀγωνία τοῦ πολέμου, ὅστις ἐπὶ τῶν ἐρειπίων, τὰ ὁποῖα ἀκόμη δὲν ἀνυπομονήθησαν, θὰ σωρεύσῃ νέα φρικτότερα ἐρείπια καὶ θὰ καταλίπη ἐπὶ τῆς γῆς τραγικώτερα τὰ θύματά του. Ὁ ἀσίγαστος πόθος τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ἡ εἰρήνη καὶ παρὰ τῶν λαῶν διεξάγεται ἐργώδης προσπάθεια πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς εἰρήνης.

Ὅθεν εὐκαιρον εἶναι ἐπὶ τῇ σημερινῇ εορτῇ καὶ ἀπὸ τοῦ χώρου τούτου νὰ διασαλισθῇ εἰς τὰ πέριχα τοῦ κόσμου τὸ περὶ τῆς εἰρήνης κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βράχου τοῦ Ἀρείου Πάγου, αἱ Ἑριννύες ὡς Εὐμενίδες, δικάζουσαι τοὺς ἐγκληματίας τοῦ πολέμου, παρέχουν εἰς αὐτοὺς χάριν καὶ ἀπὸ τοῦ χώρου τούτου ἡ διάτορος φωνὴ τοῦ Ἀποστόλου τῶν ἔθνῶν κηρύσσει πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα τὴν οὐσίαν τῆς ἀληθοῦς εἰρήνης καὶ ὑποδεικνύει τὸν τρόπον τῆς ἐξασφαλίσεώς της μεταξὺ τῶν ἀτόμων, τῶν κοινωνιῶν καὶ τῶν ἔθνῶν.

Ἡ ἔννοια, τὴν ὁποῖαν πάντοτε οἱ ἄνθρωποι ἔσχον περὶ τῆς εἰρήνης, ὑπῆρξε καὶ εἶναι διάφορος ἐκείνης, τὴν ὁποῖαν ὁ Θεὸς διδάσκει διὰ τοῦ Ἀποστόλου. Καὶ τὰ μέσα δέ, τὰ ὁποῖα ἐκάστοτε χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἐξασφάλισιν καὶ παγίωσιν τῆς εἰρήνης ἐπὶ τῆς γῆς, εἶναι ἀντίθετα ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ὁ Παῦλος, ἐμπνεόμενος ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκει εἰς τὸν κόσμον. Οἱ ἄνθρωποι στηρίζουν τὴν εἰρήνην ματαιῶς εἰς ἰδίαις προϋποθέσεις καὶ σταθμητοὺς παράγοντας· ὅταν διαβεβαιώσονται ἀπατηλῶς καὶ λέγουν «εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος». Τὸ γεγονός καὶ μόνον, ὅτι οὐδέποτε ἐπὶ τῆς γῆς ἐπεκράτησεν εἰρήνη δι' ἀνθρωπίνων δυνάμεων καὶ τρόπων, τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν σφαλερότητα τῶν περὶ εἰρήνης ἀνθρωπίνων ἀντιλήψεων καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

Εἶναι δὲ ἡ εἰρήνη τόσον ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὅσον αὕτη ἀποτελεῖ πόθον βαθὺν καὶ ἀκοίμητον, ὅστις ἐπὶ τοσοῦτον καθίσταται φλογερότερος καὶ κατακαίει πᾶσαν ἀγαθὴν καρδίαν, ὅσον ἡ εἰρήνη παραμένει ἰδανικὸν ἀνέφικτον. Ἡ εἰρήνη εἶναι ἡ ἀτμόσφαιρα, μέσα εἰς τὴν ὁποῖαν ἀναπνέομεν καὶ ζῶμεν καὶ προαγόμεθα πραγματικῶς· ἡ εἰρήνη εἶναι ὁ ἀναγκαῖος ὄρος τῆς ἀληθινῆς προόδου, τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως, τῆς εὐνομίας τῶν πολιτειῶν καὶ τῆς ἐν εὐφροσύνῃ ἀπολαύσεως τῶν ἀγαθῶν τῆς γῆς, τὰ ὁποῖα ἡ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ πλουσιοπαρόχως χορηγεῖ. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ εἰς ὅλας τὰς ἐπιστολάς του δὲν εὐρίσκει ἄλλον καλύτερον χαιρετισμὸν πρὸς τοὺς χριστιανούς,

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐπισκόπου Ρωγῶν Διονυσίου, Ἀπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου (ὁμιλία ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου).— Ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τοῦ ἐφηφισμένου Ἐπισκόπου Ρωγῶν κ. Διονυσίου.— Πρὸς τοὺς ἐν Κορέᾳ Ἕλληνας μαθητάς.— **Μητροπολίτου Κορυθῶν Εὐλόγιου Κουρίλα,** Ἡ δύναμις τῆς Ἑλλην. Ἐκκλησίας καὶ ἡ συμβολὴ αὐτῆς εἰς τὸ Κράτος πρὸς παγίωσιν τῆς εἰρήνης ἐν ταῖς Βαλκανίοις.— **Ἐπισκόπου Νύσσης Γερμανοῦ Πολυζωΐδου,** Χρειάζονται σήμερον περισσότερα θαύματα;— **Ἀμ. Σ. Ἀλιβιζάτου,** Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ λατρεία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.— **Ἰω. Ν. Καρμύρη,** Καθηγητοῦ τοῦ Π/μίου Ἀθηνῶν, Ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου.— **Α. Π. Χαστούπη,** Ὑφηγητοῦ τοῦ Π/μίου Ἀθηνῶν, Τὰ χειρόγραφα τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης.— **Δρος Παναγ. Γ. Παναγιωτάκου,** Παρατηρήσεις ἐπὶ κληρονομίᾳ μοναχῶν κατὰ τὸ ἰσχύον Ἑλλην. Ἐκκλῆσ. Δίκαιον.— **Π. Σιμοῦτᾶ,** Τὸ Πάσχα τῶν Σαμαρειτῶν.— **Ἀμ. Σ. Ἀλιβιζάτου** (μετάφρ. Σ. Ἀγροῦδου), Ἐπὶ τῇ ἔργῃ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.— **Ἀλεξ. Βελλίνη,** Σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Κράτους ἐν Σουηδία.— **Παρατηρήσεων Στήλη:** «Μὴ γὰρ χορευσαί ἤλθες;» Ἡ πολιτικὴ ἰσοτιμία. Ἐπικίνδυνοι ἐπιτάξεις. Ἐλλογος διαμαρτυρία. Παύλειαι ἀπηχίσεις. Αἱ Ἐπισκοπαὶ Ρωγῶν καὶ Μαραθῶνος.— **Χρονικά.**— **Πνευματικὴ κίνησις (ε).**— **Γρηγ. Παπαμιχαήλ,** Καθηγητοῦ τοῦ Π/μίου Ἀθηνῶν, **Ἀκαδημαϊκοῦ, Μάξιμος ὁ Γραικὸς** (Κριτικὰ ἀποσπάσματα).— **Βιβλιογραφία.**

ἀλλὰ στεροτύπως ἐπαναλαμβάνει· «Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ».

Ἀλλὰ εἰς τὸν χαιρετισμὸν τοῦτον δὲν φαίνεται μόνον ἡ ἀναγκαιότης τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ καὶ ἡ πηγή καὶ ἡ προέλευσις αὐτῆς. Ἡ εἰρήνη εἶναι δῶρον τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὡς δὲ τοιαύτη εἶναι πνευματικὴ πραγματικότης καὶ κατάστασις κατ' ἐξοχὴν καὶ κυρίως ἐσωτερικὴ. Ἡ πίστις εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὸ ἔργον τοῦ Σωτῆρος, ὅστις «ἐλθὼν εὐηγγελίσσατο εἰρήνην» καί, «ποιῶν εἰρήνην», ἀνέπλασεν ἡμᾶς εἰς «καινὸν ἄνθρωπον», ἡ πιστὴ προσήλωσις εἰς τὸ καθῆκον καὶ ἡ βαθεῖα συναίσθησις τῆς εὐθύνης, τὴν ὁποίαν ἕκαστος ἔχει εἰς τὴν ζωὴν ὡς ἐλεύθερον ἄτομον καὶ προσωπικότης, συνεπάγονται φυσικῶς τὴν ἐσωτερικὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν εἰρηνευσιν τῆς συνειδήσεως. Αὕτη ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, «ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν», δύναται μόνον νὰ ἀποτελέσῃ αἰτίαν καὶ ἐχέγγυον τῆς ἐξωτερικῆς εἰρήνης εἰς τὴν ζωὴν.

Διότι τὸ ἐργοστάσιον τῆς παρασκευῆς τοῦ πολέμου εὐρίσκεται ἐντὸς ἡμῶν. Ἡ ψυχικὴ μας ταραχὴ καὶ αἱ ἐντὸς ἡμῶν διαμάχαι, τὰς ὁποίας ἐξεγείρει τὸ σαρκικὸν φρόνημα, οἱ φόβοι καὶ αἱ ἀγωνίαι, ἡ ἀπιστία καὶ ἡ ἀβεβαιότης, ἡ μέριμνα καὶ ἡ διάσπασις τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου καί, ὑπὲρ πάντα, τὸ παρὰ πᾶσαν ὕλικὴν καὶ αἰσθησιακὴν ἱκανοποίησιν ἐναπομένον κενόν, ταῦτα πάντα προβαλλόμενα ἐπὶ τὰ ἔξω καὶ ἐκδηλούμενα περὶ ἡμᾶς δημιουργοῦν τὸν πόλεμον καὶ φέρουν μετὰ τοῦ πνευματικοῦ καὶ τὸν σωματικὸν θάνατον· «οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσι... τὸ δὲ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος».

Καὶ οὕτω μὲν νοεῖται χριστιανικῶς καὶ δὴ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἡ εἰρήνη, ζητεῖται ὁμῶς ἡ τοποθέτησις τῆς διδασκαλίας καὶ πίστεως ταύτης ἐντὸς τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, ἥτις

περισσότερον πάσης ἄλλης ἀπειλεῖται δεινῶς ὑπὸ τοῦ Πολέμου καὶ αἰσθάνεται τὴν ἄλλειψιν τῆς εἰρήνης καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς εἰρηνεύσεως. Ἐὰν ὁ χριστιανικὸς κόσμος πιστεῦν εἰς τὴν εἰρήνην καὶ τὴν νοῆ, καθὼς ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν τὴν κηρύσσει, τότε πρέπει καὶ τὰς προσπάθειάς του πρὸς ἐξασφάλισιν καὶ παγίωσιν τῆς εἰρήνης ἐπὶ τῆς γῆς νὰ τὰς προσαρμόσῃ εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου, εἰς τὴν ὁποίαν ὑποδεικνύονται καὶ τὰ κατάλληλα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μέσα.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος φαίνεται ὡς νὰ πιστεῦν εἰς τὸ ἀρχαῖον λόγιον· «ἐὰν θέλῃς εἰρήνην παρασκεύαζε πόλεμον». Πιστεύει ὁμῶς κατὰ τρόπον πνευματικὸν καὶ ἡ φωνὴ του ἐν τῇ συγχρόνῳ ἀμίλλῃ τῶν ἐξοπλισμῶν καὶ τῶν πολεμικῶν προπαρασκευῶν ἀκούεται προτρέπουσα τοὺς χριστιανοὺς εἰς πολεμικὴν ἐξέγερσιν, πρὸς ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης. Ἡ πολεμικὴ ἐξάρτησις τῶν χριστιανῶν στρατιωτῶν εἶναι πνευματικὴ καὶ τὰ ὄπλα, καθὼς τὰ ἀπαριθμεῖ ὁ Ἀπόστολος, εἶναι εἰρηνικά. «Ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ... στήτε περιζωσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαμβάνοντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως... καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὃ ἐστὶ ῥῆμα Θεοῦ».

Ἡ ἱερωτέρα ἀποστολή, ἡ ὠραιότερα στρατεία καὶ τὸ σπουδαιότερον ἔργον εἰς τὸν κόσμον εἶναι ὁ ἐν εἰλικρινεῖᾳ εὐαγγελισμὸς τῆς εἰρήνης, ἡ προσπάθεια παγίωσεως τῆς εἰρήνης ἐπὶ τῆς γῆς· «ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην!». Ἡ εἰρήνη ὁμῶς αὕτη δὲν θὰ ἐξασφαλισθῇ διὰ τῶν γνωστῶν μεθόδων καὶ μέσων, διὰ τῶν πολέμων καὶ τῶν κατακτήσεων, διὰ τῆς ὑποδουλώσεως τῶν ἀσθενῶν εἰς τοὺς ἰσχυροτέρους, διὰ τῆς ὑπεροχῆς τῶν ἐξοπλισμῶν καὶ τῆς ἐπιτηδειότητος τῆς διπλωματίας, ἀλλὰ διὰ τῆς πίστεως ὅλων τῶν ἐπὶ γῆς, ὅτι εἶναι τέκνα τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς καὶ ἄρα μετὰ τῶν ἀδελφῶν, διὰ τῆς καταπόσεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς ἀλλήλους, διὰ τῆς παρατήσεως ἐνὸς ἐκάστου ἀπὸ τοῦ εἰς βῆρος τῶν ἄλλων ἰδίου συμφέροντος, ὥστε ἕκαστος νὰ μὴ ζητῇ τὰ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ «τὸ τοῦ ἑτέρου».

Σαφῶς πρέπει νὰ κατανοήσουν οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐκμεταλλεῦόμενοι ἀκριβῶς τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῶν οἰκείων ἔργων καὶ τὴν ἐξαθλίωσιν τῶν λαῶν, ἐπαγγέλλονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐπιγεῖους παραδείσους, ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἐν ἣ «δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατοικεῖ», δὲν εἶναι ἐπάρεκα μόνον ὕλικῶν ἀγαθῶν καὶ αἰσθησιακῆ ἀπόλαυσις, διότι δὲν ἤρτηται ἐκ τούτων μόνον ἡ ἀνθρωπίνῃ εὐδαιμονία καὶ διὰ τούτων μόνον δὲν ἐξασφαλίζεται ἡ ἐσωτερικὴ εἰρηνευσίς καὶ ἡ ἐξωτερικὴ εἰρήνη. «Ὁὐ γὰρ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρώσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ».

Ὁ ἀνθρώπινος βίος, τιθέμενος ὑπὸ τὸ παντέφορον ὄμμα τῆς Θείας Προνοίας, καὶ αἱ μεταλλαγαὶ τῶν καταστάσεων τῆς ζωῆς τῶν ἀτόμων καὶ τῶν

ΕΠΙ ΤΗ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΙ ΤΟΥ ΕΨΗΦΙΣΜΕΝΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΡΩΓΩΝ Κ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

Τῇ προπαρελθούσῃ Κυριακῇ (22 Ἰουνίου) ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ καταμέσῳ ἐκκλησιασματος ἐτελέσθη ἡ εἰς Ἐπίσκοπον Ρωγῶν χειροτονία τοῦ Πρωτοσυγγέλλου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Διονυσίου Ψαριανοῦ ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἔχοντος συλλειτουργοὺς τοὺς Σεβ. Μητροπολιτῶν Ὑδρας κ. Προκοπίου, Δαρδάρης κ. Λωροθέου, Κορινθίας κ. Προκοπίου, Μεσσηνίας κ. Χρυσοστόμου, Νευροκοπίου κ. Ἀγαθαγγέλου καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Ἐδρίπου κ. Ἀλεξίου.

Πρὸ τῆς χειροτονίας ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος προσεφώνησε τὸν πρὸς τὴν χειροτονίαν προσφερόμενον ὡς ἑξῆς :

Θεοφιλέστατε καὶ ἀγαπητὲ ἐν Κυρίῳ Διονύσιε,

Κληθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς παμψήφου γνώμης τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας

κοινωνιῶν καὶ τῶν ἐθνῶν, ἐμπνεόμενοι καὶ διαποτιζόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὁμοιάζουσι μὲ τὰ κύματα τῶν μεγάλων θαλασσῶν, τὰ ὅποια ἀνέρχονται μὲν εἰς τὰ ὕψη καὶ κατέρχονται εἰς τὰ βάθη, ἀλλ' οὐδέποτε κτυπῶνται καὶ θραύονται καὶ διαλύονται εἰς ἀφροὺς ἐπὶ τῶν βραχωδῶν ἀκτῶν. Ὅστις δὲν πιστεύει, ὅτι ἡ ἄλογος κτηνώδης βία καὶ ἡ ἀκόρεστος ἐπιθυμία καὶ ἡ γανωρῶσα ἰσχὺς καὶ ἡ ἀμετρος φιλοδοξία εἶναι ὁ προορισμὸς του, ἀλλὰ θέτει τὴν ἐλπίδα του ὑψηλότερα ἀπὸ τὸ χῶμα καὶ ἀρκεῖται εἰς τὴν σύμμετρον ἀπολαυσὴν τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ, οὗτος γνωρίζει ἐν εἰρηνεύῃ ἐν ἑαυτῷ καὶ νὰ εἶναι εἰρηνικὸς καὶ εἰρηνοποῦς μεταξὺ τῶν ὁμοίων του· οὕτω δὲ γίνεται «εὐάρεστος τῷ Θεῷ καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις».

Ἀπὸ τοῦ βράχου τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἐξέναντι τῶν αἰωνίων καὶ ἱερῶν μνημείων τοῦ πνεύματος τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ, ἀπὸ τοῦ βήματος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐκηρύχθη ποτὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ ἡ Ἀνάστασις εἰς τὰ ἔθνη, εἰς τὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν ἐκήρυξε καὶ ἔγραψεν, ἐκηρύχθη σήμερον ἡ περὶ τῆς εἰρήνης διδασκαλία, ἀπευθυνομένη πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Ἕλληνας καὶ πρὸς ὅλον τὸν χριστιανικὸν κόσμον, τὸν ὁποῖον μία πίστις, ἐν βάπτισμα, εἰς Κύριος, ἐνώνει εἰς ἓν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα «καθὼς ἐκλήθη ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως αὐτοῦ».

Ἐν μέσῳ τῶν ἐθνῶν, ἐν οἷς «οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν» καὶ διὰ τοῦτο «ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν», ἃς κηρύξουν αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι ἐν εἰλικρινείᾳ τὸ κήρυγμα τῆς εἰρήνης τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ ἃς ἐργασθοῦν οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ ἐν ἀληθείᾳ τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης. Αὕτη εἶναι ἡ κλήσις τῶν χριστιανῶν, ὀφειλομένη νὰ εἴμεθα εἰρηνικοὶ καὶ εἰρηνοποιοί, διότι «ἐν εἰρήνῃ κέκλημεν ἡμᾶς ὁ Θεός». Ὅφειλομεν νὰ διώκωμεν τὴν εἰρήνην μετὰ πάντων καὶ νὰ φρονῶμεν «τὸ αὐτὸ» ἐν τῇ πεποιθήσει, ὅτι ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης θὰ εἶναι μεθ' ἡμῶν καὶ θὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν εἰρήνην «διὰ παντὸς ἐν παντί τρόπῳ». Ἀμήν.

τῆς Ἑλλάδος, ἀμειβοῦσης τὰς μετὰ ζήλον καὶ ἀφοσιώσεως προσενεχθείσας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὑπηρεσίας σου, μετὰ πολλῆς συγκινήσεως καὶ χαρᾶς σὲ ὑποδέχομαι σήμερον, κατατασσόμενον εἰς τὴν τῶν Ἀρχιερέων χορείαν.

Ἡ σήμερον, ἐπιστεγάζουσα τὴν πορείαν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς χθές, ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἀφειρησίαν τῆς αὐρίου εἰς τὴν περαιτέρω ζωὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν σου σταδιοδρομίαν.

Ἐγγενήτης ἐν τῇ εὐάνδρῳ νήσῳ τῆς Ἄνδρου, προερχόμενος ἐκ λευτικῆς ἀμφοτέρωθεν οἰκογενείας, τῆς ὁποίας μακρὰ σειρὰ μακαριστῶν ἱερέων μέχρη καὶ τοῦ πατρὸς σου, ἀοράτως σὲ χειραγωγοῦσι καὶ αἱ εὐχαὶ των σὲ συνοδεύουσι κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, προσφερόμενον, ἵνα λάβῃς τὴν Θεῖαν χάριν ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου.

Ἀνετράφης ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἠνδρώθης ἐν μέσῳ τῶν ἀγροτικῶν ἀσχολιῶν καὶ οὕτω μετὰ τῆς φυσικῆς εὐρωστίας τοῦ ἀγροτικοῦ μας κόσμου, τοῦ διαφυλάττοντος καὶ διαιωρίζοντος τὸ ζώπυρον τῆς φυλετικῆς μας ὑπεροχῆς, συνήνωσας ἐν σεαυτῷ καὶ τὴν κληρονομίαν τῆς λευτικῆς παραδόσεως· αὕτη μετὰ τῆς ψυχικῆς καὶ ἠθικῆς εὐρωστίας μετέδωκεν εἰς σὲ καὶ τὴν φλόγα τῆς μαθήσεως καὶ τὴν ἔφεσιν πρὸς πνευματικὴν ἀνύψωσιν.

Ἡ ἔφεσις πρὸς μάθησιν ἔφερε ποτε τὰ βήματά σου εἰς τὴν Πρωτεύουσαν, ἐνθα συνέκδημον ἔσχες τὴν ἐντιμον πενίαν, σύντροφον τὴν ἐργασίαν, φίλον τὴν σπουδὴν, ἀδελφὴν τὴν ἐπιμέλειαν καὶ χειραγωγὸν τὴν εὐσέβειαν· ἐκάθησας παρὰ τοὺς πόδας παλαιῶν ἐκλεκτῶν διδασκάλων, ὧν οἱ πλείους καὶ ἐκοιμήθησαν ἤδη καὶ ὧν μετ' ἐργνωμοσύνης καὶ σεβασμοῦ πολλάκις σοῦ ἤκουσα μνημονεύοντος τὰ ὀνόματα.

Ἐκκληρώσαντα τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκόν σου, ἡ πατρικὴ μέριμνα Σεβασμιωτάτου νῦν Ἱεράρχου τῆς Ἐκκλησίας, παρὰ τῷ ὁποίῳ πιστῶς ὑπηρετήσας ὡς στρατιώτης, σὲ εἰσήγαγε διὰ τῶν χειρῶν τοῦ πολιωτέρου τῶν σήμερον συλλειτουργῶν μου Ἀρχιερέων εἰς τὰς τάξεις τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου καὶ ἀναδεχθεὶς οὕτω, κατὰ τὴν οἰκογενειακὴν σου παράδοσιν, τὴν Ἱερωσύνην, ἐξηκολούθησας εὐδοκίμως τὰς σπουδάς σου.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῶν μόχθων καὶ τῶν προσπαθειῶν, ἡ μεγάλη παιδαγωγὸς πενία διεμόρφωσε τὸν χαρακτῆρά σου καὶ ἀπετύπωσε ἐν σοὶ τὴν στερεὰν προσήλωσιν εἰς τὸ καθήκον, ἄνευ πάθους καὶ φόβου οἰουδήποτε, διότι ὁ φόβος τῆς πενίας δὲν δύναται νὰ κλονίσῃ καὶ νὰ κάμῃ ἐκείνον, ὅστις ἀοπλος τὴν κατέβαλε.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῶν σπουδῶν σου διηκόνησας καλῶς ἐπὶ μίαν δεκαετίαν ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὑπῆρξας καὶ παρέμεινας μετ' ἐμοῦ σήμερον ὁ παρὰ πάντων τιμώμενος καὶ ἀγαπώμενος «διάκονος τοῦ Ἁγίου Παύλου».

Ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος ἐπέβαλλεν εἰς σὲ, μετὰ τὸν πόλεμον, νὰ ἀνταποκριθῆς ἀμέσως εἰς τὴν ἐκκλησίαν μου καὶ μετέβης προθύμως καὶ ἀνέλαιβες χαίρων τὰ καθήκοντα τοῦ Πρωτοσυγγέλλου ἐν

τῆ Ἱερῶ Μητροπόλει Μαντινείας καὶ Κυνουρίας. Ἐν Τριπόλει διηκόνησας ἐπὶ τετραετίαν πλησίον πεπειραμένον Ἱεράρχου πιστῶς καὶ εὐδοκίμως καὶ ἀνέπτυξας πολυμερῆ δραστηριότητα καὶ κατέλιπες ἀνεξιτήλους ἀναμνήσεις, ὡς τε διοικητικὸς προϊστάμενος καὶ ὡς διδάσκαλος τοῦ θεοῦ λόγου.

Ἡ Τρίπολις εἶναι ὁ δεύτερος σταθμὸς εἰς τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν δρασίῃ σου καὶ ἀποτελεῖ διὰ σέ τίλον τιμῆς καὶ δὲν δύναμαι νὰ λησμονήσω τὸ γεγονός, ὅτι, ὅτε ἐχίρευσεν ὁ ἐπισκοπικὸς Θρόνος τῆς Μητροπόλεως ἐκείνης, οἱ πάντες ἐστράφησαν πρὸς σέ καὶ ἔσχον παρὰ πάντων παρακλήσεις καὶ ἐκκλησεις καὶ ἱκετηρίας περὶ σοῦ.

Ἐκ Τριπόλεως ἐκλήθης τιμητικῶς καὶ εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ἱκανότητων καὶ τῶν κόπων σου νὰ ἐπωμισθῆς τὸ βῆρος τῆς Πρωτοσυγκελτίας τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἐν τῇ νέᾳ σου ταύτῃ θέσει, ἐντὸς ὀλίγου χρόνου, ἡ προσωπικότης σου ἐπεβλήθη καὶ ἡ χρησιμότης σου διοικήσει καὶ αἱ ὀργανωτικαὶ σου ἱκανότητες ἀνεγνωρίσθησαν παρὰ πάντων.

Ἡ ἀκριβοδικαία ἀπονομὴ τοῦ δικαίου, διὰ τὴν ὁποίαν ἐθλίβεσο βαθύτατα, ὁσάκις ἡ φυσικὴ σου ἀγαθότης καὶ καλωσύνη δὲν εὕρισκεν εὐκαιρίαν νὰ ἀσκήσῃ ἐπιείκειαν καὶ συγγνώμην, σὲ κατέστησαν ἀγαπητὸν εἰς τὸν Κλήρον, καὶ σήμερον μετὰ παρέλευσιν μιᾶς τριετίας, πλήρους ἐντατικῆς καὶ νυχθημέρου ἐργασίας, σπανίως ἐκλογὴ ἐπισκόπου εὔρε τόσον ὁμόφωνον ἐπιδοκιμασίαν, τόσον ὁμόφωνον « ἄ ξ ι ο ς ».

Πολλάκις διηρωτήθην ἄν, ἀποσπῶν σε εἰς τὴν Διοικοῦσαν Ἐκκλησίαν, δὲν ἠδίκουν τὴν θεολογικὴν Ἐπιστήμην, ὅπου ἡ δαυιλὴς γνῶσις τῆς Γραφῆς, ἡ χαλκέντερος μελετηρότης, ἡ μεθοδικότης τῆς ἐργασίας καὶ ἡ φιλέρημος τάσις ἀκαταμαχῆτως σὲ εἴλκουν καὶ πολλὰ ὑπισχοῦντο. Ἀλλὰ ἀνελογίσθη πόσον ἐπιτακτικαὶ εἶναι αἱ ἀνάγκαι τῆς Διοικούσης Ἐκκλησίας εἴπερ ποτὲ σήμερον εἰς ἱκανὸν ἔμψυχον ὄλικόν.

Μέχρι σήμερον ἴσως ἠλπιζες ἀκόμη, ἀγαπητέ μοι Διονύσιε, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἐπανέλθῃς εἰς τὸ σπουδαστήριον, ἀλλὰ διάγραψε ἐκ τῆς καρδίας σου τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην. Ἀναλαμβάνεις ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης βαρύτερον σταυρὸν ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο καὶ ἀπενεμήθη εἰς σέ ὁ τίτλος τοῦ Ἐπισκόπου τῆς ποτὲ διαλαμψάσης Ἐπισκοπῆς Ρωγῶν, ἵνα ἐνθυμῆσαι τὸν τελευταῖον ἐκεῖνον προκάτοχόν σου, τὸν ἐπὶ τῇ πολιορκίᾳ καὶ τῇ ἐξόδῳ τοῦ Μεσολογγίου ἀγωνιστὴν καὶ ἐθνομάρτυρα Ἰωσήφ. Ὁ τίτλος σου εἶναι εἰς σέ ὑπόμνησις τοῦ ἀγῶνος καὶ τοῦ μαρτυρίου.

Ἀγωνίζου τὸν καλὸν τῆς πίστεως ἀγῶνα, πρόσφερε σεαυτὸν θῦμα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ καθήκοντός σου καὶ μὴ ἀποδυσπέτει. Ὁ κόπος σου καὶ ὁ κόπος ὄλων τῶν ἀξίων κληρικῶν «οὐκ ἔστι κενὸς ἐν Κυρίῳ».

Ἡ ἀρξάμενη ἐκκλησιαστικὴ μας ἀναγέννησις εἶναι γεγονός, ἡ ἐμπιστοσύνη τῆς κοινωνίας μας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν εἶναι πραγματικότης, ἥτις τεμμηριοῦται σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ εἰς τὸ γεγονός τῆς τερα-

στίας ἀναπτύξεως τοῦ θεοῦ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων.

Τὴν ἐμπιστοσύνην ταύτην τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἀφοσίωσίν του πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν του σοὶ ἐδόθησαν εὐκαιρίαι καὶ ἀφορμαὶ πολλαὶ νὰ διαπιστώσῃς κατὰ τὴν τριετὴ θητείαν σου ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ. Ὅσάκις ἐκρούσαμεν τὴν θύραν τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς πάντοτε ἀνεφῆθη διάπλωτος καὶ ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας ἐπλήρωσεν ὑπερεκπερισσοῦ τὰς χεῖράς μας εἰς ὄλας μας τὰς ἐξορμήσεις.

Ἀλλὰ τί ἐδώκαμεν ἡμεῖς εἰς τὸν λαόν, ὅστις διψᾷ τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, «τὸ ἀλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον»; Ὁμολογουμένως δὲν ἐδώκαμεν ἀκόμη ὅ,τι ὀφειλομεν, εἴτε διὰ τὴν ἔλλειψιν ἱκανοῦ ἀριθμοῦ προσώπων, εἴτε διὰ τὴν ἔλλειψιν πλήρους ὀργανώσεως τῶν δυνάμεών μας, εἴτε διὰ τὴν ἔλλειψιν κατανοήσεως τῆς μεγάλης κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας μας ἐκ μέρους τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφόρου καὶ χριστιανικῆς ἀσυγκινήτου Πολιτείας.

Τοιαῦτα ἐργασάμενον καὶ τοιοῦτον ὄντα, ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας καὶ εἰς τοιαύτην περιστάσιν, σὲ καλεῖ σήμερον, προσφιλέστατε Διονύσιε, ἡ Ἐκκλησία, ἀναθέτουσα εἰς σέ τόσον τιμητικὴν ἀλλὰ καὶ τόσον βαρεῖαν ἀποστολήν, τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς ὁποίας διαγράφουσι οἱ ἱεροὶ κανόνες καὶ ἡ μακροαῖων κοινωνικὴ καὶ ἐθνικὴ παράδοσις τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.

Τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καλῶς γνωρίζεις καὶ ὅσα ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, τὸν ὁποῖον μετὰ πάθους μελετᾷς, παραγγέλλει, δὲν ἀγνοεῖς: «Σπούδασον, λοιπόν, σεαυτὸν δόκιμον παραστήσαι τῷ Θεῷ. Μηδεὶς σου τῆς νεότητος καταφρονεῖτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν ἀγγελίᾳ».

Ἦδη ὁ δομῆτορ τῆς Ἐκκλησίας καὶ μέγας Ἀρχιεπίσκοπος Χριστὸς σε καλεῖ.

«Ἐὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ... εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου».

Ἡ ἀντιφώνησις τοῦ ἐψηφισμένου.

Τὴν πατρικὴν ἀγαθότητα τῆς Θεῆς Προνοίας βλέπω, Μακαριώτατε Πάτερ, κινουσαν τὴν σὴν χεῖρα καὶ τὰς τῶν Σεβασμιωτάτων Ἀρχιερέων, τὰς μελλούσας μεταδοῦναι μοι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὴν ψυχὴν τοῦ ἱερέως πατρός μου καὶ τὰς τῶν ἀοιδίμων ἱερέων προγόνων μου ἐνορῶ ἀγαλλομένας τε καὶ χαιρούσας καὶ εἰς τὸ ἐσώτερον χειραγωγούσας με τοῦ καταπετάσματος. Τῆς ἀγάπης τοῦ ἱεροῦ Κλήρου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῆς σήμερον πληθούσης Ἐκκλησίας αἰσθησὴν ἔχω, ὅτι μετὰ τῆς κατὰ σάρκα μητρὸς μου καὶ τῶν ἀδελφῶν, ὡς ἐπὶ ἰδίῳ νίῳ καὶ ἀδελφῷ, ἐπ' ἐμοὶ συνενφραίνονται.

Κομίζων τὸ θυμίαμα τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν παιδικῶν μου ἡμερῶν, φέρον τὰ μύρα τῶν ἀγῶν ἀπὸ τῶν ἐφηβικῶν μου χρόνων, βασιτάζων δὲ τὸ βῆρος τῶν πλημμελειῶν καὶ τῶν ἐλλείψεων τῆς ἀνδρείας

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΚΟΡΕΑΙ ΕΛΛΗΝΑΣ ΜΑΧΗΤΑΣ

Ἡ Α. Μ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀπηύθυνε τῇ 10 λήξαντος μηνὸς πρὸς τοὺς Ἀξιωματικούς καὶ τοὺς ὀπλίτας τοῦ ἐν Κορέα μαχομένου Ἑλληνικοῦ Ἐκστρατευτικοῦ Σώματος τὸ ἀκόλουθον εὐχητήριο Μήνυμα:

Γενναῖοι μαχηταί,

Ἀπὸ τὴν χώραν τῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν κοιτίδα τοῦ πολιτισμοῦ, ἀπὸ τὴν Πατρίδα σας τὴν αἰώνιαν Ἑλλάδα, ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία ἀπευθύνει δι' ἐμοῦ πατρικὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας πρὸς τὰ ἡρωϊκὰ τέκνα τῆς Πατρίδος, τὰ ἀγωνιζόμενα τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀνθρωπότητας εἰς τὰς ἐσχατίας τῆς Ἀνατολῆς.

Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ «συντριβὼν πολέμου ἐν ὑψηλῷ βραχίονι», εἶθε νὰ σὰς ὀδηγῇ ἀπὸ νίκης εἰς νίκην καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καὶ ἡ Ὑπέροχος Στρατηγός, ἡ κραταιὰ ἀντίληψις τοῦ Γένους μας, εἶθε νὰ σὰς σκέπη καὶ νὰ σὰς διαφυλάττῃ ἀτρότους ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ ὑπερτάτου πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα καθήκοντος.

Ὅλων αἱ καρδίαι καὶ αἱ σκέψεις εἶναι ἐστραμ-

ἡλικίας, ἰδοὺ προσέρομαι κλίνας τὸν ἔμμαντοῦ ἀδχένα. Τὸ μὲν ἐπιτιθέμενον βάρος τοῦ ἀξιώματος μέγα καὶ αἱ ἀναλαμβάνόμενα εὐθῦναι τῆς ἀποστολῆς βαρεῖαι, ἐμοῦ δὲ παραμικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες καὶ πᾶσα ἐν ἐμοὶ ἐξέλιπεν ἰσχὺς. Ἄλλ' ἀκούω τῆς φωνῆς τοῦ Κυρίου μου καὶ ἐν ταύτῃ θαρρῶ «ἡ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται».

Ὡν ἐμνήσθης εὐμενὼς περὶ ἐμοῦ, Μακαριώτατε Πάτερ, ταῦτα πάντα διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, σὺν τούτοις δὲ τὴν προσοχὴν μου ἐπέστησας εἰς τὴν ἰδέαν τῆς θυσίας καὶ τοῦ μαρτυρίου. Ἀλλὰ προσευξαί παρακαλῶ καὶ προσεύξασθε μετ' ἐμοῦ οἱ κυκλοῦντες τὸ ἱερὸν θυσιαστήριον Ἀρχιερεῖς τε καὶ Ἱερεῖς καὶ Διάκονοι καὶ ἅπας ὁ Λαός, ἵνα, ἐάν ποτε δεήσῃ, σὼ τὴν δύναμιν μετὰ τοῦ Παύλου εἰπεῖν «ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι».

Συναγωνίσασθέ μοι σήμερον ἐν τῇ προσευχῇ, ἵνα ἡ Θεία χάρις μετὰ τοῦ ἀξιώματος δῶ μοι πνεῦμα ταπεινώσεως. Ἀντὶ ἄλλων ὑποσχέσεων καὶ ἐπισημῶν διαβεβαιώσεων ἐν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ, τὸ ταπεινοφρονεῖν δέομαι τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐν τούτῳ κείται πᾶσα ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἐπισκόπου. «Τοσοῦτω γὰρ ταπεινοφρονεῖν ὀφείλει, κατὰ τὸν Ἀποστολικὸν Πατέρα, ὅσῳ δοκεῖ μᾶλλον μείζων εἶναι καὶ ζητεῖν τὸ κοινωφελὲς πᾶσιν καὶ μὴ τὸ ἑαυτοῦ».

Πρὸς Σὲ τοίνυν, Θεέ μου, αἶρω ψυχὴν καὶ καρδίαν. Ἐλθέτω δὴ ἐπ' ἐμὲ τὸ Πνεῦμά Σου τὸ ἀγαθόν, τὸ ἡγεμονικόν καὶ τὸ εὐθές, τὸ Πνεῦμα τῆς δυνάμεως, τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σωφρονισμοῦ. Ὡς τὸ παιδάριον Σαμουὴλ, ἀπὸ τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας ἔστηκα λειτουργῶν ἐν τῷ Ναῷ Σου. «Ἐτοιμῆ ἡ καρδία μου, ὁ Θεός· λάλει, ὅτι ἀκούει ὁ δοῦλός Σου».

μέναι πρὸς σὰς καὶ αἱ προσευχαὶ τῶν γονέων, τῶν ἀδελφῶν, τῶν συζύγων καὶ τῶν παιδιῶν σας καὶ αἱ εὐχαὶ τῆς Ἐκκλησίας σὰς συνοδεύουν εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνά σας καὶ ὅλοι ἀναμένομεν νὰ σὰς ὑποδεχῶμεν μὲ χαρὰν, ἐπανερχομένους σώους καὶ νικητὰς εἰς τὰ σπῆτια σας.

Εἰς ἔνδειξιν τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους μας, ἀποστέλλομεν πρὸς ὑμᾶς διὰ χειρῶν τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ ἀναμνηστικὸν ἀργυρῶν μετᾶλλον μὲ τὸ ἀήττητον σύμβολον τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἵνα φέρετε αὐτὸ ὡς ἔμβλημα τῆς νίκης καὶ ὡς φυλακτήριον εἰς τὰ τετιμημένα στήθη σας.

Διάπυρος πρὸς Θεὸν ὑπὲρ ὑμῶν εὐχέτης

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΠΥΡΙΔΩΝ

Τῇ δὲ 21 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐλήφθη ἀπὸ ἈΣΔΑΝ τὸ ἐξῆς Σῆμα:

Πρὸς Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος Σαυριδῶνα.

Εἰς σημερινὴν συγκέντρωσιν Τάγματος, εὐλογῆσαντος Ἱεροκήρυκος Χαρίτωνος Συμεωνίδου, ἐκοινοποίησα Μήνυμά σας πρὸς μαχητὰς Κορέας. Ἀπαντες μαχηταὶ ὑποβάλλουσιν εὐγνώμονας εὐχαριστίας δι' εὐλογίας Ὑμετέρας Μακαριότητος.

ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΣ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ
Ἀρχηγὸς Γ.Ε.Σ.

Η ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝ. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΑΥΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΣ ΠΑΓΙΩΣΙΝ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΒΑΛΚΑΝΙΟΙΣ

Ὁ πρῶτιστος παράγων τῆς ψυχικῆς ἐπαφῆς καὶ συναδελφώσεως τῶν λαῶν εἶναι ἡ θρησκεία, ἥτις καθιστᾷ τέκνα Θεοῦ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ δι' ἀρρήκτων συσφίγγει αὐτοὺς δεσμών. Ὅθεν ἡ Ἐκκλησία ἔχει ὑψίστην ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολήν.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἔχουσα ἀποστολικὴν τὴν ἰδρυσαί, ἔχει πρωτεύουσαν ἐν τοῖς Βαλκανίοις λαοῖς θέσιν, διέδωκεν εἰς αὐτοὺς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ προώρισται καὶ πάλιν νὰ ἀρῇ ὄλας τὰς ἀντιθέσεις καὶ νὰ συναδελφώσῃ ἐν πνεύματι Χριστοῦ τοὺς Ὀρθοδόξους. Εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν μεταμόρφωσιν, ἣν πρόκειται νὰ ὑποστῇ ἡ Ἰλλυρικὴ Χερσονήσος, ἡ Ἑλλὰς δέον νὰ πρωτοστατήσῃ, νὰ δώσῃ ἐκ τῆς ἀρχαίας κληρονομίας τῆς τε ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς καὶ ἐκ τοῦ ἀρχαιοπρεποῦς πολιτισμοῦ τὰ πρῶτα στοιχεῖα. Εἰς ταῦτα ἡ παρούσα ἐθνικὴ κυβέρνησις κέκληται νὰ δώσῃ τὴν νέαν δημιουργικὴν ἐννοίαν καὶ μορφήν. Αἱ καθεύδουσαι δυνάμεις τοῦ ἔθνους καιρὸς πλέον νὰ ἀναρριπισθῶσι καὶ ἀναζωογονηθῶσι ὑπὸ τὴν αἰθερίαν πνοὴν τῆς ἀνορθωτικῆς κυβερνήσεως πρὸς ἐγκλιματισμὸν τῶν νέων ἐκπολιτιστικῶν ἰδεῶν. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Πατριάρχης Γεννάδιος ἔσωσε διὰ τῆς θρησκείας τὸν ἔθνησμον καὶ τὸν βυζαντινὸν πολιτισμὸν, καὶ ἔχει-

ραγώγησε τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν νέαν σταδιοδρομίαν. Ἴδου μία τεραστία δύναμις, ἣν ἐγκρύπτει εἰς ἑαυτὴν ἢ Ἐκκλησία ἢ Ὁρθόδοξος, ἢ Ἀνατολική, νὰ νικᾷ ἄνευ στρατοῦ καὶ νὰ δαμάξῃ τυράννους ἄνευ ὀπλων. Ἡ πατρικὴ στοργὴ καὶ ἡ δευδέρκεια τοῦ Οἴκου· Πατριαρχείου δὲν ἤρκειτο μόνον εἰς τὸ νὰ διατηρήσῃ ἐν τῇ πίστει τῶν πατέρων τοὺς ὀρθοδόξους, ἀλλ' ἐφρόντισε νὰ προσπορίσῃται αὐτοῖς καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ βίου. Διὰ τὴν ἀναπλήρωσιν τὴν ἐλλείπουσαν Κρατικὴν μέριμναν ἐπενόησε νέον εἶδος κοινωνικῆς ἀναδιοργανώσεως ἐντὸς τοῦ ἀχανοῦς τουρκικοῦ κράτους, δηλαδὴ, ἵνα συσφίξῃ ἐπὶ πλεόν τοὺς ἐθνικοὺς καὶ θρησκευτικοὺς δεσμοὺς τῶν ὑπὸ τὴν στυγερὰν δουλείαν Χριστιανῶν εἰσῆγαγε τὸν θεσμόν τῶν κοινοτήτων. Αἱ τελείως ὀργανωμέναι ἐπὶ τυρκοκρατίας ἑλληνικαὶ κοινότητες ἀπέδωκαν τόσῳ ἀγλαοῦς καρποῦς, ὥστε ἠγάγασαν τὸν τύραννον ν' ἀναγνωρίσῃ ἐξαίρετα εἰς πολλὰς ἐξ αὐτῶν προνόμια. Αἱ κοινότητες ἦσαν αἱ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐλεύθεραι, οὕτως εἰπεῖν, πόλεις τῆς Εὐρώπης ἐν Τουρκίᾳ, αἵτινες κατεστάθησαν τὰ κέντρα τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, οἷον τὰ Ἰωάννινα, ἡ Μοσχόπολις, ὁ Ἄθως, αἱ Κυδωνίαι, τὰ Ἀμπελάκια κ.λ. Εἰς τὸν θεσμόν τοῦτον ὀφείλομεν τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα, τὴν διατήρησιν τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς βυζαντινῆς πολιτικῆς κληρονομίας, ἣτις διεσώθη εἰς τοὺς κόλπους τῶν ἀρχαίων οἰκογενειῶν, αἵτινες ἀπετελοῦσι τὴν ἀριστοκρατίαν τοῦ γένους. Τούτων πολλὰ διεσώθησαν μέχρι σήμερον. Ἄλλῃ ὀργάνωσις φύσεως οἰκονομικῆς διατελοῦσα ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς Ἐκκλησίας ἦσαν τὰ ἐνομόφια ἢ ρουφῆτια, εἶδος ἐμπορικῶν ἢ ἐπαγγελματικῶν ἐπιμελητηρίων, ἀφ' ὧν ἐτροφοδοτοῦντο αἱ κοινότητες καὶ παρ' οἷς ἀνεδείχθησαν οἱ μεγάλοι εὐεργεταὶ τοῦ γένους. Αἱ δύο αὗται ὀργανώσεις διετήρουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς ναοὺς, τὰ σχολεῖα καὶ τὰ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα καὶ διεξήγον τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον. Κατὰ ταῦτα, ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία δι' εὐστροφίας πολιτικῆς καὶ διὰ τῆς πολυμεροῦς δράσεως ἦτο κράτος ἐν κράτει.

Ἄλλ' ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐποχῇ ἔχει ὡς σπουδαιότεραν ἀποστολὴν ἡ Ἐκκλησία νὰ συγκρατήσῃ τοὺς πιστοὺς εἰς τὰς πατρίους ὑγιεῖς ἀρχάς, τὰς τε οἰκονομικὰς καὶ κοινωνικὰς, καὶ νὰ προφυλάξῃ αὐτὰς ἀπὸ τῆς λύμης τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ τῆς ὑλοφροσύνης. Ὁ Χριστός, ἵνα προλάβῃ τὰς ἐργατικὰς ἐξεγέρσεις καὶ κάθῃ σκέψιν κοινοκτημοσύνης, εἰς μὲν τοὺς πλουσίους ἔλεγε: «Δότε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν τοῖς χρεῖαν ἔχουσιν καὶ κακῶς πάσχουσι καὶ ἔξετε θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς», ἵνα δὲ συγκρατήσῃ τοὺς πτωχοὺς ἐντὸς τῶν ὀρίων τῆς ὑπομονῆς καὶ νομιμοφροσύνης, ἐξήγγειλεν αὐτοῖς τὸν μακαρισμόν: «ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν».

Καὶ ἄλλο μέτωπον ἀγῶνων ἔχει ἡ Ἐκκλησία. Ὁ ὕλισμὸς καὶ ὁ τεκτονισμὸς καὶ ὁ σιωνισμὸς εἶναι τρεῖς ἐπάρατοι δυνάμεις, αἵτινες ἐλλοχεύουσι καὶ παρ' ἡμῶν, ἐπαπειλοῦσαι νὰ διασαλεύσουσι τὰ θεμέλια τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος. Εἰς τὰς στυγερὰς ταύτας ἡμέρας τοῦ ἀφορήτου πόνου, τῆς τραγικῆς δυστυχίας καὶ ἀπελπισίας, ὁ λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου

εἶναι ὁ μόνος ἀγαθὸς ἄγγελος, ὅστις δύναται νὰ ἐπιχύσῃ τὸ βάλαμον τῆς παρηγορίας εἰς τὰς τεθλιμμένας ψυχάς. Μεγάλη ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ λόγου, σιδήρου τομώτερος κατὰ Παῦλον, τώρα μάλιστα, ὅτε σιγῶσι τὰ ἄλλα ἠθοπλαστικὰ βήματα. Κατὰ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἡ τοῦ θεοῦ λόγου ἑλλειψὶς θὰ εἶναι τὸ θλιβερόν προμῆνυμα τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἐσχάτως ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ εἶχε συγκεντρώσει κατὰ περιφέρειάς τοὺς ἱερεῖς καὶ δι' ἀπεσταλμένων ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὰς δεούσας ὁδηγίας πρὸς καταπολέμησιν τῶν πολυαριθμῶν προπαγανδῶν, αἵτινες ὑπὸ νέα πρωτοφανῆ ὀνόματα κατέκλυσαν τὸ πανελλήνιον καὶ παρασύρουσι σωρηδὸν τοὺς ἀπλοϊκωτέρους καὶ δι' ἐντέχνων κηρυγμάτων καὶ ἄλλων δολίω μῆσων τυφλῶν ὁδηγοὶ προάγουσιν αὐτοὺς εἰς τὸ κράτος τοῦ Σατανᾶ. Διακεκριμένος ἀρχιμανδριτῆς τῆς ἐν Ἀμερικῇ (Ἁγιος Λουδοβίκος) Στρατευομένης Ἐκκλησίας, παραμεινὰς χάριν τῆς υγιείας του ἐπὶ ἕνα μῆνα εἰς Αἴγιναν, μοὶ ἐδιηγήθη τὰ θαύματα τῆς τῶν λεγομένων «Εὐαγγελικῶν» στυγερᾶς δράσεως. Εἰς τὸ χωρίον Χαλασμένη ὑπάρχουσι 55 εὐαγγελικοὶ ὧν ἐπὶ κεφαλῆς ἡ οἰκογένεια τοῦ ἐν Λαύρα ἀποθανόντος Σπυριδωνοῦ Καμπανάου ἱατροῦ, οὗτινος καὶ ἄλλος συγγενῆς, ἐπιπλοκοῖς ἐνταῦθα, εἶναι πρόεδρος τῶν αἰρεσιωτῶν τούτων. Ὁμολογῶ ὅτι λυποῦμαι πολὺ, διότι καταισχύουσι τὴν μνήμην τοῦ ἀποχομένου Λαυριώτου ἀδελφοῦ.

Ὅποιαν τεραστίαν σημασίαν ἔχει διὰ τὴν ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀναγέννησιν ἡ Ἐκκλησία, μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία. Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος μετέφερε τὴν ἔδραν αὐτοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν νέαν Ρώμην, διότι ἐνταῦθα εἶχε μεγαλητέραν δύναμιν ὁ χριστιανισμὸς, καὶ ὠνόμαζεν ἑαυτὸν ἐπίσκοπον ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας, συγκαλέσας καὶ τὴν Ἀ' Οἰκουμένην Σύνοδον, διὸ καὶ ἀνηγόρευθη ἰσαπόστολος καὶ ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκτοτε ὑπῆρχε στενὴ συνεργασία Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Ἐπὶ Βυζαντινῶν ἡ βασιλικὴ πορφύρα εἶχε συνυφανθῆ μετὰ τοῦ ἀρχιερατικοῦ μανδύου, ἕως ὅτου ὅλα τὰ αυτοκρατορικὰ ἐμβλήματα περιήλθον εἰς τὸν ἀρχιερέα. Ἡ Ἑλλάς ἠδύνατο κάλλιστα νὰ καταστή τὸ κέντρον τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἔχει ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς τοῦτο στοιχεῖα καί, ἐπὶ πλεόν, διότι ἡ Ἐκκλησία ἐνταῦθα συνειργάσθη πάντοτε ἀρμονικῶς μετὰ τοῦ Κράτους, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐθνικὴ ἐξέγερσις τοῦ 1821, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται μία στιβαρὰ χεῖρ, ἣτις θὰ ἐνόησεν τὰς παραλελυμένας δυνάμεις αὐτῆς καὶ θὰ κατευθύνῃ αὐτὰς πρὸς τὸν ὑψηλὸν σκοπὸν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ὅστις διὰ τῶν φίλων δυνάμεων καὶ συμμάχων ἐγκαινιάζεται καὶ ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν. Ἐκκλησία καλῶς συγκεκροτημένη προὐρίσται νὰ χειραγωγῆσιν τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ὅστις εἶναι φύσει θρησκευτικὸς, εἰς τὸ ὑψηλὸν καθῆκον διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς νέας Εὐρώπης.

Ἀλλὰ τίς καὶ ὁποῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ, ὅστις θὰ ἐνώσῃ τοὺς πιστοὺς, καὶ θὰ φέρῃ τὴν λαοσώτειραν εἰρήνην καὶ πέραν τῆς Ἑλλάδος; Αἱ Ἀθῆναι, ὡς ἔχουσι νῦν τὰ πράγματα, εἶναι τὸ πνευματικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν κέντρον ὄλων τῶν

Βαλκανίων λαών. Ἐντεῦθεν ἀπὸ 100 ἐτῶν ἐκπορεύεται πᾶσα ὑψηλὴ ἐκπολιτιστικὴ ἰδέα. Τὸ Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τελειότερον καὶ νῦν ἔτι ἐν τῇ Ἰλλυρικῇ Χερσονήσῳ. Ἐντεῦθεν προήλθον οἱ διαπρεπεῖς θεολόγοι καὶ κληρικοί, οἵτινες ἐν Ρουμανίᾳ, Σερβίᾳ καὶ Ἀλβανίᾳ ἐπεδίωξαν καὶ ἐπέτυχον, κατ' ἀπομίμησιν τῶν Ἑλλήνων, τὴν χειραφέτησιν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν Πατριαρχείων ὅθεν καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων εἶναι συγγενής, ἵνα μὴ εἴπω ἡ αὐτὴ. Ἐκ τούτων τῶν συνηκῶν προκύπτει ἡ ἀνάγκη, ἵνα ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ἢ φυσιογνωμία διαβαλκανικὴ (οἷος περὶ τοῦ εἶναι ὁ νῦν προκαθήμενος) πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐν ἐνὶ πνεύματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ ἐνώσεως τῶν χριστιανῶν. Αὕτη θὰ προπαρασκευάσῃ καὶ τὴν πολιτικὴν ἔνωσιν τῶν μικρῶν τούτων κρατῶν, ὅλον κατ' οὐσίαν ἀπετέλουσιν ταῦτα εἰς ὁμοσπονδιακὸν κράτος εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὄντα ὀφείλομεν νὰ διακηρύξωμεν, ὅτι ἐν τοῖς Βαλκανίοις ἡ ἀνεξίτητοσκέα εἶναι μεγάλη ἀρετὴ καὶ κύριον γνώρισμα τῶν ὀρθοδόξων. Ἐνταῦθα αἱ δογματικαὶ ἀντιθέσεις σπανίως ἀποτελοῦσι θέμα συζητήσεως καὶ ἀφορμὴν διενέξεων, οὐδ' ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἡ ἱστορία θρησκευτικὸν ἀγῶνα καὶ ἐμφυλίους σπαράγματα, οἷους ἐν τῇ Δύσει. Ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν ἱπποτικῆς τῆς Ρόδου οἱ τοῦ καθολικοῦ δόγματος, οἱ φραγκολεβαντινοί, ἐπληθύνθησαν ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ δὴ ἐν ταῖς Ἰονίοις. Τοῦτο δὲ ἐδημιούργησε προστριβὰς παρὰ τοῖς ἀναμείκτοις τούτοις καὶ ἤρχισεν ὁ ἀμείλικτος ἀνταγωνισμὸς τοῦ πληθυσμοῦ ἔχομεν καὶ θρησκευτικὴν ὡς ἐκ τούτου κίνησιν ζωηράν καὶ θεολογίαν καὶ φιλολογίαν. Εἶναι δὲ πανθομολογούμενον ὅτι τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα παρὰ τοῖς νησιώταις τούτοις εἶναι βαθύτερον ἢ παρὰ τοῖς Ρουμελιώταις. Ἀλλὰ, ὅπως ὁ Ἑλλήν σέβεται τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τῶν ἄλλων, ἀξιοῖ, ἵνα καὶ οἱ ἄλλοι σέβωνται τὰς ἰδικὰς του. Τοῦτο εἶναι τὸ δεύτερον γνώρισμα ὄλων τῶν Βαλκανίων. Τὸ πλεον εὐθικτον σημεῖον τῶν ἀρχῶν αὐτῶν εἶναι ἡ θρησκεία. Ἐξεγείρεται ἡ συνείδησις αὐτῶν κατὰ τῆς προπαγάνδας καὶ τοῦ προσηλυτισμοῦ, ὃν θεωροῦσιν ὡς ἀπαίσιον λείψανον τῆς ἱεράς ἐξετάσεως καὶ γνώρισμα βαρβάρων λαῶν καὶ μὴ πεπολιτισμένων. Ἐν Ἀλβανίᾳ οὐδόλως ἐμποδίζει ἡ θρησκευτικὴ διαφορά χριστιανῶν καὶ μωαμεθανῶν νὰ ζῶσιν ἐν ἀγαστῇ ἀρμονίᾳ, ἥτις διευκόλυνε μεγάλως καὶ τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν ἐνότητα πρὸς δημιουργίαν τοῦ κράτους. Ἡ ἀνεξίτητοσκέα καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία εἶναι ὁ πρόδρομος τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς ἐνότητος, καὶ παράδειγμα τηλαυγῆς ἢ Ἀμερικῆς. Πέποιθα, ὅτι οἱ ἐξ Ἀμερικῆς προερχόμενοι Βαλκάνιοι θὰ χρησιμεύσωσι μεγάλως εἰς τοῦτο πρὸς ἄρσιν τῶν πολιτικῶν καὶ ἐθνικῶν διαφορῶν, ὅπερ θὰ ἀποτελέσῃ τὸ κρηπίδωμα καὶ τὴν στερεὰν βάσιν διὰ τὴν δογματικὴν ἐνότητα. Οὕτως ἡ Ἐκκλησία θὰ καταστή ὁ πρωτοπόρος τῆς διαδόσεως τῶν ὑψηλῶν ἐκπολιτιστικῶν ἀρχῶν διὰ τὴν γένεσιν τῆς νέας Εὐρώπης μετὰ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης, μεταρρυθμιζομένου εἰς Βαλκανικὸν Ἰνστιτούτον καὶ φυτώριον. Φρουρὸς ἀγρυ-

πνος καὶ θεματοφύλαξ τῆς τιμαλφοῦς κληρονομίας τοῦ Βυζαντίου, ἣν διετήρησε καὶ περιεφρούρησεν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία. Τὰ ἐξηγουεῖσιν ἡθῆ καὶ ἔθιμα μαρτυροῦσι τοῦτο.

Πόσα λοιπὸν δύναται ἡ Ἐκκλησία νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ νέου κόσμου, εἰς τὴν τελεσιουργουμένην Θεοῦ εὐδοκίᾳ νέαν κοσμογονίαν, ἥτις θὰ συντελεσθῇ διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ προπαγάνδας τῆς Ἐκκλησίας; θὰ ἀναγνωρίσωσιν ἑαυτοὺς Ἕλληνας καὶ λοιποὶ Βαλκάνιοι ὡς ἀπογόνους καὶ κληρονόμους τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ κόσμου, ὅστις ἐπὶ 1500 ἔτη ἦτο ὁ κύριος τῶν τυχῶν ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου. Ἡ θεία πρόνοια βούλεται ν' ἀναβιδάσῃ τὸν ἑλληνισμόν καὶ πάλιν εἰς τὴν περιωπὴν ἐκείνην διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐν τῇ πίστει ἀδελφῶν λαῶν διὰ νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον τοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ μεγαλειώδους ἐκείνου κλασσικοῦ πολιτισμοῦ, ὃν ἀνεξωογόνησαν πάσαι ποτὲ ἐν Εὐρώπῃ οἱ λογάδες τοῦ Βυζαντίου, εὐρόντες θερμὴν φιλοξενίαν καὶ ἐγκολπωθέντες ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Ἡ ἀναγέννησις, ἡ προελθοῦσα τότε ἐκ τῆς συνεργασίας τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος, διεδόθη ἀστραπιαίως εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον καὶ κατέβαλε στερεὰ τὰ θεμέλια εἰς τὸ ὑπέρλαμπρον ἔργον τῆς δημιουργίας τοῦ Νέου κόσμου τῆς Ἀμερικῆς, ἥτις κατὰ βάσιν Εὐαγγελικὴν διέροσξε τὸ μεσότοιχον τῶν ἐθνῶν καὶ συνηδέλωσε τοὺς διαφόρους λαοὺς. Τοῦτο εἶχε κατορθώσει ἐπὶ Βυζαντινῶν ἡ Ἐκκλησία καὶ ἐσυνέχισεν ἐπὶ πολὺ καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν νὰ ἔχῃ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Βαλκανίου καὶ αὐτοὺς τοὺς Ρώσους ὡς ἀπεδείξαμεν. (Βλ. «Πατριαρχικὴ Ἱστορία» τὸ κεφάλαιον: «Ἡ εὐεργετικὴ δράσις τοῦ Πατριαρχείου ἐν τῇ διασπορᾷ. — Αἱ πρὸς τὴν Ρωσίαν καὶ τὰ Βαλκάνια κράτη ἐκδοουέσεις» σ. 148 ἐ.). Ὅταν ἔγραψον ταῦτα δυστυχῶς δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐκδοθῆ τὸ περίλαμπρον βιβλίον τοῦ φίλου καθηγητοῦ κ. Γρηγ. Παπαμιχαήλ «Μάξιμος ὁ Γραικός, ὁ πρῶτος φωτιστὴς τῶν Ρώσων» (Ἀθῆναι 1951), τὸ ὁποῖον τρανώτατα ἀποδεικνύει τί ἠδύνατο νὰ ἐπιτελέσῃ ἡ Ἐκκλησία μετὰ τοὺς Ἁγιορείτας, διότι Ἁγιορείτης ἦτο ὁ Μάξιμος, καὶ ὁ πρῶτος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Νήφων ὁ Διονυσιάτης, ὅστις ὀργάνωσε τὴν Ρουμανικὴν Ἐκκλησίαν, ὡς ἐπίσης ὁ Παῖσιος τῆς Σερβίας, ὁ Ζαχαρίας τῆς Ἀλβανίας, ὁ πνευματικὸς τοῦ Σκενδέρβη. Ὁ ἄθως ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῆς συναδελφώσεως καὶ συνέπηξε τὴν «Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν» πρὸ 1.000 ἐτῶν. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἔκαμε μίαν γενναίαν χειρονομίαν καὶ ἤρε τὸ βουλγαρικὸν σχίσμα καὶ ἀνεγνώρισε τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἀλβανικῆς Ἐκκλησίας. Προῦχώρησε καὶ περαιτέρω διὰ τῆς συστάσεως Πατριαρχείου ἐν Σερβίᾳ, Ρουμανίᾳ καὶ Ρωσίᾳ, ἀνεγνώρισεν εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῶν κρατῶν τούτων μεγαλητέρας ἐλευθερίας καὶ πλήρη ἀνεξαρτησίαν. Ἄλλ' ἔπραξεν, ἵνα περιποιηθῇ τὰς ἀδελφὰς ταύτας Ἐκκλησίας, τὸ ἀντίθετον ἐκείνου, ὅπερ ὑποστηρίζομεν ἡμεῖς εἰς τὴν «Πατριαρχικὴν Ἱστορίαν», ἀποκέντρωσιν ἀντὶ συγκεντρώσεως, καὶ ἐβλαψεν ἀντὶ νὰ ὠφελήσῃ, κατὰ τὴν ταπεινὴν μου γνώμην ἀπεδείχθη πλεον, ὅτι

ΧΡΕΙΑΖΟΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΘΑΥΜΑΤΑ;

«Δείξον ἡμῖν σημεῖον καὶ πιστεύσομεν», λέγουν σήμερον πολλοὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ περάσουν ὅλα τὰ πράγματα ἀπὸ τὸ μικροσκόπιον. Νομίζουν πῶς, ἂν ἴδουν κάποιαν μεγάλην, ὑπερφυσικὴν ἔνδειξιν τῆς δυνάμεως, κάποιον θαῦμα, δὲν θὰ ἔχουν τότε δυσκολίαν νὰ πιστεύσουν τὰ ὑπερφυσικὰ γεγονότα, τὰ θαύματα τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ νὰ ἀλλάξουν τελείως τὴν στάσιν τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας των.

Ἄς ἔχωμεν ὅμως ὑπ' ὄψει τὰ ἑξῆς: Ὁ Θεός, χάριν τῶν Ἰσραηλιτῶν, διεχώρισε τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης τὰ νερὰ εἰς δύο διὰ νὰ περάσουν ὡς ἀπὸ ξηρᾶν. Ἐρριψε δι' αὐτοὺς τὸ μάννα ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ἔβγαλε νερὸν ἀπὸ βράχον. Κατέστρεψε τὰ τεῖχη τῆς Ἱεριχοῦς καὶ τοὺς ἔδωκε τὴν Γῆν τῆς Ἐπαγγελίας. Δὲν ἐπέρασαν ὅμως πολὺς καιρὸς καὶ οἱ Ἰσραηλίται ἤρχισαν νὰ προσκυνοῦν τῶν ἰθνηκῶν τὰ εἰδῶλα.

Ὁ Χριστός, μετὰ τὴν βάπτισίν Του εἰς τὸν Ἰορδάνην, ἤνοιξεν, ὡς γνωστόν, τὰ μάτια τυφλῶν, ἐχόρτασε πεινασμένους, ἠνώρθωσε κατακοίτους, ἐκαθά-

τὸ συγκεντρωτικὸν σύστημα εἶναι τὸ ἀρτιώτερον καὶ ὠφελιμώτατον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὁ κλεινὸς Ἱεραπόστολος τῆς Ρωσίας Μάξιμος ὁ Γραικὸς διέγνω, ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ διάσπασις ἦτο ἡ αἰτία τῆς επικρατήσεως τῶν Τούρκων καὶ προσεπάγεται τὸ ἀποστολικὸν «εἰ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ' αὐτῶν ἀναλωθῆτε» (Παπαμιχαὴλ ἐνθ. ἀνωτ. σ. 183) καὶ προκηρύττει, ὅτι, ἐὰν διορθώσωμεν ἑαυτοὺς καὶ ἐργασθώμεν, θὰ ἔλθῃ καιρὸς ν' ἀνασυγκροτηθῇ τὸ κράτος τοῦ Μ. Κωνσταντινου, καὶ τὴν ἀρχὴν ἐγκαινιάζει ὁ ἴδιος, ἐνώσας τὰς ἀγρίως διαμαχομένας Ρωσίας καὶ ἀπαλλάξας τὸν Ρωσικὸν λαὸν τῆς ἀλεθρίας λύμης τῶν αἰρέσεων. Ταῦτα δ' ἀγαγὼν εἰς πέρας ἐξήτησε παρὰ τοῦ τσάρου τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ πατριώτης λευίτης ἐκεῖνος (σ. 58). Τύχη ἀγαθὴ καὶ Θεοῦ εὐδοκία ἐπὶ τοῦ εὐκλεοῦς θρόνου τοῦ Μιχαὴλ Ἀκομινάτου, τοῦ θερμουργοῦ ἐκείνου Ἑλληνοῦ πατριώτου, κάθηται ὁ κύρ Σπυρίδων, ὅστις θὰ θελήσῃ νὰ μιμηθῇ τὸν συμπατριώτην του Μάξιμον καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ὑπὲρ τῶν καταδυναστευομένων χριστιανῶν τῆς Ἰλλυρικῆς Χερσονήσου. Ὡς πολυπράγμων δέ, μεγαλεπήβολος καὶ παλαίμαχος, ἄς μὴ διατύψῃ ν' ἀναλάβῃ τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς καταδικωμένης ἐν ταῖς ὁμόροις ἀδελφᾶς Ἐκκλησίας θρησκείας. Καὶ εἶναι λαμπρὰ εὐκαιρία τώρα, μετὰ τὰς σεμνὰς Παυλικὰς ἐορτάς, νὰ ἐξορμήσῃ μὲ τὸ κύρος τῆς περιωπῆς του, ἐνδυσάμενος τὴν πανοπλίαν τοῦ Χριστοῦ, πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ κινδυνεύοντος Χριστιανισμοῦ, ὑπὲρ οὗ τόσοον ἠγωνίσθη καὶ τόσα ἐπάθεν ὁ τῶν ἐθνῶν Ἀπόστολος. Ἡ δόξα τοῦ Μακαριωτάτου ἐπὶ τούτῳ ἔσται ἀφθίτος, ὁ δὲ ἅγιος Θεὸς νὰ πέμψῃ ἀνωθεν τὴν ἀρωγὴν πρὸς τοιοῦτον καλλίνικον ἀγῶνα.

† Ὁ Κορυθαῖς ΕΥΛΟΓΙΟΣ ΚΟΥΡΙΑΑΣ

οἶσε λεπρούς, εἰρηγέτησεν ἀπογοητευμένους καὶ ἀνέστησε νεκρούς. Νομίζετε ὅτι ἀνεγνώρισαν τοῦτο καὶ τὸν ἐπίστευσαν ὡς Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεόν; Ὁχι! Ἄπεναντίας, τὸν ἐσταύρωσαν.

Ἴσως θὰ εἰποῦν μερικοὶ: Ὡ, αὐτὸ ἔγινε πρὸ χρόνων πολλῶν, πρὸ αἰῶνων. Τώρα τὰ πράγματα εἶνε διαφορετικά. Ἐὰν τὰ θαύματα ἐκεῖνα ἐγίνοντο τώρα, εἰς αὐτὸν τὸν φωτισμένον εἰκοστὸν αἰῶνα, ἡμεῖς, οἱ πολιτισμένοι καὶ προαδευμένοι, θὰ παρεδεχόμεθα αὐτὰ ἀμέσως ὡς ἀπακαλύψεις καὶ ἐκδηλώσεις ἀπὸ Θεοῦ. Ἐὰν μόνον ἐβλέπομεν καὶ ἤκούομεν ὅσα εἶδον καὶ ὅσα ἤκουσαν οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων, δὲν θὰ εἶχομεν δυσκολίαν νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅ,τι καὶ ὅσα πρέπει νὰ κάμωμεν, καὶ θὰ τὰ ἐκάμωμεν.

Ἄλλὰ προτοῦ ὀπωσδήποτε νὰ καυχηθῶμεν, ἄς ἐξετάσωμεν ὀλίγον τὸν ἑαυτὸν μας.

Πρὸ 3000 περίπου χρόνων ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ ἐδήλωσε πρὸς τὸν προφήτην Δανιὴλ: «Καὶ σὺ Δανιὴλ ἔμφραξον τοὺς λόγους καὶ σφράγισον τὸ βιβλίον ἕως καιροῦ συντελείας, ἕως διδασχῶσι πολλοὶ καὶ πληθυνθῆ ἡ γνώσις» (Δανιὴλ 12, 4). Πολλὰ χρόνια ἐπέρασαν ἀπὸ τότε, χρόνια μεγάλων τοῦτ' αὐτὸ θαυμάτων. Ὁ ἠλεκτρισμός, τὸ αὐτοκίνητον, ἡ «ἀτομικὴ ἐνέργεια», τὸ προωθούμενον ἀεροπλάνον, τὸ ραντάρ κ.τ.λ. ἠμποροῦν ὅλα νὰ θεωρηθοῦν ὡς μεγάλα θαύματα πρὸ τῶν ματιῶν μας. Ἐχομεν ἀρὰ γε πεισθῆ ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἔχομεν γίνεῖ πραγματικῶς τέλειοι ἄνθρωποι, ἢ εἴμεθα ὅπως ἦσαν καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ, ἀμετανόητοι καὶ ἀμετάπειστοι; Ἄς δώσωμεν τὴν ἀπάντησιν ὁ καθεὶς εἰς τὸν ἑαυτὸν του.

Κατὰ τὸ 1951 αἱ Ἡνωμ. Πολιτεῖαι ἔχουν ἐξοδεύσει 1.900.000.000 διὰ τὰ ἀλκοολικὰ ποτὰ καὶ 10.200.000.000 διὰ διασκεδάσεις. Ἀνάλογα ποσὰ ἔχουν δαπανήσει καὶ ἄλλα κράτη. Καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι ὄχι μόνον δὲν λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι τὰ καθημέραν θαύματα, ἀλλὰ καὶ ἐνεργοῦν ἀντιθέτως.

Εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ πλουσίου ἀνθρώπου καὶ τοῦ Λαζάρου ὁ πλούσιος ζητεῖ ὅπως ὁ Λάζαρος σταλῆ πρὸς τοὺς ἐν τῇ γῇ ἀδελφούς του (τοῦ πλουσίου) διὰ νὰ προσπαθήσῃ νὰ τοὺς κάμῃ νὰ μετανοήσουν. Ἴδου ὅμως τί ὁ Ἀβραάμ ἀπαντᾷ: «Ἐχουσι τὸν Μωϋσῆν καὶ τοὺς προφήτας» ὡς ἀκούσωσιν αὐτούς». Ἄλλ' ὁ πλούσιος φοβεῖται, ὅτι μόνον ὁ ἀπλὸς λόγος τοῦ Θεοῦ ἐνδέχεται νὰ μὴ εἶνε δι' αὐτοὺς ἀρκετός. Κάμνει ἐκκλησίαν διὰ θαῦμα. Εἶναι ὡσὰν νὰ λέγῃ: «θέλουν νὰ ἴδουν σημεῖον» διότι ἴδου τί προσθέτει: «Ὁὐχί, πάτερ Ἀβραάμ, ἀλλ' εἴαν τις ἀπὸ νεκρῶν ὑπάγῃ πρὸς αὐτούς, θέλουσι μετανοήσῃ». Προσέξατε τώρα τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀβραάμ: «Ἐὰν τὸν Μωϋσῆν καὶ τοὺς Προφήτας δὲν ἀκούουσιν, εὐδὲ εἴαν τις ἀναστηθῆ ἐκ νεκρῶν θέλουσι πεισθῆ» (Λουκ. 16, 31) Εἶνε ἄξιον τοῦτο πολλῆς προσοχῆς. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπέδειξε τετραγωνικώτατα τὸ σημεῖον αὐτό. Ἐπέστρεψε τὸν ἄλλον Λάζαρον, τῆς Βυθανίας, νὰ ἀποθάνῃ. Οἱ Ἰουδαῖοι τὸν εἶδον νεκρὸν περιετίλιξαν, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν τοῦ τόπου, τὸ κρερὸν καὶ ἄψυχον σῶμα

Η ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

(Εισήγησις εἰς τὸ θέμα περὶ «διαφορῶν ἐν τῇ λατρείᾳ» διὰ τὸ Συνέδριον τοῦ Lund).

Τὸ ζήτημα τῆς λατρείας ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ δὲν παρουσιάζεται ἀπλῶς ὡς θεωρία τῆς ἑξωτερικῆς ἐκδηλώσεως τοῦ θρησκευτικοῦ συναίσθηματος τοῦ ἰδιαίτερου αὐτῆς τύπου.

Ἡ λατρεία ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ εἶναι κατὰ τοιοῦτον τρόπον συνφασμένη μετὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν περὶ φύσεως τῆς Ἐκκλησίας ἀντίληψιν της, ὅστε ἡ λατρεία αὐτῆς εἶναι ἔκφανσις αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τοιοῦτον δὲ βαθμὸν, ὅστε δὲν δύναται νὰ γίνῃ αὕτη ἀντιληπτὴ ἄνευ τῆς λατρείας της.

Διὰ τοῦτο ἡ λατρεία, ὡς διεμορφώθη ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς ἑξωτερικὸν τι ἀντικείμενον δυνάμενον νὰ μεταβληθῇ ἢ τροποποιηθῇ (ὡς πρὸς τὴν βάσιν της καὶ τὰς γενικὰς της μορφάς), διότι τοιαύτη βασικὴ τροποποίησις θὰ ἐσημαιομεταβολὴν αὐτῆς τῆς οὐσίας τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο, παρὰ τὰ παρὰ πολλῶν ἴσως καὶ παρὰ τινῶν ἀκόμη ὀρθοδόξων κοινῶς πιστευόμενα περὶ τοῦ τύπου τοῦ λατρευτικοῦ, ὡς οὐχὶ ἐν πᾶσι οὐσιαστικοῦ καὶ ἐκδηλωτικοῦ τῆς ἐσωτέρας θρησκευτικῆς συμμετοχῆς, ὁ τύπος ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ δὲν εἶναι ἀπλῶς τύπος ὑπὸ τὴν κοινὴν ἔννοιαν, ἀλλ' εἶναι τμήμα λατρευτικῶν οὐσιαστικῆς ἐκδηλώσεως τοῦ λατρεύοντος τοῦ ὑπ' αὐτοῦ πιστευομένου, ἐντεῦθεν

του με ἐντάφια ἐνδύματα, καὶ τὸν ἔθαψαν μετὰ τὰ ἴδια τὰ χέρια των. Ἀργότερον, μετὰ 4 ἡμέρας, ἀπεκύλισαν οἱ ἴδιοι τὸν λίθον καὶ ἀντελήφθησαν ὅτι ἐμίριζε τὸ σῶμά του τὸ νεκρόν. Ἐπειτα ὁ Ἰησοῦς ὁμίλησε, καὶ ὁ Λάζαρος ἀνεστήθη. Νομίζετε ὅτι ὁ λαὸς παρεδέχθη τότε τὸν Ἰησοῦν ὡς Μεσσίαν του; Ὁχι. Ἀπεναντίας προσεπάθησαν νὰ σκοτώσουν καὶ Αὐτὸν καὶ τὸν Λάζαρον.

Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις δὲν ἔχει ἀλλάξει ἀπὸ τότε, καὶ τὰ θαύματα μόνον δὲν θὰ εἶνε ποτε ἀρκετὰ διὰ τοὺς περισσοτέρους ἀπὸ ἡμᾶς. Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι δὲν θὰ δεχθοῦν τὸν ἀπλοῦν Λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐὰν δὲν ἀναγεννηθοῦν, ἡ πιθανότης τοῦ νὰ μετανοήσουν διὰ θαυμάτων μόνον εἶνε πολὺ μικρά.

Ἔχομεν τὰ γραπτὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ τοὺς Προφῆτας· ἔχομεν τὰς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων Του· ἔχομεν τὴν καθημέραν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας μας· ἔχομεν τοὺς ποιμένας καὶ διδασκάλους. Τοὺς προσέχομεν; Ἐὰν ναί, τότε δὲν θέλομεν θαύματα. Ἐὰν ὄχι, τότε νὰ εἴσθε βέβαιοι, ὅτι οὔτε διὰ τῶν θαυμάτων θὰ ἀλλάξῃ ἡ στάσις μας. Ἡ παρούσα γενεὰ ἔχει ἰδῆ πολλὰ θαύματα. Δὲν χρειάζεται νὰ ἰδῇ καὶ ἄλλα.

ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΠΟΛΥΖΩ·Ι·ΔΗΣ

Nashville, Tenn.

Ἐπίσκοπος Νύσσης

δὲ κυρίως καὶ ἡ πηγὴ τοῦ μυστικιστικοῦ χαρακτῆρος τῆς ὀρθοδόξου λατρείας.

Ἡ βασικὴ λατρεία καὶ αἱ βασικαὶ τυπικαὶ διατάξεις καὶ ἡ καθόλου λατρευτικὴ οἰκοδομὴ δὲν ἀπέτελεσαν τι τὸ τεχνικόν, ὅπερ κατεσκευάσθη, ἀφοῦ πρῶτον ἐσηματίσθη ἡ Ἐκκλησία ὡς ἑξωτερικὸς ὀργανισμός, καὶ τὸ ὁποῖον προσηρομόσθη διὰ τὰς λατρευτικὰς ἀνάγκας ὡς αὐταὶ παρουσιάσθησαν εἰς τὴν σκέψιν τῶν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν μεριμνώντων, ἀλλ' εἶναι τι τὸ ὁποῖον συνυφάνθη καὶ συνανεπτύχθη μετὰ αὐτὴν τὴν ἐμφάνισιν τῆς θρησκείας καὶ ἐξελίχθη καὶ ἐξεδηλώθη καὶ διευπλώθη κατὰ τὸ θρησκευτικὸν περιεχόμενον καὶ τὴν πρώτην καὶ βασικὴν διατύπωσιν τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἰδεολογίας. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀντίληψις τῆς παραδόσεως ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας καὶ κατανοήσεως τοῦ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ θρησκευτικοῦ σημείου τῆς ἀποκαλύψεως, ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὴν λατρείαν καὶ διὰ τοῦτο ἡ λατρεία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας κρατεῖ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τοῦ χριστιανισμοῦ, χωρὶς ἡ βασικὴ τῆς ἐξέλιξις νὰ ἐκκλίνῃ οὐδὲ τὸ παράπαν ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τοῦ θρησκευτικοῦ ὄρασμα καὶ ζήλου τῶν πρώτων χριστιανῶν.

Ἴνα δὲ τοῦτο εὐθὺς ἀμέσως δειχθῇ, τονίζομεν ὅτι τὰ δύο κύρια σημεία τῆς νέας ἀποκαλύψεως, ἡ ἐν τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ ἀποκαλυφθεῖσα θεότης καὶ ἡ ταύτης διὰ τῆς χριστιανικῆς ἰδεολογίας καὶ ἀντιλήψεως προσοικειώσεις, εἶναι καὶ τὰ κύρια καὶ βασικὰ σημεία τῆς ὀρθοδόξου λατρείας. Τὸ πρῶτον ἐπιστοποιήθη καὶ ἐπεσφραγίσθη διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καὶ κατέστη τὸ ἀναμφισβήτητον τῆς χριστιανικῆς πίστεως γνώρισμα κατὰ τὸ τοῦ Παύλου, «εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν» (I Κορ. ιε' 14). Καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἡ σημερινὴ ἄνευ διακοπῆς ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τῆς χριστιανικῆς θρησκείας εἶναι καὶ μένει ἡ Ἐκκλησία τῆς ἀναστάσεως, τονίζουσα κατ' ἐξοχὴν τὸ γεγονός τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Οὐδεμίαν χριστιανικὴν ἐκκλησίαν σήμερον ἐσορᾶται τὸ μέγα γεγονός τῆς ἀναστάσεως καθ' ἑκάστην Κυριακὴν, ὡς ἡ Ὁρθόδοξος καὶ καθ' ὄν τρόπον ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία, διότι ἡ ἡμέρα αὐτῆ τοῦ Κυρίου ἦτο, εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὸ φαιδρὸν τῆς ἀναστάσεως κήρυγμα.

Αὐτὸ δὲν εἶναι στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον ἐφευρέθη καὶ ἐρηρομόσθη ἐκ τῶν ὑστέρων, ἀλλὰ συνανεπτύχθη καὶ ἐξεδηλώθη ἅμα τῇ πρώτῃ πίστει καί, συνεπῶς, τὸ στοιχεῖον τοῦτο τῆς ὀρθοδόξου λατρείας εἶναι οὔτε κἀν ἀπλῶς κτῆμα ἐς αἰεὶ, ἀλλὰ πρωταρχικὴ προϋπόθεσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑποστάσεως, καὶ δι' οὐχὶ ἀπλῶς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν μεταγενεστέραν ἔννοιαν, ἀλλὰ τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ὀρθῶς δισχυρίζεται ὅτι ἐκπροσωπεῖ ἐν μέσῳ τοῦ διηρημένου κόσμου ἡ Ἐκκλησία μας.

Ἀλλὰ μήπως τὸ δεύτερον βασικὸν σημεῖον τῆς χριστιανικῆς ὑποστάσεως δὲν ἔχει τὴν βασικὴν θέσιν του ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ὀρθοδόξου λατρείας, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ τέλεσις τοῦ θείου μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας

ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἡ τοῦ ταπεινοῦ ἀνθρώπου ἑνώσις τε καὶ θέωσις—μὲ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐπαξίας μεταλήψεως—μετὰ τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ τοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποκαλυφθέντος; Ποῖον τοῦτο; Μοναδικὸν γνῶρισμα ἔδωκεν ὁ Κύριος τῆς πρὸς αὐτὸν ὑπηκοότητος τὴν ἀγάπην, ἀλλὰ, τὴν ἀγάπην τῆς ἰδικῆς του ποιότητος καὶ οὐχὶ τὴν συμβατικὴν, ὃ δὲ μέγας Ἀπόστολος του ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς ἐκήρυξεν ὅτι μηδὲ ἡ πίστις ἡ «μεθιστάνουσα ὄρη» (1 Κορ. ιγ' 2) ἔχει ἀξίαν τινά, ἂν μὴ βασιζέται ἐπὶ τῆς ἀγάπης. Ἐντεῦθεν δὲ ὁ ἐνδότερος σύνδεσμος τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς πρὸς τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν καὶ οὐχὶ ἡ κατὰ θεολογικοφιλοσοφικὴν abstractio καὶ θεωρίαν ἀπολογητικὴν ἀνάπτυξις του. Ποία δὲ ἡ θέσις τῆς ἀγάπης ἐν σχέσει πρὸς τὴν πίστιν ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ λατρείᾳ; Αὐτὴ ἐκείνη, ἣν καθώρισεν ὁ Κύριος καὶ ἠρμήνευσεν ὁ θεῖος αὐτοῦ Ἀπόστολος. Οὐ μόνον οἱ ἔξωθεν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ πολλὸ πλῆθος τῶν ὀρθοδόξων, καὶ θεολόγων ἀκόμη, εἶναι ἀπρόσεκτοι ὡς πρὸς τὸ μέγα εἰς τὸ περιεχόμενον του καὶ μικρὸν ἐν λέξει λειτουργικὸν παράγγελμα πρὸ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως, ὡς πιστοποιητικὸν ἀδείας συμμετοχῆς εἰς τὸ μέγα μυστήριον τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Κυρίου, τὸ «ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους ἵνα ἐν ὁμοιοῖα ὁμολογήσωμεν». Ἐπὶ τοῦ «ἵνα» ἐκείνου στηρίζεται ὁλόκληρος ἡ θεωρία καὶ ἡ πράξις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς πρὸς τὴν σημασίαν καὶ ἔννοιαν τῆς ἀγάπης. Οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει δηλ. ἡ εἰς τὸν ἐν Τριάδι Θεὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Βάπτισμα καὶ τὴν Ἀνάστασιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν μέλλουσαν ζωὴν ὁμολογηθησομένη πίστις, ἂν αὕτη δὲν στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀγάπης ὡς τὴν ἐδίδαξεν ὁ Χριστός, καὶ ἀκριβῶς ὡς οὗτος ὁ ἴδιος καὶ ὁ Ἀπόστολος του τὴν ἐκήρυξαν. Πάλιν τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν εἶναι λατρευτικὸν στοιχεῖον σκεφθὲν καὶ προστεθὲν εἰς τὴν λατρείαν ἀφοῦ κατασκευάσθη ἡ Ἐκκλησία ὡς ἐξωτερικὸς ὀργανισμὸς, καὶ δὴ ὑπ' ἀνθρώπων γενόμενος, ἀλλ' εἶναι στοιχεῖον συνυφασμένον καὶ συναυξηθὲν μὲ αὐτὴν τὴν δημιουργίαν τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ Ἰδρυτοῦ αὐτῆς καὶ ἀποτελεῖ οὐσιαστικὴν ὑπόστασιν οὐχὶ ἀπλῶς τοῦ τύπου καὶ τῆς μορφῆς τῆς λατρευτικῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως αὐτῆς, διὸ καὶ ἐν ἀρχῇ εἶπον ὅτι, ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ λατρείᾳ ἦν ἔχει παρὰ ταῖς λοιπαῖς θρησκευτικαῖς καὶ ἐκκλησιαστικαῖς.

Ἀλλὰ προχωρῶ καὶ εἰς δύο ἄλλα σημεία, ἐν ἑσωτερικώτερον καὶ ἐν ἐξωτερικώτερον.

1ον) Τοσοῦτος γίνεται λόγος περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Θεῆς Εὐχαριστίας καὶ τῆς σημασίας του εἰς ὅλας τὰς χριστιανικὰς Ἐκκλησίας καὶ μάλιστα καὶ εἰς τοὺς κύκλους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Συμβουλίου καὶ δὴ εἰς τὸ γ' τμήμα τῆς Faith and Order τὸ ἀσχολούμενον μὲ τὴν Intercommunio.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, κρατήσασα ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐκείνου μυστικοῦ δείπνου τοῦ ὑπερώου, καὶ τῆς κλάσεως τοῦ ἄρτου τῶν Ἀποστόλων, καὶ τῆς ἀγάπης τῶν πρώτων χριστιανῶν, καὶ τῆς μεγαλοῦ-

γοῦ οὐχὶ συγγραφῆς ἀλλὰ πραγματικῆς κατὰ θεῖαν ἔμπνευσιν συνθέσεως τῆς Θεῆς λειτουργίας τῶν μεγάλων λειτουργικῶν Πατέρων, ὡς κέντρον τῆς λατρείας αὐτῆς τὸ θεῖον μυστήριον, παρεκτός τῆς λοιπῆς δογματικῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως, θεωρεῖ αὐτὸ καὶ ὡς τὸ κύριον σημεῖον ἐν ᾧ ἐπιτελεῖται λατρευτικῶς ἡθεῖα μυσταγωγία τῆς ἐνώσεως τῶν μελῶν τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ τέλεσις τοῦ μυστηρίου τούτου, ὡς ἐπιτελεῖται, καὶ ἡ εἰς αὐτὸ συμμετοχὴ ὡς αὕτη ἀπαιτεῖται, καθιστᾷ ἐκδηλον τὴν τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἔκφρασιν, ἀποτελουμένην ἐκ τῶν ἐν πίστει ἀναγενηνθέντων ἀδελφῶν μὲ κεφαλὴν τὸν Χριστόν.

Καὶ ὁ ἀπλοῦς ἀναγνώστης τῆς Θεῆς λειτουργίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἄνευ πολλῆς θεολογικῆς προσπαθείας ἀντιλαμβάνεται τὸ ἐνσυνείδητον τῆς μεγάλης αὐτῆς θέσεως τῆς ὀρθοδόξου λατρείας.

Ποία ἡ τέλεσις καὶ ποία τὰ κύρια συστατικὰ αὐτῆς;

Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ μυστήριον τοῦ Σώματος τοῦ Κυρίου. Ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, κατὰ τὰ διδόμενα λειτουργικὰ παραγγέλματα, ἀποτελεῖ ἐν τῶν σπουδαιότερων συστατικῶν τοῦ μυστηρίου. «Ὁ Θεὸς διὰ πρεσβειῶν τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ (δεῖνος) δῆψοι σοὶ ρῆμα τῷ εὐαγγελιζομένῳ, δυνάμει πολλῇ εἰς ἐκλήρωσιν τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ ἀγαπητοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ Κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ», παραγγέλει ὁ τελετουργῶν προϊστάμενος εἰς τὸν διάκονον εὐαγγελιστήν.

Ἡ προγενεστέρα ἡμῶν ἀμάθεια καὶ ἡ κατάπτωσις ἀπεμάκρυναν προσωρινῶς τὸ κήρυγμα εἰς σημείον σοβαρόν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔχει σημασίαν, διότι πρόκειται περὶ παροδικῆς περιπετείας, σημασίαν δ' ἔχει ἡ ἐπίσημος λατρευτικὴ θέσις τῆς Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὸ κήρυγμα καὶ αὐτὴ εἶναι, ὅτι τὸ μυστήριον τῆς Θεῆς Εὐχαριστίας δὲν νοεῖται ἄνευ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ὡς καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ.

Εἶτα ἔπεται ἡ προπαρασκευὴ τῆς τελέσεως ὡς καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ τοῦ μυστηρίου τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος διὰ τῆς ἐξακριβώσεως τῆς ἀγάπης πρώτον, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, καὶ τῆς πίστεως ἔπειτα καὶ τῆς βεβαιώσεως οὕτω τῆς ἐπαξίου συμμετοχῆς εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν καὶ κοινωνίαν τοῦ μυστηρίου.

Ἡ τέλεσις αὕτη, ἔχουσα, κατὰ τοὺς ἀναμνηστικούς λόγους τοῦ μυστηρίου καὶ τὴν ἐν πλήρει ταπεινοφροσύνῃ γινομένην ἐπίκλησιν, τὴν ἔννοιαν τῆς ὁρατῆς συνεχείας τῆς ἀπαξ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ γενομένης θυσίας, παρέχει διὰ τῶν ὁμμάτων τῆς πίστεως τὰ θεῖα δῶρα, καὶ τῆς ὁρατῆς ἀκόμη καὶ αἰσθητῆς ἐνώσεως μετὰ τοῦ Κυρίου τὴν δυνατότητα, οὕτω δὲ παρέχει τὰ προκείμενα εἰς τοὺς κατὰ πάντα ἀληθινούς πιστοὺς ὡς ἐνωτικὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ Κυρίου, ὅστις ὡς κεφαλὴ ἐνώνει ὁλόκληρον τὸ μυστικὸν αὐτοῦ σῶμα, ὃ ἐστὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία κάλιν διὰ τοῦ σημαντικοῦ τελετουργικοῦ τύπου καλεῖ τὰ μέλη της νὰ προσέλθωσι μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης καὶ ὁ χωρῶν χωρεῖται : καὶ χωρεῖ.

Πάλιν εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν καθόλου σύνθεσιν αὐτῆς δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐν στοιχεῖον κατασκευασθὲν καὶ συγγραφὲν ἀπὸ σκοποῦ καὶ διὰ τὴν περίστασιν καὶ κατὰ χρόνον μεταγενέστερον, ἀλλ' ἀπλῶς ἐκτίθενται διαδοχικῶς καὶ ἐξελίσσονται ὅλως φυσικῶς καὶ ἀβιάστως καί, ἂν θέλετε, καὶ κατὰ λογικὴν σειρὰν, ὅλα ἐκεῖνα τὰ σημεῖα, τὰ ὅποια δημιουργοῦν τὴν οὐσίαν τοῦ μυστηρίου καὶ συγχρόνως ἀποτελοῦν τὴν ἀπολύτως ἀκριβῆ αὐτοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἔκφανσιν.

Ἄν εἰς ταῦτα προστεθῆ ὁ σὺν τῷ χρόνῳ διαμορφωθείς, κατὰ πιστὴν ἔκφρασιν τῶν ἔσω καὶ τοῦ κειμένου τῆς θείας λειτουργίας ὑπαγορευθεὶς, διάκοσμος τοῦ χώρου τῆς λατρείας, ἐν ᾧ συμβολικῶς παρίσταται κατὰ τὴν λατρείαν ὁλόκληρος ἡ Ἐκκλησία, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς τοῦ Παντοκράτορος, τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ τῶν διαφόρων ταγμάτων καὶ συνομοταξίων τῶν ἁγίων δούλων τοῦ Θεοῦ τῆς θριαμβευτοσύνης Ἐκκλησίας, εἰκονιζομένης κατὰ τάξιν θέσεως ἐν τῷ ναῷ, μέχρι τῆς ἐν φόβῳ παρασταμένης ζώσης Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν ἱεραρχικὴν τάξιν τῆς συστάσεώς της, τότε καθίσταται πλήρης καὶ τὸ πλήρωμα τῆς λατρείας παρέχεται οὐχὶ ὡς ἀντικείμενον ἀπλῆς παρακολουθήσεως ἀλλὰ πραγματικῆς συμμετοχῆς τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας.

Βεβαίως ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα σημεῖα οὐ μόνον ἐν τῇ τελέσει τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν μυστηρίων τῆς τελετῆς, ἐν οἷς καὶ δι' ἃν καταδεικνύεται ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐνότης καὶ οὐσία καὶ συνεπῶς ἡ ἔξαιρετικὴ θέσις, ἣν ἔχει αὕτη ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, οὐχὶ ὡς λατρεία ἐξωτερικῆς μορφῆς, ἀλλὰ ὡς στοιχεῖον ἀναπόσπαστον τῆς ὑποστάσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς μικρὸν ὑπομνημάτιον νὰ τονισθοῦν πάντα ταῦτα καὶ ἀρκουσι τὰ ἀνωτέρω ἐκ τοῦ κεντρικωτέρου σημείου τῆς λατρείας τοῦ μυστηρίου τῆς θ. Εὐχαριστίας ἀναφερόμενα.

Βεβαίως σὺν τῷ χρόνῳ ἐπλουτίσθη ἡ λατρεία καὶ διεμορφώθη εἰς τὴν σημερινὴν τελικὴν της μορφήν, καθ' ἣν, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ἐκφαίνεται ἐν αὐτῇ καὶ ἡ ἐν ἐλευθερίᾳ πολλῇ (συμφύτῳ τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ) εἰσροὴ ἀνυπολογίστου φιλοσοφικοῦ καὶ ποιητικοῦ πλούτου, ὅστις ἐξωτερικῶς φαίνεται κυριαρχῶν, ἀλλ' εἶναι ἐκτὸς ἀμφισβητήσεως ὅτι, τὸ στοιχεῖον τοῦτο οὐ μόνον ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ καλύπτει καὶ ἐξαφανίζει τὰ ὡς ἀνωτέρω ἐκτεθέντα κύρια σημεῖα τῆς λατρείας, ἀλλὰ καὶ ἰδιαιτέρως τονίζει καὶ ἀναδεικνύει αὐτά.

Ἐν πᾶσι τούτοις εἶναι προφανὴς ἡ ὑφισταμένη περὶ τὴν λατρείαν διαφορὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὰς λοιπὰς. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον μὲν πρόκειται περὶ ἐξωτερικῆς ἀνομοιομορφίας εἰς τὰς τελετουργικὰς λεπτομερείας, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐπολυπραγμότησε, κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Οἰκονομίας, μὴ διαταραχθεῖσα καὶ διαταράξασα δι' αὐτὰ τὴν ἐνότητα, ὡς λέγει ὁ Φώτιος «ἐν οἷς οὐκ ἔστι πίστις τὸ ἀθετούμενον, οὐδὲ κοινοῦ τε καὶ καθολικοῦ ψηφίσματος ἔκπτωσις, ἄλλων παρ' ἄλλοις ἔθων τε καὶ νομίμων φυλαττομένων, οὔτε τοὺς φύλακας ἀδικεῖν, οὔτε τοὺς μὴ παραδεξαμένους παρανομεῖν, ὁρ-

ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

Μία πρόσφατος ἀπόφασις τῶν ὁμοδόξων Σλαυικῶν Ἐκκλησιῶν

Ἀνεγράφη σήμερον εἰς τὸν Τύπον ἀνακοίνωσις τοῦ Ὑπουργείου Θρησκευμάτων, καθ' ἣν «καὶ συνεννοήσεις διὰ τὴν ρύθμισιν τοῦ παλαιοημερολογιτικοῦ ζητήματος συνεχίζονται· διεπιστώθη κατ' ἀρχὴν διάθεσις προσεγγίσεως τῶν Παλαιοημερολογιτῶν πρὸς τὰς ὑποδειχθείσας λύσεις ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας». Τὴν καλὴν αὐτὴν εἶδησιν ἀνέγνωμεν, καθ' ἣν στιγμὴν εἴχομεν πρὸ ἡμῶν τὰ Πρακτικὰ τοῦ Ὁρθοδόξου Συνεδρίου, τοῦ συνελθόντος ἐν Μόσχᾳ ἀπὸ 9-17 'Ιουλίου 1948, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 500ῆς ἐπετείου τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ὁρθοδόξου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ὅπερ ἠσχολήθη, μεταξὺ ἄλλων, καὶ περὶ τὸ θέμα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου. Ἐκ τῆς ἀγαθῆς λοιπὸν ταύτης συμπτώσεως ἐκρίναμεν σκόπιμον νὰ μεταφράσωμεν καὶ δημοσιεύσωμεν ἐνταῦθα τὴν περὶ ἡμερολογίου ἀπόφασιν τοῦ Συνεδρίου ἐκείνου, πρὸς πληροφориαν τῶν τυχόν μὴ γνωριζόντων παρ' ἡμῖν, ὅτι καὶ αἱ ἀδελφαὶ Ὁρθόδοξοι Σλαυικαὶ Ἐκκλησίαι δέχονται ἐν πλήρει μεθ' ἡμῶν ὁμοφωνίᾳ, ὅτι «διὰ τὰς ἀμνήτους ἑορτὰς ἐκάστη Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία δύναται νὰ χρησιμοποιοῖ τὸ ἐν αὐτῇ ὑπάρχον ἡμερολόγιον». Ἴδου τὸ πλήρες κείμενον τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἐν λόγῳ Συνεδρίου ἐν ἑλληνικῇ μεταφράσει:

«1. Ἐν τῇ προσπάθειᾳ ὅπως διαφυλαχθῆ ἡ καθ' ὅλου ἐκκλησιαστικὴ ἐνότης, τὸ Συνέδριον τῶν ἀρχηγῶν καὶ ἀντιπροσώπων τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἐξήτασε τὸ περὶ ἡμερολογίου θέμα καὶ κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἀξία τοῦ ἡμερολογίου διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν κυρίως ἔγκειται ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, καθ' ὅσον ἡ ἑορτὴ αὕτη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν βιβλικῶν καὶ τῶν συνοδικῶν διατάξεων δεόν νὰ τελεθῆται, πανταχοῦ ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, μὴ συμπίπτουσα μετὰ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα. Τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταύτην ἀπαίτησιν ἱκανοποιεῖ πλήρως ὁ Ἀλεξανδρινὸς πασχάλιος κύκλος (πίναξ).

2. Πρὸς ἀποφυγὴν διαφορῶν κατὰ τὸν ἑορτασμόν

θῶς ἂν τις κρίνειν εἰδὼς διορίσταιτο (Ι. Βαλέττα, Φωτίου ἐπιστολαί, σελ. 156), καὶ μεταγενεστέρως κατ' ἀριστον τρόπον ἀναπτύσσει ὁ Δημήτριος ὁ Χωματηνός, Ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας, ἐν ταῖς πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν Καβάσιλαν κανονικαῖς αὐτοῦ ἀπαντήσεσιν (Α. Ἀλιβιζάτου, Οἰκονομία, σελ. 85 κ. ἐ.), ἐφ' ὅσον ὁμοῦ αἱ παρουσιαζόμεναι διαφοραὶ ἐν τῇ λατρείᾳ θίγουσι τὰ κύρια διδάγματα της καὶ τὴν οὐσίαν της, ἥτις, ὡς ἐλέχθη, εἶναι αὕτη ἡ οὐσία τῆς Ἐκκλησίας, τότε ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ δεῖξῃ οἰανδήποτε ἀνοχήν, θίγουσαν αὐτὴν τῆς Ἐκκλησίας τὴν ὑπόστασιν.

ΑΜΙΑΚΑΣ Σ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΝΕΚΡΑΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ

Ἡ κατὰ τὸ 1947 ἀνεύρεσις παρὰ τὴν Νεκρὰν Θάλασσαν ἀρχαίων ἐβραϊκῶν χειρογράφων, ἀναγομένων ὑπὸ τῶν εἰδικῶν εἰς τὰς τρεῖς τελευταίας π. Χ. ἑκατονταετηρίδας, χαιρετίζεται ὡς ἡ μέχρι σήμερον σπουδαιότερα ἀνακάλυψις ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς κριτικῆς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Αὕτη μετ' ἐκείνης τῶν Οὐγαριτικῶν ἐνεπιγράφων εὐρημάτων, τῶν ὁποίων τὴν πολῦτιμον συμβολὴν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καρποῦται ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἡ ἐπιστήμη, ἀποτελοῦσι δύο ἐξέχοντα θέματα τῆς Βιβλικῆς Ἀρχαιολογίας, συγκεντροῦντα ἀμέριστον τὸ ἐνδιαφέρον οὐ μόνον τῶν ἐρευνητῶν τῆς Βίβλου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν γένει λογίων. Τούτων οὕτως ἐχόντων, θεωρῶ ἑμαυτὸν εὐτυχῆ, ὅτι ἐδόθη μοι ἡ εὐκαιρία περὶ μὲν

τοῦ Πάσχα συνεπιεῖα τῶν διαφόρων ἡμερολογιακῶν συστημάτων, τῶν ὑφισταμένων ἐν ταῖς Αὐτοκεφάλαις Ἐκκλησίαις, τὸ Συνέδριον ὑποχρεοῖ ὅλον τὸν Ὁρθόδοξον κόσμον, ὅπως τελῆ τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα μόνον κατὰ τὸ παλαιὸν (Ἰουλιανόν) ἡμερολόγιον, συμφώνως πρὸς τὸν ἀρχαῖον Ἀλεξανδρινὸν πασχάλιον κύκλον.

3. Μέχρι τῆς ἐπεξεργασίας καὶ ἐγκρίσεως τελειοτέρου τινὸς συστήματος ἡμερολογίου τὸ Συνέδριον ἀποφαίνεται, ὅτι διὰ τὰς ἀκινήτους ἐορτὰς ἐκάστη Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία δύναται νὰ χρησιμοποιῇ τὸ ἐν αὐτῇ ἰσχύον ἡμερολόγιον.

4. Τὸ Συνέδριον θεωρεῖ καθήκον τῶν κληρικῶν καὶ τῶν λαϊκῶν, ὅπως ἀκολουθῶσι τὸ ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ τόπου, ἐν ᾧ κατοικοῦσιν, ὡς ἐν ἑκ τῶν ἐθίμων τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, τὴν τήρησιν τοῦ ὁποίου ἐπιβάλλουσιν ἡμῖν οἱ ἱεροὶ Κανόνες ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἐνότητος καὶ τῆς ἀγάπης».

Ἡ ἀνωτέρω ἀπόφασις ὑπογράφεται ὑπὸ τῶν Πατριαρχῶν Μόσχας, Σερβίας καὶ Ρουμανίας, τοῦ Καθολικοῦ τῆς Γεωργίας, τοῦ Ἐξάρχου τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας, ὡς καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν Πολωνίας, Ἀλβανίας καὶ Τσεχοσλοβακίας.

Ἐὐχρηθῶμεν λοιπόν, ὅπως—«ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἐνότητος καὶ τῆς ἀγάπης» καὶ τῆς εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς διακηρύσσουσιν ἀνωτέρω αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι καὶ εὐχεται ὁλόκληρος ὁ Ὁρθόδοξος κόσμος—εὐδοθῶσιν αἱ διεξαγόμεναι συνεννοήσεις μεταξὺ τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ τῶν Παλαιοημερολογιτῶν καὶ ἐπιστρέψωσιν οὗτοι εἰς τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἀγάπην τῆς μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν, «ἵνα πάντες ἐν ὄνῳ». Τοῦτο θὰ εἶναι ἀναμφιβόλως ὑψίστη ὑπηρεσία πρὸς τε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς γνήσιος Ὁρθόδοξος καὶ Ἕλλην δικαιούται νὰ ἀρνηθῆ.

Λουτρὰ Μεθάνων 25.6.1952.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΚΑΡΜΠΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

τῶν Οὐγαριτικῶν εὐρημάτων νὰ γράψω ἰδίαν μελέτην, περὶ δὲ τῶν χειρογράφων τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης νὰ δώσω ἐνταῦθα σύντομον ἐκθεσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μέχρι τοῦδε δεδομένων.

Μέχρι τοῦ 1947 ὡς ἀρχαιότερον ἐβραϊκὸν χειρόγραφον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐφέρετο ὁ Codex Bezae Cantabrigianus τοῦ ἔτους 916 μ. Χ., ἐξαιρέσει ἀποσπασμάτων τινῶν ἐπὶ θραυσμάτων παπύρου, ἀνευρεθέντων ἐν Φαγιούμ τῆς Αἰγύπτου. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα, ἐκτὸς τοῦ περιφήμου θραύσματος τοῦ Nash, δὲν δύναται νὰ ἀναχθῶσι πέραν τῆς 4ης μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ὁ πάπυρος τοῦ Nash ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ W. L. Nash, ὅστις τῷ 1902 ἀπέκτησε καὶ ἐδώρησε τοῦτον εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Cambridge. Ἐθεωρεῖτο μέχρι τινὸς ὡς προερχόμενος ἐκ τῆς 2ας μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει παλαιογραφικῶν λόγων ἀνήχθη οὗτος ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς Σημιτιστοῦ W. F. Albright εἰς τὰ τέλη τῆς 2ας ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς 1ης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Περιέχει δ' ἐν λόγῳ πάπυρος τὰς δέκα ἐντολάς ὑπὸ μορφὴν μὲν παραπλήσιον πρὸς τὴν ἐν Δευτ. 5, 6—21 μᾶλλον ἢ τὴν ἐν Ἐξ. 20, 2—17, κατὰ σειρὰν δὲ συμφωνοῦν πρὸς τὴν ἐν τῷ Codex Vaticanus καὶ Λουκ. 18, 20. Τῷ δεκαλόγῳ ἔπεται τὸ *Σιμα Γισραὲλ* (=Ἄκουε, Ἰσραὴλ κλπ. Δευτ. 6, 4 ἔξ.) μετὰ τῶν εἰσαγωγικῶν λέξεων «ταῦτα τὰ δικαιώματα κλπ.», αἵτινες ἀπαντῶσι μόνον ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο'. Σημειῶ δὲ τοῦτο, ἵνα καὶ διὰ τῆς μαρτυρίας τοῦ ἀρχαιοτάτου παπύρου τοῦ Nash ἐξαρθῆ θεόντως τὸ ὅτι ἡ μετάφρασις τῶν Ο' ἀντιπροσωπεύει πολλαχοῦ κείμενον ἀρχαιότερον τοῦ Μασωριτικοῦ.

Ἄλλ' ὅσον μεγάλη καὶ ἀν ἡ ἡ σπουδαιότης τῶν μέχρι τοῦ 1947 ἀρχαιότερων ἐβραϊκῶν χειρογράφων, ὅστερὲ κατὰ πολὺ ἐκείνης, ἦν κέκηνται τὰ κατὰ τὸ ὡς ἄνω ἔτος ἐλθόντα εἰς φῶς χειρόγραφα τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, ὧν ἡ ἀνεύρεσις ἱστορεῖται ἐν γένει ὡς ἀκολούθως.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἀνοίξεως τοῦ 1947 βεδουῖνοι τινὲς τῆς φυλῆς Τα'amira ἔτυχε νὰ ἔλθωσιν εἰς σπήλαιον τι βορειοδυτικῶς τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης καὶ νὰ εὗρωσιν ἐν αὐτῷ στάμνους τεθραυσμένας καὶ μὴ (δύο τοῦλάχιστον ἀκεραίας), ἐσφραγισμένας ἀρχῆθεν δι' ἐπιστομίων, περιεχούσας δὲ χειρόγραφα ἢ, ἀκριβέστερον, δερματίνους κυλίνδρους (εἰλητάρια) δι' ὑφάσματος ἐντετυλιγμένους. Οἱ βεδουῖνοι, λαβόντες μεθ' ἑαυτῶν τὰ χειρόγραφα, μετέβησαν εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Βηθλεέμ, ἐνθα ἐπέδειξαν αὐτὰ εἰς τινα σείχην. Ἐκλαδῶν δ' οὗτος τὴν γραφὴν τῶν χειρογράφων ὡς Συριακὴν, παρέπεμψε τοὺς βεδουῖνους εἰς τινα χριστιανὸν ἔμπορον, ὅστις πάλιν παρέπεμψεν αὐτοὺς εἰς τὸν Σύριον Ὁρθόδοξον Μητροπολίτην Μάρ Ἀθανάσιον Γεσιουὲ Σαμουέλ, ἐδρεύοντα ἐν τῇ ἐν Ἱεροσολομοῖς μονῇ τοῦ ἁγίου Μάρκου. Ὁ ἐν λόγῳ Μητροπολίτης, διστάζων κατ' ἀρχὰς καὶ χρονοτριβῶν, ἠγόρασεν, ἐν τέλει, τινὰ τῶν χειρογράφων. Μετὰ τινος δὲ μῆνας ὁ καθηγητῆς τοῦ Ἑβραϊκοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἱερουσαλὴμ E. L. Sukenik ἠγόρασε τὰ λοιπά.

Ἐκάτερος τῶν νέων κατόχων τῶν χειρογράφων ἠγγόνει ἐπὶ μακρὸν τὴν ἀγορὰν τοῦ ἄλλου. Εἰς τοῦτο

συνετέλει κυρίως ἢ ἀνώμαλος τότε ἐν Παλαιστίνη κατάστασις, ἢ ὅποια παρημποδίζε πᾶσαν ἐπικοινωνίαν. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1947 μέλη τῆς Συριακῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος ἠδυνήθησαν νὰ ἐπισκεφθῶσι τὸ σπήλαιον καὶ ἴδωσιν ἐν αὐτῷ τὰς τεθραυσμένας στάμνους, θραύσματα χειρογράφων καὶ τεμάχια ὑφάσματος, δι' οὗ τὰ χειρόγραφα εἶχον ἄλλοτε τυλιχθῆ. Βραδύτερον, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1948, κατὰ καλὴν τύχην τὰ ὑπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ Συρίου Μητροπολίτου χειρόγραφα ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀμερικανικῆς Σχολῆς Ἀνατολικῆς Ἑρευνῆς πρὸς ἀναγνώρισιν. Ταύτης ἐπιτυχῶς γενομένης ἀπέμεινε ταχεῖα καὶ ἐπίσημος ἐξερεύνησις τοῦ σπηλαίου. Ταύτη τις ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς, ἀλλ' ἐματαιώθη λόγῳ τῆς ἐντεταμένης πολεμικῆς καταστάσεως. Ἀνεύθυνα ἐν τῷ μεταξύ πρόσωπα εὗρον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναλάβωσιν ἀδέξιον ἐν τῷ σπηλαίῳ ἐκσκαφήν, προκαλέσαντα ἐν πολλοῖς ἀνεπακόρθωτον ζημίαν.

Ἐπίσημος καὶ ἐπιστημονικὴ ἐν τῷ σπηλαίῳ ἀνασκαφὴ ἐγένετο μόλις κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1949 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν δύο σοβαρῶν ἀρχαιολόγων, τοῦ G. L. Harding, ἐφόρου τοῦ Τμήματος Ἀρχαιοτήτων τοῦ Χασεμιτικῆς βασιλείου τοῦ Ἰορδάνου, καὶ τοῦ πατρὸς R. de Vaux, καθηγητοῦ τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ Δομεικανῆς Βιβλικῆς Σχολῆς. Διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἀνευρέθησαν πολλὰ θραύσματα χειρογράφων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνήκοντα εἰς ἔργα διάφορα τῶν περιεχομένων ἐν τοῖς ὑπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ Συρίου Μητροπολίτου καὶ τοῦ Ἰσραηλίτου καθηγητοῦ χειρογράφοις. Δι' αὐτῆς ἐπίσης ἐδείχθη ὅτι αἱ πρὸς διαφύλαξιν τῶν χειρογράφων στάμνοι, ἀρχικῶς περὶ τὰς τεσσαράκοντα, προέρχονται ἐκ τῶν δύο π. Χ. ἐκατονταετηρίδων καὶ δὴ πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡρώδου. Ἐκ δὲ τοῦ ὡς ἄνω ὑποτιθεμένου ἀριθμοῦ τῶν στάμνων καὶ τῶν μέχρι τοῦδε ἐλθόντων εἰς φῶς χειρογράφων καθίσταται φανερόν, ὅτι ἡ ἀρχικὴ συλλογὴ ἦτο πλουσία, περιλαμβάνουσα πλείονα τῶν διακοσίων χειρογράφα.

Ἐπὶ τῇ βάσει ἐσωτερικῶν μαρτυριῶν δύναται τις νὰ δεχθῆ ὅτι ἡ ἐν λόγῳ συλλογὴ ἀνήκεν εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν αἵρεσιν τῆς «Καινῆς Διαθήκης», γνωστῆς πρότερον ἐκ τοῦ Δαμασκίνοῦ (τοῦ ἄλλως καλουμένου Σαδωκικοῦ) κειμένου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἀνακαλυφθὲν ἐν ἀποσπάσμασι καὶ ὑπὸ μεταγενεστέραν μορφήν τῷ 1896, εἶναι προῖον τῆς ὡς ἄνω αἱρέσεως.

Ἐκ τῶν εἰς χεῖρας τοῦ Συρίου Μητροπολίτου περιελθόντων χειρογράφων (πέντε εἰληταρίων καὶ τινῶν θραυσμάτων) ἐν περιέχει τὸ βιβλίον τοῦ Ἡσαίου, ἕτερον ὑπόμνημα εἰς τὰ δύο πρῶτα κεφάλαια τοῦ βιβλίου τοῦ Ἀββακούμ, δύο περιέχουσιν ἐγγχειρίδιόν τι πειθαρχίας πρὸς χρῆσιν τῶν μελῶν τῆς αἱρέσεως, εἰς ἣν ἀνήκεν ἡ συλλογὴ τῶν χειρογράφων, καὶ ἐν, ἐν κακῇ καταστάσει καὶ ἐλλείψει τεχνικῶν μέσων παραμένον κλειστόν, περιέχει, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἀποσπασθείσης ἀκρᾶς στήλης, Ἀραμαϊκόν τι ἀποκαλυπτικὸν ἔργον, σχετιζόμενον μετὰ τοῦ ὀνόματος Λάμεχ.

Ἐκ δὲ τῶν εἰς χεῖρας τοῦ Ἰσραηλίτου καθηγητοῦ περιελθόντων χειρογράφων (ἕξ εἰληταρίων καὶ τινῶν

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΜΟΝΑΧΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

(N. 2067/1952 «περὶ αὐθεντικῆς ἐρμηνείας τοῦ ἀρθρ. 19 τοῦ ν. ΓΥΙΔ'/1909 καὶ τοῦ ἀρθρ. 1 τοῦ Ν. Δ/τος 1918/1942).

1.—Διὰ τοῦ ἀρθρου μόνοῦ τοῦ ν. 2067 τῆς 18/19 Ἀπριλίου 1952 «περὶ αὐθεντικῆς ἐρμηνείας τοῦ ἀρθρ. 19 τοῦ ν. ΓΥΙΔ'/1909 «περὶ Γεν. Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου καὶ διοικήσεως Μοναστηρίων» καὶ τοῦ ἀρθρ. 1 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1918/1942 Ν.Δ/τος «περὶ τροποποιήσεως τοῦ ν. ΓΥΙΔ'/1909 κλπ.», δρίζονται τὰ ἑξῆς: «Ἡ ἀληθὴς ἐννοια τοῦ ἀρθρου 19 τοῦ ν. ΓΥΙΔ' καὶ τοῦ ἀρθρου 1 τοῦ πρὸς τροποποίησιν τοῦ νόμου τούτου ἐκδοθέντος ἐπ' ἀριθ. 1918/1942 Ν.Δ/τος εἶναι ὅτι διὰ τῆς λέξεως μοναχὸς νοεῖται ὁ ἀπλοῦς μοναχὸς, ὁ ἐγκαταβιὼν ὡς τοιοῦτος ἐν τῇ Μονῇ, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ ἐκ μοναχῶν προερχόμενος κληρικὸς (ιερομόναχος ἢ ἐπίσκοπος) ὁ καθαιρεθεὶς καὶ ἀποχωρήσας τῆς Μονῆς ὀριστικῶς, ἀποβαλὼν δὲ καὶ τὸ ἱερατικὸν σχῆμα. Ἐπὶ τούτων δὲν ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις τοῦ ἀρθρ. 19 τοῦ ν. ΓΥΙΔ', ἀλλ' αἱ γενικαὶ διατάξεις τοῦ κοινοῦ δικαίου.»

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει καὶ τὴν εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν τοῦ ἀνωτέρου νόμου¹, διαβλέπομεν ἀπόπειραν, διότι

1. Ἡ ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω νόμου εἰσηγητικὴ ἔκθεσις τοῦ Ἰπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ἔχει οὕτω:

Πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων

Κατὰ τὰ ἀνέκαθεν ἰσχύοντα μοναχὸς θεωρεῖται ὁ ἐγκαταβιὼν ὡς τοιοῦτος ἐν τινὶ ἱερᾷ μονῇ, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ ἐκ μοναχῶν προερχόμενος κληρικὸς ἱερομόναχος ἢ ἐπίσκοπος, ὁ καθαιρεθεὶς καὶ ἀποχωρήσας τῆς ἱερᾶς μονῆς ὀριστικῶς, ἀποβαλὼν δὲ καὶ τὸ ἱερατικὸν σχῆμα. Ἡ ἐν τῷ μοναχολογίῳ ἱερᾶς μονῆς ἐγγραφὴ τινὸς ἀποτελεῖ βεβαίως ἀπόδειξιν ἰδιότητος αὐτοῦ, ὡς μοναχοῦ, ἥτις ὁμοῦ ἰδιότης παύει ἐνυπάρχουσα, ἀφ' ἧς στιγμῆς οὗτος δι' ἕνα οἰονδήποτε λόγον διακόπτει τὸν μετὰ τοῦ μοναχικοῦ βίου δεσμόν αὐτοῦ. Κατὰ συνέπειαν οὐδόλως ἐπιτρέπεται νὰ ἐξακλουθῇ θεωρούμενος μο-

θραυσμάτων) ἐν περιέχει βιβλίον τι, κληθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ καθηγητοῦ «Ὁ πόλεμος τῶν Υἱῶν τοῦ Φωτὸς πρὸς τοὺς Υἱοὺς τοῦ Σκότους», τέσσαρα περιέχουσιν εὐχαριστηρίους ψαλμοὺς καὶ ἐν περιέχει τὸ τελευταῖον τρίτον τοῦ βιβλίου τοῦ Ἡσαίου ὑπὸ μορφήν ἐγγυτέραν τῇ Μασωριτικῇ ἢ ἐκείνῃ, ὑφ' ἣν διεσώθη τὸ εἰς χεῖρας τοῦ Συρίου Μητροπολίτου βιβλίον τοῦ Ἡσαίου.

Τὰ πολυτίμα διὰ τε τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν ἀρχαιότητά των χειρόγραφα τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, ἐκδιδόμενα ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς καὶ τοῦ Ἑβραϊκοῦ Πανεπιστημίου, ἤρξαντο ὑποβαλλόμενα εἰς τὴν συγκριτικὴν ἔρευναν τῶν εἰδικῶν, δι' ἧς θέλει μεγάλως προαχθῆ ἡ κριτικὴ τῆς Βίβλου καὶ ἡ Ἱστορία τῶν χρόνων τῆς ἐποχῆς τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Α. Π. ΧΑΣΤΟΥΠΗΣ

Διδάκτωρ Θεολογίας καὶ Φιλοσοφίας
Ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

περί άποπείρας πρόκειται ως έν συμπεράσματι διαπιστοϋται μετά την μελέτην των διδομένων ήδη εξηγήσεων και γινομένων παρατηρήσεων, μεταβολής βασιικών έκκλησιαστικών διατάξεων, θεμελιώδους περιεχομένου και άπ' αλών ρυθμιζουσών άμεταβλήτως τά περί κληρονομικού δικαίου των άνηκόντων εις την Ανατολικήν Όρθόδοξον Έκκλησίαν Μοναχών, εις τὸ κλήμα τῆς οποίας ανήκει και ή Όρθόδοξος Έκκλησία τῆς Ελλάδος.

* *

2.— Κατά τὰς συνδεδουασμένες διατάξεις των άρθρων 4 έδ. ε', 18^α και 19^α του ν. ΓΥΙΑ'/1909 «περί Γεν. Έκκλ. Ταμείου» (ως έτροποποιήθη υπό του άρθ. 1 του Ν.Δ/τος 1918/1942)⁴ και των άρθρων 7 § 2 και

ναχός ο έγγραφεις ποτέ έν μοναχολογίω και αποβαλόν μετά ταύτα τὸ μοναχικόν σχήμα, ή δέ τυχόν καταλειπομένη μετά θάνατον κινήτη ή άκίνητος περιουσία αϋτοϋ να διεκδικηται υπό τῆς Ιεράς μονῆς, εις ήν οϋτος ειχεν άλλοτε ποτε έγκαταβιώσει. Ίνα μη προκαλώνται άμφισβητήσεις περί τήν υπό τῆς κειμένης νομοθεσίας παρεχομένην έννοιαν του μοναχοϋ, και δη εις τὰς περιπτώσεις εκείνας, καθ' ός ρυθμίζονται περιουσιακά ζητήματα των αποβιωσάντων μοναχών, κρίνεται αναγκαίον, όπως δοθῆ ή άληθής έννοια τῆς έν άρθρω 19 του ν. ΓΥΙΑ', ως τοϋτο έτροποποιήθη διά του άρθ. 1 του ύπ' αριθ. 1918/1942 Ν. Δ., λέξεως μοναχός. Πρός τοϋτο κατηρτίσαμεν τὸ άνα χείρας σχέδιον νόμου, έξ ένός και μόνον άρθρου αποτελούμενον, όπως έχομεν τήν τιμήν να υποβάλωμεν προς κύρωσιν.

Έν Αθήναις τῆ 28ῃ Μαρτίου 1952

1. Άρθρον 4 έδ. ε' ν. ΓΥΙΑ'/1909 («έτεροι πόροι του Ταμείου είναι) τὸ ήμισυ τῆς κληρονομικῆς περιουσίας των άλλων μοναχών, του έτέρου ήμισος ανήκοντος εις τήν Μονήν τῆς μετανοίας ή τῆς έγκαταβιώσεως αϋτων. Δωρεά εν ζωῆ ή αιτία θανάτου και έν γένει χαρακτηριστικαί πράξεις κληρονομημένων Έπισκόπων, Ιερομονάχων και μοναχών, μετῴσαι τὸ ανήκον μετά θάνατον εις τὸ Έκκλ. Ταμείον ήμισυ τῆς κληρονομίας αϋτων, άκυροῦνται τῆ αιτήσει του Ταμείου μέχρι συμπληρώσεως τῆς μερίδος αϋτοϋ».

2. Άρθρον 18 ν. ΓΥΙΑ'/1909 «πάσα ή περιουσία των κειρομένων μοναχών περιέρχεται αυτοδικαίως εις τήν Μονήν, μετ' άφάρσεσιν τῆς νομίμου μοίρας ύπερ των αναγκαίων κληρονομίων, απαιτητῆς από τῆς κατατάξεως του μοναχοϋ... Αι περιελθούσαι μετά τήν εισοδον εις τήν Μονήν τῶ μοναχῶ κληροδοσαι ή δωρεά ως και κληρονομίαι ανήκουσιν εις τήν Μονήν κλπ.».

3. Άρθρον 19 ν. ΓΥΙΑ'/1909 «Οϋτε διά διαθήκης, οϋτε διά πράξεων έν ζωῆ δύναται ο μοναχός να διαθέση χαρακτηριστικῶς ύπερ οϋθενός περιουσίαν κηθεύσαν οπωσδήποτε και ανήκουσαν αϋτῶ μετά τήν κατάταξιν αϋτοϋ έν τῆ Μονῆ. Μόνον τήν χρῆσιν έφ' όρου ζωῆς του κελλίου αϋτοϋ δύναται να διαθέση ύπερ οπωτακτικού αϋτοϋ, όντος ή γενομένου μοναχοϋ. Πάσα άλλη περιουσία του μοναχοϋ περιέρχεται εις τήν Μονήν μετά τον θάνατον αϋτοϋ, κληρονομικῶ δικαίω, μη υποχρεουμένην εις άπογραφήν και μη εδθνομένην πέραν του ένεργητικού τῆς κληρονομίας. Όριστικῶς άποχωρῶν από τῆς Μονῆς τῆς μετανοίας αϋτοϋ και κατατασσόμενος παρ' έτέρω, απόλλυσιν ύπερ τῆς Μονῆς τῆς μετανοίας αϋτοϋ τήν τέως κεκτημένην περιουσίαν. Η νέα Μονῆ τῆς έγκαταβιώσεως αϋτοϋ κληρονομει μετά θάνατον τήν από τῆς κατατάξεως έν αϋτῆ κηθεύσαν περιουσίαν».

4. Κατά τήν διάταξιν του άρθρου 1 του Ν. Δ/τος 1918/1942 «περί τροποποιήσεως του ν. ΓΥΙΑ'/1909 «περί Γεν. Έκκλ. Ταμείου» (Έφην. Κυβ. τ. Α'. φ. 274) «τὸ άρθρον 4 του ν. ΓΥΙΑ' του 1909 νόμου έδ. ε'. ως έτροποποιήθη διά του άρθρ. 7 § 2 του κωδ. νόμου 4684 τροποποιείται ως εξής: Οι έν τῆ Μονῆ έγκαταβιούντες μοναχοι αποθνήσκοντες δύνανται να διαθέσω τήν κινήτην ή άκίνητον περιουσίαν των μόνον ύπερ άδελφών ή δοκίμων τῆς ίδιας μονῆς μονίμως έν αϋτῆ δια-

25 του κωδ. νόμου 4684/1930 «περί οργανισμού διοικήσεως και διαχειρίσεως τῆς έκκλ. περιουσίας κλπ.»¹ ή κατά τήν άπόκαρσιν του μοναχοϋ ύπάρχουσα περιουσία αϋτοϋ προσκυροῦται αυτοδικαίως εις τήν Ί. Μονήν τῆς μετανοίας ή έγκαταβιώσεως αϋτοϋ, κατά δε τὸ έτερον ήμισυ εις τον Ο.Δ.Ε.Π.², παρεχομένου ταυτοχρόνως τῶ μοναχῶ του δικαιώματος να διαθέση διά διατάξεως τελευταίας βουλήσεως τήν κινήτην ή άκίνηταν περιουσίαν του μόνον ύπερ άδελφών ή δοκίμων τῆς ίδιας Ί. Μονῆς ένθα έγκαταβιοι οϋτος, υπό τον άπαραίτητον όρον να βιώσι και οϋτοι μονίμως έν αϋτῆ».

διούτων. Περί τῆς ιδιότητος του μοναχοϋ αποτελεί πλήρη απόδειξιν ή βεβαίωσις του οικείου μητροπολίτου, στηριζομένη εις δπεϋθυνον δήλωσιν του Ήγουμενοσυμβουλιου δι οϋτος φέρεται έγγεγραμμένος έν τῶ μοναχολογίω τῆς Μονῆς, οϋδεμιās άλλης αποδείξεως απαιτουμένης. Συμπληρωματικῶς ειρήσθω, ότι τὸ άνωτέρω Ν. Δ/μα 1918/1942 ισχύει και σήμερα, ως επικυρωθέν υπό τῆς δυνάμει των άρθρων 2 και 3 τῆς Συντ. Πράξεως 58/1945 εκδοθείσης ύπ' αριθ. 184/1946 πράξεως του Ύπουργικου Συμβουλιου (Έφην. Κυβ. τ. Α'. φ. 112/26-3-1946).

1. Διά των άρθρων 7 § 2 και 25 του ν. 4684/1930 περί «Ο.Δ.Ε.Π.» διατηροῦνται έν ισχύι τὸ άρθρ. 4 έδ. ε' (των εδαφίων γ' και δ' καταργουμένων), 18 και 19 του ν. ΓΥΙΑ'/1909 «περί Γεν. Έκκλ. Ταμείου κλπ.», ύπεισερχομένου του Ο.Δ.Ε.Π. εις τὰ έν τῶ νόμω ΓΥΙΑ'/1909 αναφερόμενα κληρονομικά δικαιώματα του καταργηθέντος Γεν. Έκκλ. Ταμείου.

2. Ίδε και Κων. Πάλλην, Έγχειρίδιον Έκκλ. Δικαίου, τ. Γ'. σ. 187, 254 έπ., 1927, Γ. Μπαλήν, Έγχειρίδιον Κληρον. Δικαίου, §§ 192-193, 1938, Ίδε και Άρσίου Πάγου 107/1951 έν περ. «Άρχειον Έκκλησιαστικῶ και Κανονικῶ Δικαίου», τ. ΣΤ'. σ. 123-126, 1951.

3. Έκ τῆς διά του άρθρ. 1 του Ν. Δ/τος 1918/1942 τροποποιήσεως, συμπολιτευομένης πως προς τὸ πνεϋμα των περί κληρονομίας μοναχών κανονικών και πολιτεϊακῶν διατάξεων, έφ' όσον συγχωρεται εις αϋτους τὸ δικαίωμα διαθέσεως τῆς μετά τήν άπόκαρσιν κηθεύσεως οϋσιας αϋτων, (ήν κηθσιν πάντως δέν συγχωροῦσιν αι περί πτωχείας μοναχών διατάξεις, θεωρουμένης τῆς «κατ' ιδίαν κηθεύσεως υπό μοναχοϋ» ως κλοπῆς και νοσηριου) (Μ. Βασιλείου, (Άσκητικαί Διατάξεις, κ. ΑΔ') ύπερ άδελφών μοναχών μόνον (δέν συναμολογούμεν διά τὸ «... ή δοκίμων», διότι ο δέκιμος δύναται άνα πάσαν στιγμῆν πρό τῆς κουράς ν' απέλθῃ εκ τῆς Ί. Μονῆς και επιστρέψῃ εις τον κόσμον), έγκαταβιούτων μονίμως έν τῆ αϋτῆ μετά του διαθέτοντος μοναχοϋ Ί. Μονῆ (ειδικώτερον περί του Βυζ. Κληρ. Δικαίου μοναχών Ίδε Άντ. Μουφερράτον, Κληρονομικόν Δικαίον Κληρικῶν και Μοναχῶν, σ. 73, 83 έπ., 1890, Γ. Μαριδάκη, Τὸ Άστικόν Δικαίον έν ταῖς Νεαραῖς, σ. 319 έπ. 1922, Γ. Μπαλήν, Έγχειρίδιον Κληρ. Δικαίου, § 188 έπ.), συνάγεται ότι αν μοναχός, υπό τὰς άνωτέρω τελῶν προϋποθέσεις, διαθέση διά διατάξεως τελευταίας βουλήσεως τήν μετά τήν άπόκαρσιν κηθεύσαν περιουσίαν αϋτοϋ ύπερ οϋσδηποτε εκ των άνω δριζομένων προσωπων, τὸ δικαίωμα κληρονομίας τῆς Ί. Μονῆς τῆς μετανοίας ή έγκαταβιώσεως αϋτοϋ, ως και τὸ συγκληρονομούντος Ο.Δ.Ε.Π., έκάτερου ύπεισερχομένου κατά τὸ ήμισυ εις τήν κληρονομίαν του αποθνήσκοντος μοναχοϋ, εξαφανίζεται. Τοϋτο, πάντως παρατηρούμεν μετά πολλῶν επιφυλάξεων, διότι, τὸ γε νῦν έχον, και εκ τῆς διατυπώσεως του άρθ. 1 του Ν. Δ/τος 1918/1942 ει κα ζ ε τ α ι, ότι τοϋτο τροποποιεί δν τως τὸ άρθρ. 19 του ν. ΓΥΙΑ'/1909 και οϋχι τὸ όπερ ένδεικτικῶς μνημονεύει άρθρον 4 έδ. ε' αϋτοϋ, και εκ προσφάτων νομολογίας των Πολ. Δικαστηρίων τῆς Χώρας διαπιστοϋται, ότι φέρεται άγνοούμενον υπό τριατην έννοιαν τροποποιήσεως του άρθρ. 4 έδ. ε'. του ν. ΓΥΙΑ'/1909 τὸ άνωτέρω Ν. Δ/μα 1918/1942 (βρα' αποφάσεις Πρωτοδ. Άθηνῶν 7730/1949, Έφετείου Άθηνῶν 553/1950, Άρσίου Πάγου 107/1951 έν περ. «Άρχειον Έκκλησιαστικῶ και Κανονικῶ Δικαίου», τ. Β'. σ. 46—48, 98—100, 1950, τ. ΣΤ'. σ. 123—126, 1951). Έπι

Πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ἐκ τῶν ἀνωτέρω κληρονομικῶν διατάξεων πρωταρχικῶς προβάλλει ἐρευνητέον τὸ θέμα τῆς ιδιότητος τοῦ κληρονομούμενου, ὡς μοναχοῦ ἀνήκοντος εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου του, κανονικῶς ἐγγεγραμμένου εἰς τὰ δίπτυχα Μοναχικῆς ἀδελφότητος μιᾶς τῶν ἀνηκουσῶν εἰς αὐτὴν Ἱ. Μονῶν¹.

Ὡς τοιοῦτος θεωρητέος ὁ συμφώνως πρὸς τὰς κανονικὰς διατάξεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας κεκαρμένους μοναχὸς καὶ δοὺς τὴν ἱεράν τῆς μοναχικῆς ἐπαγγελίας διαβεβαίωσιν, τελῶν ὑπὸ τὴν ιδιότητα ταύτην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μέχρι τοῦ θανάτου του² λόγῳ τοῦ ἀναλλοιώτου καὶ ἀμεταβλήτου τῆς μοναχικῆς ἐπαγγελίας³, εἴτε ὁ θάνατος εὗρεν αὐτὸν ἐγκαταβιβῶντα ἐν τῇ Ἱ. Μονῇ τῆς μετανοίας του ἢ ἐν ἐτέρᾳ τοιαύτῃ, ἀδιαφόρως ἂν κανονικῶς ἢ ὄχι ἢ μηδὲν εὐρέθη ἐν τῇ τελουσίᾳ ταύτῃ καὶ ἐν τοῖς διπτύχοις τῆς Μον. Ἀδελφότητος αὐτῆς ἐγγεγραμμένως, εἴτε ἐν τῷ κόσμῳ βιῶντα αὐτὸν ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως λόγῳ ἐνδεχομένης ἀποπομπῆς αὐτοῦ ἐκ τῆς Ἱ. Μονῆς τῆς μετανοίας ἢ ἐγκαταβιβώσεώς του⁴.

πλέον ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως τοῦ ν. 2067/1952 ἐξάγεται ὅτι ὁ νομοθέτης μνημονεύει τὴν διατάξιν τοῦ ἀρθρ. 1 τοῦ Ν. Δίτος 1918/1942 τροποποιήσαν τὸ ἀρθρ. 19 καὶ οὐχὶ τὸ ἀρθρ. 4 ἐδ. ε' τοῦ ν. ΓΥΙΑ/1909. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐπιβάλλεται, νομιζόμεν, τὸ ταχύτερον διὰ νόμου τακτοποιήσας τῆς πολλὰ ἐγκυμονούσης τοιαύτης νομοθετικῆς ἀκαταστασίας, καὶ τοῦτο χάριν τοῦ Ἑλλήνου δικαστοῦ ἰδίᾳ, καλουμένου πάντοτε ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ προβαίνει εἰς διόρθωσιν, ὅσον εἶναι δυνατόν, τῶν συνηθέστατα ἀτυχῶς παρατηρουμένων ἀκαταστασιῶν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας.

1. Ὡς τοιαῦται θεωρητέαι πᾶσαι αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὴν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν καὶ τὰς Ἱ. Μητροπόλεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐκτὸς τῶν Ἱ. Μονῶν Σάμου καὶ Θράκης, ὅπου ἰσχύει τὸ Βυζ. Δίκαιον (εἰδικώτερον οἱ *Κων. Πάλλης*, Ἐγχειρίδιον Ἐκκλ. Δικαίου, σελ. 185-188, *Γ. Μπαλῆς*, Ἐγχειρίδιον Κληρ. Δικαίου, § 194 ἐπ.). Περὶ τῶν ἐν Ἐκκλησίᾳ Κρήτης ἰσχυόντων ἴδε *Κων. Πάλλην*, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 185 ἐπ., *Γ. Μπαλῆν*, ἐνθ' ἀνωτ. § 194, ἐν δὲ Ἀγίῳ Ὁρει πρὸς *Παναγ. Ἱ. Παναγιωτάκων*, Ὁ Ὁργάνωσις τοῦ Μον. Πολιτεύματος ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Ἀθῶν, ἰσχύον δικαίον, ἐν περ. «*Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου*», τ. Δ' σ. 177 ἐπ., 1949.

2. Εἰδικώτερον πρὸς *Μ. Σακελλαρόπουλον*, Ἐκκλ. Δικαίον, σ. 326 ἐπ. 1893, *N. Milasch* — *M. Ἀποστολόπουλον*, Ἐκκλ. Δικαίον, §§ 210—212, 1906, *Κων. Πάλλην*, Ἐγχειρίδιον Ἐκκλ. Δικαίου, σ. 83 ἐπ.

3. Ὁὗτω καὶ καν. *Ζ' Χαλκηδόνος (Γ. Πάλλη—Μ. Ποτλῆ*, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τ. Β' σ. 232, 1855) *ΚΑ' Β' Νικαίας (Γ. Πάλλη—Μ. Ποτλῆ*, Σύνταγμα, τ. Β' σ. 641), *Γ' καὶ Δ' Προποδενύρας (Γ. Πάλλη—Μ. Ποτλῆ*, Σύνταγμα, τ. Β' σ. 656—659), *ΔΕ' Νικηφόρου Ὁμολογητοῦ (Γ. Πάλλη—Μ. Ποτλῆ*, Σύνταγμα, τ. Δ' σ. 430), *Νεαρά Ἰουστινιανῶν Ε' 4, δ., ΡΚΓ', μδ, Ἐπαναγωγῆς*, τίτ. Ζ' 10, Α' 8, Νεαρά VIII Λέοντος ΣΤ' τοῦ Σοφοῦ, ἴδε καὶ *Μ. Σακελλαρόπουλον*, Ἐκκλ. Δικαίον, σ. 329 ἐπ., *N. Milasch—M. Ἀποστολόπουλον*, Ἐκκλ. Δικαίον, σ. 950 ἐπ., *Δ. Πετρακάκων*, Τὸ Μον. Πολίτευμα τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἀθῶν, σ. 75 ἐπ., 1927 *P. Placidus de Meester*, *De Monachico Statu*, σ. 402 ἐπ., 1942.

4. Τὸ ἀναλλοίωτον τῆς μοναχικῆς ἐπαγγελίας, ἐρρωμένον κανονικῶς καὶ πολιτικακῶς διατάξεις, βλήθην ἐν Ἑλλάδι διὰ τῆς εἰσαγωγῆς, κατὰ τὴν ἀλλαγῆν ἰσχύουσαν πρότερον νομοθεσίαν (ἐν Αὐτοκρατορικῇ Ρωσίᾳ, περὶ τῆς ἴδε *E. Herman—A. Wuyts*, *Textus Selecti Juris Ecclesiastici Russorum*, σ. 185—7, 1946), τῆς ποινῆς τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ μοναχικοῦ σχήματος πρὸς τὴν κανονικὴν ποινὴν τῆς

Οὐδεμίαν δὲ ἀσκεῖ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς μοναχικῆς ιδιότητος τοῦ ἀποβιώσαντος μοναχοῦ ἐνδεχομένη κατὰ τὸν θάνατόν του ὑπαρξίς κανονικῆς περιβολῆς αὐτοῦ διὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὑπουργήματος τῆς ἱερωσύνης εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ βαθμοὺς τοῦ διακόνου ἢ πρεσβυτέρου (ἱεροδιάκονος, ἱερομόναχος), εἴτε κατὰ τὸν θάνατόν του εὐρέθη οὗτος ἐγκαταβιβῶν ἐν τῇ Ἱ. Μονῇ τῆς μετανοίας του ἢ ἐν ἐτέρᾳ τινὶ καὶ ὑπὸ τὴν ἀνω ιδιότητα, εἴτε ἐκτὸς Ἱ. Μονῆς ἀλλὰ κατέχων οἰανδήποτε θέσιν κανονικῶς ἐπιτρεπομένην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (ὡς λ.χ. πρωτοσυγκέλλου, ἱεροκήρυκος, ἐφημερίου, διοικ. ὑπαλλήλου ἐν Ἱ. Μητροπόλει κ.ἄ.) ἢ ἐν τῇ Πολιτείᾳ (ὡς λ.χ. καθηγητοῦ ἐν ἐκπαιδευτικῷ ἰδρύματι, θεολογικῇ σχολῇ κλπ.) ἢ καὶ οὐδεμίαν, ἀλλ' ἀπλῶς κατ' οἶκον ἰδιοτεῶν¹.

Ὡσαύτως, ἀκόμη, οὐδεμίαν ἀσκεῖ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς μοναχικῆς ιδιότητος ἢ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν κτηθεῖσα κανονικῶς ιδιότης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὑπουργήματος τοῦ κληρικοῦ, καθ' οἷονδήποτε τῆς ἱερωσύνης βαθμόν, ἀφαιρεθεῖσα δὲ μετὰ ταῦτα διὰ λόγον ποινῆς, ὡς ἢ τοιαύτη τῆς καθαιρέσεως, ὀρθῶς διδασκομένου ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὅτι ὁ καθαιρούμενος κληρικὸς αὐτοδικαίως (ipso jure) ἐπανάρχεται εἰς τὴν τάξιν ἐκείνην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν τῇ ὁποίᾳ διετέλει οὗτος πρὸ τῆς κτήσεως τῆς ἱερωσύνης καὶ καθ' οἷονδήποτε ταύτης βαθμόν². Ἰδιαιτέρως δὲ διὰ τὸν ἐκ τῆς τάξεως τῶν μοναχῶν προερχόμενον καθαιρεθέντα κληρικόν, ὀρθῶς διδάσκειται ὅτι οὗτος θνήσκων κληρονομεῖται ὡς μοναχός, εἰ καὶ μετὰ τὴν καθαιρέσιν του δὲν ἐνεγράφη καὶ αὐτὸς εἰς τὰ δίπτυχα τῶν Πατέρων τῆς Μον. Ἀδελφότητος τῆς Ἱ. Μονῆς ἐκείνης, ἐνθα εἶχεν οὗτος, κανονικῶς καρεῖς, δόσει τὴν ἱεράν τῆς μοναχικῆς ἐπαγγελίας διαβεβαίωσιν, ἢ ἐκείνης ἐντὸς τῆς ὁποίας εὐρέθη ἐγκαταβιβῶν, ἐνδεχομένως³. Ἄλλωστε, ὁ καθαιρεθεὶς κληρικὸς καὶ αὐτοδικαίως (ipso jure) μεταταχθεὶς εἰς τὴν τάξιν τοῦ μοναχοῦ, ἐφ' ὅσον ἐκ ταύτης προήρχετο, φυσικὸν εἶναι νὰ εὐρεθῇ ἀποθνήσκων ἐν Ἱ. Μονῇ, δοθέντος ὅτι ὁ περιορισμὸς τοῦ

ἀπὸ τῆς Μονῆς ἀποβολῆς (ἀρθρ. 52 ἐδ. δ', 65 τοῦ Κατ. Νόμου 3397/31-12-1923 τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀρθρ. 17 ν. 5383/1932), ἐγκαίρως ἀποκαθίσταται διὰ τῆς καταργήσεως τῶν διατάξεων τούτων καὶ ἀπαναφορᾶς τῆς κανονικῆς τάξεως διὰ τοῦ ἀρθρ. 7 τοῦ ν. 898/1943. ἴδε καὶ τῆς Ἐφετείου Ἀθηνῶν 795/1927 ἐν περ. Θέμις, τ. ΑΘ' σ. 230.

1. ἴδε καὶ *Γ. Μπαλῆν*, Ἐγχειρίδιον Κληρ. Δικαίου, § 193, *Χρυσ. Νεαμονιτάκη*, Ἡ κληρονομία τῶν ἱερομονάχων μετὰ τὸν κωδ. ν. 4684, ἐν περ. «*Ἐκκλησία*», τ. ΙΖ' σ. 37 ἐπ., 1937, *Ἰεξεκιήλ*, Μητροπολιτικὴ Θεσσαλιώτιδος, Ἡ Κληρονομία ἱερομονάχων, ἐν περ. «*Ἐκκλησία*», τ. ΙΖ' σ. 68 ἐπ., 1939.

2. Ὁὗτω καὶ *Ἰεξεκιήλ*, Μητροπολιτικὴ Θεσσαλιώτιδος, Ἡ καθαιρέσεις τῶν Ἀρχιερέων, περ. «*Ἐκκλησία*», τ. ΙΓ' σ. 262 ἐπ., 1935, ἰδίῳ, Ἡ καθαιρέσεις τῶν Ἀρχιερέων, ἐν περ. «*Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου*», τ. Ε' σ. 87, 1950, *Παν. Ἱ. Παναγιωτάκος*, Ἡ ἱερωσύνη καὶ αἱ ἐξ αὐτῆς νομοκανονικαὶ συνέπειαι, σ. 122 ἐπ., 1951, ἴδε καὶ *Πρωτ. Ἀθηνῶν 7730/1949* (εἰσηγητῆς *Ἀντ. Καλλέγγης*), Ἐφετείου Ἀθηνῶν 533/1950 (εἰσηγητῆς *Ν. Οἰκονομόπουλος*) ἐν περ. «*Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου*», τ. Ε' σ. 46-48, 98-100, 1950.

3. Ἀρείου Πάγου 107/1951 (εἰσηγητῆς *Ἱ. Τραχανῆς*) ἐν περ. «*Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου*», τ. ΣΤ' σ. 123-126, 1951.

καταδικασθέντος εἰς τὴν ποινὴν τῆς καθαιρέσεως ἐκ μοναχῶν προερχομένου κληρικοῦ εἰς Ἱ. Μονὴν πολ- λάκις ἐπεβλήθη ὑπὸ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου, ὡς ἐπακλόουθον τῆς ποινῆς τῆς καθαιρέσεως¹.

3.— Ὁ ὑπὸ μελέτην ν. 2067/1952, ἐπιχειρῶν νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν κατὰ τὰ ἄρθρα 19 τοῦ ν. ΓΥΙΔ'/1909 καὶ 1 τοῦ Ν. Δ/τος 1918/1942 ἐννοίαν τοῦ μοναχοῦ πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν περὶ τοῦτου ἐξαιρετικῶν διατά- ξεων κληρονομικοῦ δικαίου ἐπὶ μοναχῶν, ἀνηκόντων εἰς τὴν δυνάμιν Ἱ. Μονῆς ἐκ τῶν ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος κανονικῶς καὶ διοικητικῶς ὑπαγομένων, πειράται νὰ ἐξαιρέσῃ ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐνδεικτικῶς μνημονευθειῶν κατηγοριῶν τούτων μ- ο ν ο ν τοὺς ἐκ μοναχῶν προερχομένους, καθαιρεθέντας καὶ ἀποχωρήσαντας τούτῳ τῷ λόγῳ ἐκ τῆς Ἱ. Μονῆς (ὑπονοεῖ δ' ἀσφαλῶς τῆς τοιαύτης τῆς μετανοίας ἢ τῆς ἐγκαταλίψεως) καὶ ἀποβαλόντας τὸ ἱερατικὸν σχῆμα κληρικοῦς. Ὁ νομοθέτης μάλιστα τοῦ νόμου τούτου, ἐν τῇ εἰσηγητικῇ αὐτοῦ ἐκθέσει πρὸς τὴν Βουλὴν, πρωτότυπον ποιεῖται διδασκαλίαν ἐπὶ τῶν περὶ μοναχῶν κανονικῶν διατάξεων τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, εἰσηγούμενος ὅτι: «κατὰ τὰ ἀνέκαθεν ἰσχύοντα μοναχὸς θεωρεῖται ὁ ἐγκατα- βιῶν ὡς τοιοῦτος ἐν τινὶ ἱερᾷ Μονῇ, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ ἐκ μοναχῶν προερχόμενος κληρικός, ἱερομόναχος ἢ ἐπίσκοπος, ὁ καθαιρεθεὶς καὶ ἀποχωρήσας τῆς ἱερᾶς Μονῆς ὀριστικῶς, ἀποβαλὼν δὲ καὶ τὸ ἱερατικὸν σχῆμα... ἢ μοναχικὴ ἰδιότης παύει ἐνυπάρχουσα, ἀφ' ἧς σιγμῆς οὗτος δι' ἕνα οἰονδήποτε λόγον δια- κόπτει τὸν μετὰ τοῦ μοναχικοῦ βίου δεσμὸν αὐτοῦ... σὺδὸλως δ' ἐπιτρέπεται (!) νὰ ἐξακολουθῇ θεωρού- μενος μοναχὸς ὁ ἐγγραφεὶς ποτὲ ἐν μοναχολογίῳ καὶ ἀποβαλὼν μετὰ ταῦτα τὸ μοναχικὸν σχῆμα (!)», διὸ καὶ ἐν τῷ κρισιολογούμενῳ νόμῳ καθιεροῖ διάταξιν, καθ' ἣν: «ἐπὶ τῶν τελευταίων τούτων, καθαιρεθέν- των κληρικῶν καὶ ἀποχωρησάντων τῆς Μονῆς ὀρι- στικῶς καὶ ἀποβαλόντων τὸ ἱερατικὸν σχῆμα, δὲν ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 19 τοῦ ν. ΓΥΙΔ', ἀλλ' αἱ γενικαὶ διατάξεις τοῦ κοινοῦ κληρο- νομικοῦ δικαίου.»

Ὁ συντάκτης τοῦ νόμου τούτου, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως ἀντιληπτὸν προβάλλει, θεωρεῖ τὸν καθαιρεθέντα καὶ ἐκ μοναχῶν προερχόμενον κληρικόν, ὡς καθιστά- μενον μετὰ τὴν καθαιρέσιν του... λαϊκόν, ἐφ' ὅσον ἀποβάλλει, μάλιστα, οὗτος καθαιρούμενος καὶ τὸ ἱερατικὸν σχῆμα!

Πλὴν, ὅτι ὁ καθαιρούμενος κληρικός ἀποστερεῖται μετὰ τὴν ἐπιβολὴν αὐτῷ τῆς ποινῆς τῆς καθαιρέσεως, εἴτε ἐκ μοναχῶν εἴτε ἐκ λαϊκῶν προερχόμενος, τόσον τῶν διακριτικῶν διασῆμων ὅσον καὶ τῶν ἐκ τοῦ ὑπουργήματος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀπορ- ρεόντων δικαιωμάτων, εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητον. Διότι τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν ἐκ τῶν πολλῶν κυρώσεων, ἄστινας ἀπαγγέλλει ἢ καθαιρετικῇ ἀπόφασίς².

1. Πλὴν παρὰ Παν. Ἱ. Παναγιωτάκῳ, Ἡ Ἱερωσὺνη, σελ. 127 σημ. 1 (ἐνθα καὶ παραδείγματα ἐκ τῆς ἐκκλησιαστι- κῆς ἱστορίας).

2. Περὶ τῶν συνεπειᾶς τῆς ποινῆς τῆς καθαιρέσεως ἀπαγ-

Ἁ καθαιρούμενος, ὅμως, κληρικός, ἐφ' ὅσον πρὸ τῆς χειροτονίας τοῦ εἶχεν ἀποδεχθῆ τὴν ἱεράν μονα- χικὴν ἐπαγγελίαν, καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης καταστάσεως κληρικός, εἴτε ἀνώτερος εἴτε κατώτερος, ἐγένετο μετὰ ταῦτα, ἐπανάγεται εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ μο- ναχοῦ αὐτοδικαίως (ipso jure)¹. Διότι ἡ ἱερά τῆς μο- ναχικῆς ἐπαγγελίας διαβεβαίωσις, ἀπαξ δοθεῖσα, ἐπι- φέρει ἐπὶ τοῦ ἀποδεξαμένου ταύτην χαρακτήρα ἀναλ- λοίωτον καὶ ἀνεξάλειπτον, δυνάμειος ἴσης πρὸς τὸν χαρακτήρα τοῦ περιεχομένου τῶν μυστηρίων τοῦ βα- πτίσματος καὶ τῆς ἱερωσύνης. Ὁ ἀπαξ γενόμενος μο- ναχὸς ἐν τῷ βίῳ, καθ' ἃ ἤδη εἴρηται, ὡς μοναχὸς θὰ ἀποβίωσῃ, κατ' οὐδεμίαν περίπτωσιν δυνάμενος νὰ ἀποβάλῃ τὸ μοναχικὸν σχῆμα, πλὴν ἂν εἰσελθὼν εἰς τὸν κλῆρον καὶ προαχθεὶς εἰς βαθμὸν Ἐπισκόπου τε- λευτήσῃ τὸν βίον ὡς τοιοῦτος, ὅποτε καὶ θὰ κληρο- νομηθῇ μὲν ὡς Ἐπίσκοπος, πλὴν οὐχὶ καὶ ἐπὶ βλάβῃ τῆς μοναχικῆς ἰδιότητος².

Ὁ κανὼν Ζ' τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου θεμελιωδῶς καθορίζει: «Τοὺς ἀπαξ ἐν κλήρῳ τεταγμένους, ἢ καὶ μοναστάς, ὠρίσαμεν μῆτε ἐπὶ στρατείαν, μῆτε ἐπὶ ἀξίαν κοσμικὴν ἐρχεσθαι ἢ, τοῦτο τολμῶντας, καὶ μεταμελομένους, ὥστε ἐπι- στρέφω ἐπὶ τοῦτο, ὁ διὰ τὸν Θεὸν πρότερον εἴλοντο, ἀναθεματίζεσθαι³.» Οἱ δ' ἐν ΚΠόλει ἐν Πρωτοδευ- τέρῳ Συνόδῳ συνελθόντες Πατέρες ἀπειλοῦσιν ἐν συ- νεχείᾳ ἀφορισμὸν κατὰ τοῦ Ἡγουμένου Ἱ. Μονῆς ἢ τῶν ἐν αὐτῇ προϊσταμένων, μὴ καταβαλόντων τὴν δέουσαν προσπάθειαν πρὸς ἀναζήτησιν καὶ σύλληψιν τοῦ ἀποδιδράσκοντος τυχὸν μοναχοῦ⁴, τὴν αὐτὴν ποι- νὴν ἀπειλοῦντες κατὰ τε τοῦ ἀποδράσαντος μοναχοῦ καὶ τοῦ ὑποδεξαμένου αὐτὸν ἐν τῇ κοινῇ οἰουδή- ποτε κοσμικῷ⁵. Εἶναι δ' ὡς γνωστὸν ὁ ἀφορισμὸς ἢ

γελλομένων κυρώσεων πρὸς εἰδικώτερον Παν. Ἱ. Παναγιω- τάκῳ, Ἡ Ἱερωσὺνη, σελ. 60—72 (ἐρα καὶ τὰς αὐτόθι πολλὰς ἐκ τῶν Πηγῶν παραπομπάς).

1. Παν. Ἱ. Παναγιωτάκος, Ἡ Ἱερωσὺνη, σελ. 122 ἐπ., ἴδε καὶ Ἐφετεῖον Ἀθηνῶν 533/1950, καὶ Ἀρείου Πά- γου 107/1951 ἐν «Ἀρχαίῳ Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου», τ. Ε' σ. 99, 1950, τ. ΣΤ' σ. 114, 1951.

2. Μοναχὸς, προαχθεὶς εἰς Ἐπίσκοπον δὲν ἀπόλλυσι τὴν ἰδιότητά του ὡς ἀδελφοῦ τῆς Μονῆς διὰ τὸν λόγον τοῦ ἀναλ- λοιότητος τῆς μοναχικῆς ἐπαγγελίας, ἧς ὅμως αἱ συνέπειαι ἀτονοῦσι διὰ τῆς τοιαύτης προαγωγῆς ὁῦτω καὶ καν. Β' τῆς ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ Συνόδου (Γ. Ράλλη—Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα, τ. Β' σ. 707), Φωτίου, Νομοκάνων, στ. Α', κεφ. ΛΑ' «τὸ δὲ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς ἀπεντεῦθεν ἀπαλλάντει τοὺς χειροτο- νομένους ἐκ τῆς ὑπεξουσιότητος». Τὴν σύμφωνον ἐπὶ τοῦ θέ- ματος πρᾶξιν τῆς Μεγάλης ἐν ΚΠόλει Ἐκκλησίας ἴδε παρὰ Μ. Θεοτοκά, Νομολογία Οἰκουμ. Πατριαρχείου, σ. 428, 432 ἐπ., πλὴν παρὰ Παν. Ἱ. Παναγιωτάκῳ, Ἡ Ἱερωσὺνη, σ. 122 σημ. 1.

3. Πρὸς Παν. Ἱ. Παναγιωτάκῳ, Ἡ ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, ἐν περ. «Ἀρχαίῳ Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου», τ. ΣΤ' σ. 188—189, 1951, ἴδε Φω- τίου, Νομοκάνων, στ. Θ', κεφ. ΛΒ' (Γ. Ράλλη—Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα, τ. Α' σ. 221 ἐπ.).

4. Καν. Γ' Πρωτοδευτέρῳ (Γ. Ράλλη—Μ. Ποτλῆ, Σύν- ταγμα, τ. Β' σ. 656—657).

5. Καν. Δ' Πρωτοδευτέρῳ (Γ. Ράλλη—Μ. Ποτλῆ, Σύν- ταγμα, τ. Β' σ. 658—9). Κατὰ δὲ τὸν Ν. Milasch—Μ. Ἀποστολόπουλον, Ἐκκλ. Δίκαιον, σ. 951 «Ἐτέρωθεν οἱ ἱ. κανόνες οὐδὲν διατάσσονται περὶ τοῦ ἂν μοναχὸς δύναται νὰ αἰτήσῃται κανονικῶς τὴν ἐξοδὸν αὐτοῦ ἐκ τοῦ μοναχικοῦ

ἐσχάτη τῶν ἐκκλησιαστικῶν ποινῶν διὰ μοναχοῦς καὶ λαϊκοῦς, καὶ κληρικοῦς εἰσέτι ἐφ' ὅσον συνεπιβάλλεται τῇ καθαιρέσει, μεθ' ἣν ἐπιβλήθεισαν ὁ διὰ ταύτης κολασθεὶς ἐκκόπτεται καθ' ὅλοκληρίαν ἐκ τοῦ χριστεπωγύμου πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας¹.

Συνέπεια δὲ μερίστη, ἐκ τῶν πολλῶν, τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἱερᾶς μοναχικῆς ἐπαγγελίας, συνοδεύουσα ἰσοβίως τοὺς ἐκλεξαμένους τὸν ἀγγελικὸν καὶ μονήρη βίον, μὲ κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατὰ μόνας λατρείαν τοῦ Θεοῦ, εἶναι καὶ ἡ ἱερά τῆς πτωχείας ὑπόσχεσις. Διδὸν καὶ αὐστηρῶς διαγορεύει ὁ διοργανωτῆς τοῦ Μοναχικοῦ Βίου τῆς Καισαρείας θεοφάντωρ Ἐπίσκοπος, ὅτι «κλοπῆ καὶ νοσοφισμὸς γὰρ ἡ ἰδιάζουσα κτήσις», διδὸν καὶ «ἀποταξάμενος γὰρ τῷ ὕλικῷ πλούτῳ τὴν ἀκτησίαν ἠγάπησας», ἐφ' ὅσον «οὐ χορὴ τὸν ἐν συστήματι πολιτευόμενον ἀσκητὴν ἰδίᾳ τι κερτῆσθαι τῶν ὕλικῶν», καὶ κατὰ συνέπειαν «εἰ τις κέρτηται τις ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἢ ἔξω τοῦ μοναστηρίου ἔστω ἀκοινώνητος²». Τὴν διδασκαλίαν δὲ ταύτην τοῦ Μ. Βασιλείου ἐνηγγελίσθησαν Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία ἕκαστε, καὶ διὰ κανονικῶν³ καὶ πολιτειακῶν⁴ διατάξεων κατωχύρωσαν. Κατέστη οὕτω διὰ τοὺς μοναχοῦς ἀξίωμα θεμελιῶδες, ὅτι μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν πᾶσα ἡ περιουσία αὐτῶν ἀνήκει εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν καὶ οὐδὲν δύναται νὰ διαθέσωσιν ἐκ ταύτης οὗτοι⁵. Οὕτε δ' ἡ νεωτέρα ἐκασταχοῦ ἐκκλησιαστικὴ νομοθεσία ἐτόλμησε νὰ παραβιάσῃ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀκρίβειαν ταύτην, τὸ θεμέλιον αὐτῆς ὀφείλουσαν εἰς τὴν ἔννοιαν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ Μοναχικοῦ Βίου καθ' ὅλοκληρίαν.

Διὸ καὶ ἡ ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησιαστικὴ νομοθεσία κατ' οὐδὲν ἀπέσχε τῆς Βυζαντινῆς τοιαύτης, καὶ δὴ τῆς κατεστρωμένης εἰς τὰς Ἰουστινιανείους διατάξεις καὶ τὰ Βασιλικά⁶. Διὰ τοὺς λόγους δὲ τούτους ἀνω-

σχήματος καὶ ἂν ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ τοῦτο τῷ αἰτοῦντι. Τὸ ζήτημα τοῦτο λαμβανομένης προὐποθέσεως τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας ἐν ταῖς Κανόσι περιὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀντικείμενον συζητήσεως».

1. Εἰδικώτερον ὁ Κων. Πάλλης, Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθ. Ἀνατ. Ἐκκλησίας, σελ. 135 ἐπ., 1907.

2. Μ. Βασιλείου, Ἀσκητικαὶ Διατάξεις, κεφ. ΛΔ' (παρὰ J. P. Migne, Patrologia Graeca, τ. 31 σ. 1321, 1394, 1424-5), ἴδε καὶ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγος ΙΘ' (παρὰ J. P. Migne, Patrologia Graeca, τ. 35 σ. 1061-1064).

3. Καν. Γ', Δ' Χαλκηδόνας, ΙΘ' Β' Νικαίας, ΣΤ' Πρωτοδευτέρας «οἱ μοναχοὶ οὐδὲν ἴδιον ὀφείλουσιν ἔχειν, πάντα δὲ τὰ αὐτῶν προσκυροῦσθαι τῷ μοναστηρίῳ» (Γ. Πάλλη-Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα, τ. Β' σ. 220, 225, 630-1, 667), ἴδε καὶ Ἀντ. Μομφεράτον, Κληρονομικὸν Δίκαιον Κληρικῶν καὶ Μοναχῶν, σελ. 83 ἐπ., Κων. Πάλλην, Ἐγχειρίδιον Ἐκκλ. Δικαίου, σ. 187 ἐπ.

4. Ἰουστινιανοῦ Νεαραὶ Ε' 5, ΡΚΓ' 38, Βασιλικά, ΙV. 34, 35-44, Ἐπαγωγὴ, τίτ. ΙX. 9-11.

5. Τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον καὶ αἱ περὶ διαθέσεως ἐν τισὶ περιπτώσεσι τῆς μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν κτηθείσης περιουσίας ὑπὸ μοναχοῦ διατάξεις τοῦ Λέοντος Στ' τοῦ Σοφοῦ (Νεαραὶ Ε' καὶ ΣΤ'), υἱοθετηθεῖσαι ἐκ πνεύματος ἀρωγῆς πτωχῶν συγγενῶν ἢ φίλων τοῦ διαθέτοντος μοναχοῦ, δὲν διέσεισαν τὸ κύρος τῶν Ἰουστινιανείων διατάξεων (Ν. ΡΚΓ' 38 ἐπ.), διαφυλαχθὲν ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ἡγεμόνος ἐν Βασιλικοῖς, κατὰ τὴν ὀρθοτέραν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ γνώμῃ (δ. Γ. Μαριδάκης, Τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον ἐν ταῖς Νεαραῖς, σ. 319 ἐπ.).

6. Διὰ τὴν πρό τοῦ ν. ΓΓΙΔ'/1909 δρᾶ Ἀντ. Μομφεράτον,

τέρω παρετηρήσαμεν, ὅτι ἡ τροποποίησις ἐπὶ τῶν κρατούντων, ἢ διὰ τοῦ ἀρθροῦ 1 τοῦ Ν. Διατάγματος 1918/1942 ἐπενεχθεῖσα, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς συμπολιτευομένη πως πρὸς τὸ ἐπὶ τοῦ θέματος πνεῦμα τῶν κανονικῶν διατάξεων, ἐφ' ὅσον συγχωρεῖ εἰς τὸν μοναχὸν νὰ διαθέτῃ τὴν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν κτηθείσαν περιουσίαν τοῦ μόνου ὑπὲρ μοναχῶν ἐγκαταδιούτων ὡς αὐτὸς ἐν τῇ αὐτῇ Ἱ. Μονῇ, διότι ἐκ τῆς τοιαύτης διαθέσεως προδήλως δὲν διαφεύγει οὐσιαστικῶς ἐκ τῆς Ἱ. Μονῆς ἢ διατιθεμένη οὐσία, ἀναντιρρήτως προβάλλουσα ἀντικανονικὴ καὶ ἀντιβαίνουσα πρὸς τὰ ἀνέκαθεν κρατοῦντα διὰ τῆς ἐν τῷ διατακτικῷ αὐτῆς φράσεως «...ἢ δοκίμων», δοθέντος ὅτι δύναται ὁ δόκιμος ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν πρὸ τῆς κουράς νὰ μετανοήσῃ καὶ ἀπερχόμενος τῆς Ἱ. Μονῆς ἐπανέλθῃ εἰς τὸν κόσμον.

Δήλον, ὅθεν γίνεται ὅτι καὶ ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ ἀρθροῦ 1 τοῦ Ν. Δ/τος 1918/1942 «...ἢ δοκίμων» πολλὰ ἐνδεχομένως δύναται ν' ἀντιμετωπισθῶσιν ἐν τῇ πρακτικῇ ζητήματα, διὸ καὶ τὸ προβάλλον θέμα χρήζει ἰδιαιτέρως ἐρεύνης.

* *

4.— Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναντιρρήτως συνάγεται, ὅτι ὁ ν. 2067/1952 ἀντιβαίνει πρὸς τὰς περὶ ἰδιότητος τοῦ Μοναχοῦ καὶ τὰς βάσει αὐτῶν συτεταγμένους περὶ κληρονομικοῦ δικαίου αὐτοῦ θεμελιώδεις κανονικὰς διατάξεις τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὧν τὸ ἐννομον κύρος ἔρρωται παρ' ἡμῖν ἐκ τοῦ ἀρθροῦ 2 τοῦ Συντάγματος¹, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἐφαρμογὴν, ὡς ἀντισυνταγματικὸς καὶ ἄκυρος.

Ὁ Ἑλλῆν δικαστῆς, καλούμενος νὰ ἐφαρμόσῃ αὐτόν, θὰ ἀρνήθῃ ὅπωςδήποτε νὰ χωρήσῃ ἐπὶ τοιοῦτον ἔργον, διότι ὀρθοῦνται πρὸ αὐτοῦ δύο θεμελιώδεις Καταστατικοὶ Νόμοι, ἦτοι ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Πολιτείας καὶ ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῆς ἐπικρατοῦσης ἐν Ἑλλάδι Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, πρὸς τὰς διατάξεις τῶν ὁποίων ἀπολύτως ἀντιβαίνει οὗτος.

Ἰδιαιτέρως δὲ διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἡνωμένην δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν ΚΠόλει Μεγάλῃς καὶ πάσης ἄλλῃς ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κατὰ τρόπον ἀναπόσπαστον καὶ τηροῦσαν ἀπαρασαλεύτως ὡς ἐκεῖνοι τοὺς τε ἱεροῦς Ἀποστολικούς καὶ Συνοδικούς κανόνας καὶ τὰς ἱερὰς Παραδόσεις τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ τὸ ἐκ τούτων ἐκπορευόμενον Κανονικὸν δίκαιον, ὁ νεοπαγεὶς οὗτος νόμος θὰ παρέλθῃ

Κληρονομικὸν Δίκαιον Κληρικῶν καὶ Μοναχῶν, σελ. 215 ἐπ., διὰ δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ ν. ΓΓΙΔ'/1909 καὶ νεωτέραν δρᾶ Κων. Πάλλην, Ἐγχειρίδιον Ἐκκλ. Δικαίου, σ. 187 ἐπ., Γ. Μπαλῆν, Ἐγχειρίδιον Κληρ. Δικαίου § 190 ἐπ., Χρυσ. Νεαμονιτάκη, Κληρονομίαι ἱερομονάχων, ἐν περ. «Ἐκκλησία», τ. ΙV' σ. 37 ἐπ.

1. Ν. Ν. Σαρίπολος, Σύστημα Συντ. Δικαίου, τ. 3 σ. 310 ἐπ., 1923, Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, Τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ ἱεροὶ Κανόνες, σ. 70 ἐπ., 1936, Παν. Ἱ. Παναγιωτάκος, Νόμοι καὶ Κανόνες ἐν τῷ δικαίῳ, ἐν περ. «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», τ. ΚΣΤ' σ. 80 ἐπ., ἰδίου, Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἀρθρων 1 καὶ 2 τοῦ Συντάγματος 1951, ἐν περ. «Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου», τ. Ζ' σ. 12 ἐπ., 1952.

ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΤΩΝ ΣΑΜΑΡΕΙΤΩΝ

«Πίστευσόν μοι, γυναί, ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρὶ»¹.

Παρά τὴν δῆλωση ταύτην τοῦ Σωτῆρος, τὸ γνωστὸν ὄρος Γαριζεὶν ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελῇ τόπον λατρείας τοῦ Θεοῦ διὰ τοὺς Σαμαρείτας.

Οἱ Σαμαρείται, ὡς γνωστὸν, προέρχονται ἐκ τῆς ἐπιμιξίας τῶν μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ βορείου βασιλείου ἐναπολειφθέντων Ἰσραηλιτῶν καὶ τῶν, διαταγῇ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Σαλμανασάρ, ἐποικισθέντων αὐτόθι ἐθνικῶν. Μὴ ὄντες δ' οὕτω ἀκραιφνεῖς Ἰσραηλίται, κυρίως δὲ καὶ διότι παρεσύρθησαν εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν, ἐστερήθησαν ὑπὸ τῶν παλινοστησάντων ἐκ τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας Ἰουδαίων, τοῦ δικαίωματος συμμετοχῆς εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ. Ὡς ἐκ τούτου, συκοφαντήσαντες καὶ ἐπιμόνως ἐνεργήσαντες ὅπως ματαιώσωσι τὸ ἔργον τῶν Ἰουδαίων, ἀπεσχίσθησαν τούτων καὶ ἀπετέλεσαν ἰδίαν, Σαμαρειτικὴν, κοινότητα, ἀνεγείραντες καὶ μεγαλοπρεπῆ ναὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους Γαριζεὶν, ἵνα αὐτόθι λατρεύωσι τὸν Θεὸν καὶ διακοπῇ οὕτω πᾶσα μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων θρησκευτικὴ σχέση.

Τὸ ὄρος τοῦτο, ὑψόμενον 2.600 πόδας ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Μεσογείου θαλάσσης, εὑρίσκεται πρὸς δυσμὰς τοῦ μέχρι σήμερον σωζομένου φρέατος τοῦ Ἰακώβ, παρὰ τὴν ἀρχαίαν Συχέμ, τὴν πάλαι ποτὲ πρωτεύουσαν τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἱεροβοάμ ἰδρυθέντος βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ. Ἐπ' αὐτοῦ, κατὰ παραγγελίαν τοῦ Μωϋσέως, ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἀνεθίβασε τὰς ἐξ φυλάς τοῦ Συμεῶν, Λευὶ, Ἰούδα, Ἰσάχαρ, Ἰωσήφ καὶ Βενιαμίν, ἵνα ἀπαγγείλωσι τὰς ὑπὲρ τῶν τηρητῶν τοῦ Νόμου εὐλογίας². Ὡσαύτως καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ αἰμοχαροῦς καὶ φιλοδόξου Ἀδιμέλεχ, Ἰωάθαμ, ἐκεῖθεν διηγῆθη πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Συχέμ τὸν πλήρη πνεύματος γνωστὸν μῦθον αὐτοῦ³.

Ὁ ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου οἰκοδομηθεὶς ναὸς ἔσχε μακρὰν καὶ περιπετειώδη ἱστορίαν, οἶαν ἀκριβῶς καὶ ὁ λαὸς τῶν Σαμαρειτῶν ἐγνώρισεν ἀνὰ τοὺς αἰῶνας. Οὕτω κατὰ τὸ 130 π. Χ. περίπου, κατεστράφη οὗτος ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Ὑρκανοῦ, ἐνῶ βραδύτερον οἱ Σαμαρείται ὑπέστησαν οἰκτρὰν καταστροφὴν ἐκ μέρους τοῦ Ποντίου Πιλάτου, σφαγιασάντος μέγα μέρος ἐξ αὐτῶν κατὰ τὸ 36 μ. Χ. καὶ ἀπώλεσαν κατὰ τὴν

Ἰουδαϊκὴν ἐπανάστασιν, 66 μ. Χ., 10.600 ὁμοεθνεῖς τῶν, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἰώσηπος.

Παρά τὴν ἀποδεκτικὴν ὁμωσ, ἣν ἡ Σαμαρειτικὴ κοινότης ὑπέστη, κατώρθωσεν νὰ ἐπιζήσῃ, ἀριθμοῦσα σήμερον ἐλάχιστα βεβαίως μέλη ἐν Καΐρῳ, Δαμασκῷ, Ἰόππῃ, κυρίως δὲ ἐν Nablus (ἀρχ. Συχέμ), τηροῦντα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὰς διατάξεις τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, ὃν μόνον δέχονται ὡς γραφὴν ἱεράν, ἀπορρίπτοντα οὕτω τὰ λοιπὰ βιβλία τῆς Π. Διαθήκης. Ἐπειδὴ δὲ μόνον οἱ ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πόλει τῆς Παλαιστίνης Σαμαρείται ἐμφανίζονται σχετικῶς πως διωργανωμένοι, δεδομένου ὅτι οἱ ἄλλαχοῦ διαμένοντες ἀποτελοῦν ἀσήμαντὸν τινα μειοψηφίαν μεταξὺ τοῦ ὄλου πληθυσμοῦ, διὰ τοῦτο λέγων τις Σαμαρειτικὴν κοινότητα ἐννοεῖ τοὺς ἐν τῇ ἀνωτέρῳ πόλει ἐξακολουθοῦντας νὰ παραμένωσι Σαμαρείτας, οἵτινες ἐγένοντο εὐρέως γνωστοὶ διὰ τὸ ἐν γένει περιέργον καὶ λίαν ἐνδιαφέρον τελετουργικόν των, ἰδίως δὲ διὰ τὴν ἰδιάζοντα τρόπον τῆς τελέσεως τῆς μεγάλης ἐορτῆς τοῦ Πάσχα, τὴν ὅποιαν πολλοὶ ξένοι σπεύδουσι κατ' ἔτος νὰ παρακολουθήσωσι⁴.

Ἡ θαυμασία αὕτη ἐορτὴ τελοῦμένη, ὡς γνωστὸν, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐξ Αἰγύπτου ἐξόδου τῶν Ἑβραίων καὶ ἀποτελοῦσα διὰ τοὺς Σαμαρείτας τὴν μοναδικὴν ἐξ ἐπόψεως μεγαλοπρεπειᾶς καὶ ἐπιτυχίας λατρευτικῆν ἐκδήλωσιν, καθ' ἣν θύεται, κατὰ τρόπον ὑπενθυμίζοντα ἐν πᾶσι τὴν βιβλικὴν διάταξιν, ὁ πασχάλιος ἀμνός, ἔλαβε σάρκα καὶ ὄσπ' ἀπὸ τοῦ 17ου μ. Χ. αἰῶνος.

Κατ' αὐτὴν σύμπασα ἡ Σαμαρειτικὴ κοινότης τὴν 13ην τοῦ μηνὸς Νισάν (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Ἑβραίους ἐορτάζοντας τὴν 14ην τοῦ αὐτοῦ μηνός) καλεῖται νὰ συνορτάσῃ τὴν ἐπέτειον τοῦ μεγάλο γηγόντος παρὰ τὰ ἐρείπια τοῦ ἱστορικοῦ ναοῦ, ἐπὶ ὄρους Γαριζεὶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ Σαμαρείται συγκεντροῦν καὶ ὅλα τὰ σπουδαιότερα γεγονότα τῆς Π. Διαθήκης. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐκπληροῦν οὗτοι τὸ ὑπέρτατον ἴσως θρησκευτικὸν αὐτῶν καθήκον, οἱ δὲ παραμελοῦντες τοῦτο θεωροῦνται ἄξιοι νὰ ἀποθάνουν!

Πρὶν ἢ ἱκανωθῶν ὁμωσ νὰ ἐμφανισθῶσι πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου ὑποχρεοῦνται ἀπαραιτήτως ὅπως ἀποκαθάρσωσι καὶ ἐξαγνίσωσι ἑαυτοὺς διὰ μακρᾶς προπαρασκευῆς. Οὕτω ἐπτά ὁλοκλήρους νύκτας καὶ ἡμέρας πρὸ τοῦ Πάσχα, αἱ πενήκοντα οἰκογένειαι τῶν Σαμαρειτῶν τῆς ἀρχαίας Συχέμ ἀνέρχονται μεθ' ὄλων αὐτῶν τῶν ἀποσκευῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους Γαριζεὶν καὶ

ἀπαρατήρητος, ὡς σφόδρα πλήττων τὰς κανονικὰς αὐτῆς διατάξεις⁴.

Δρ ΠΑΝΑΓ. Ι. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ

Διηγήτορας παρὰ τῷ Ἀρχιεπίτ. Πάφῳ
καὶ τῷ Συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας

1. Ἰωάν. 4, 21.—2. Δευτερ. 27, 12.—3. Κριτ. 9, 7.

4. Κατὰ τὴν ὀρθὴν ἐπὶ τοῦ θέματος διδασκαλίαν, ἣν ἴδε εὐρύτατα ἀναπτυσσομένην παρὰ Παν. Ἰ. Παναγιωτάκῳ, Ἡ Ἱερουσόνη, σ. 93—97, ἰδίως, Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἀρθρῶν 1 καὶ 2 τοῦ Συντάγματος 1951, ἐν περ. «Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου», τ. Ζ'. σ. 15 ἐπ., 1952.

1. Ἡ ἐορτὴ αὕτη καλεῖται παρὰ τοῖς Σαμαρείταις ὡς καὶ παρ' Ἑβραίοις *πεσάχ*, ὅπερ ἐτυμολογούμενον ἐκ τοῦ ῥήματος *πασάχ* σημαίνει *διαβαίνειν*. Ὅθεν καὶ ὁ Ἰώσηπος λέγει: «τὴν ἐορτὴν *πάσχα* καλοῦντες: σημαίνει δὲ *ὑπερβαίνειν*, διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐσπέραν ὁ Θεὸς αὐτῶν ὑπερβάς Αἰγυπτίους ἐναπέσκηψε τὴν νόσον» (Ἰωσ. Ἰουδ. Ἀρχ. II, 14, 6) καὶ ὁ Φίλων: «μετὰ δὲ νομηνίαν ἐστὶν ἐορτὴ τετάρτη, τὰ *διαβατήρια*, ἣν οἱ Ἑβραῖοι *πάσχα* καλοῦσιν».

Σημειωτέον ὅτι πατέρες τινὲς τῆς ἐκκλησίας παράγουσι τὴν λέξιν ἐκ τοῦ *πάσχειν*, ἀνευρίσκοντες ὁμοιότητά τινα μεταξὺ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ *πάσχα* καὶ τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου. Οὕτω ὁ Χρυσόστομος λέγει ὅτι «*πάσχα* λέγεται ὅτι τότε ἔπαθεν ὁ Χριστός» (Migne, E. II., τόμ. 62, στήλ. 530).

ζούν υπό τὰς σκηνάς, ἐσθίουσαι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο μόνον ἄζυμα (λέχου διγί = ἄρτον κακώσεως), τοῦ ἐνζύμου ἄρτου ρητῶς ἀπαγορευομένου ὑπὸ τοῦ Νομοθέτου¹. Ἐνταῦθα κυριαρχεῖ ἀπόλυτος πνευματικότης, πλήρης καὶ τελεία ἀφοσίωσις πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὄλον ἐν σημειοῦται ὑπερδιεγερσίς τις τῶν θρησκευτικῶν συναισθημάτων τοῦ λαοῦ, ὅστις εἶναι τότε ἐξ ὀλοκλήρου παραδεδομένος εἰς πᾶσαν θείαν ὑπηρεσίαν, διαρρήξας πάντα δεσμὸν μετὰ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ὑλόφρονος κόσμου. Τοιαύτας παραδόξους ἐνθουσιαστικοθρησκευτικὰς τάσεις συναντῶμεν καὶ πρὸ Χριστοῦ, κυρίως εἰς τινὰς θρησκευτικούς ὁμίλους, εἰς μοναστικάς καὶ ἀσκητικάς κοινότητες, ὅλας ἰουδαϊκῆς προελεύσεως².

Ὁλίγον μετὰ τὴν ὑπὸ τὰς σκηνάς ἐγκατάστασιν καὶ δὴ τὴν 10ην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς Νισάν, συμφώνως πρὸς τὸ χωρίον τῆς Ἐξόδου 12, 3 ἐξ., ὑποχρεοῦται ἕκαστος οἶκος ὅπως ἐπιμελῶς ἀναζητήσῃ καὶ ἐκλέξῃ ἄμυδρον ἐνιαύσιον, κατὰ πάντα τέλειον, ἀπηλλαγμένον κηλίδος ἢ μύμου ἢ ἀσθενείας τινός, διὰ νὰ θυσιάσῃ αὐτὸν κατὰ τὴν μεγάλην ἑορτήν. Ὑποχρεοῦται ἀκολούθως πᾶς ὁ λαὸς ὅπως ἀποκαθαίρῃ συνεχῶς καὶ θεραπεύῃ, εἰ δυνατόν, καὶ ἀπὸ τὰς πλέον ἐλαχίστας, τυχόν, σωματικὰς ἀτελείας καὶ ἄμυδρους ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀγορᾶς μέχρι τῆς σφαγῆς των, προετοιμάζει δὲ καὶ ἕτερον τινα ἐπὶ πλέον ἄμυδρον ἵνα θυσιάσῃ τοῦτον εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν εἰς ἄμυδρον ἐκ τῶν ἤδη ἀποκαθαρθέντων δὲν ἤθελεν εὑρεθῆ, ἔστω καὶ τὴν ἐσχάτην στιγμήν πρὸ τῆς θυσίας, κατὰ πάντα τέλειος καὶ ἄξιος πρὸς προσφορὰν τῷ Θεῷ. Ἐκ παραλλήλου ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἔχουν καθήκον νὰ μεταφέρωσι λίθους πρὸς ἀνέγερσιν μικροῦ τινος βωμοῦ ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ προσφέρωσι τὴν θυσίαν.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 13ης τοῦ μηνὸς προετοιμάζονται πυρετωδῶς οἱ Σαμαρεῖται καὶ κατὰ τρόπον λίαν ἀσυνήθην διὰ τὴν τέλεσιν τῆς θυσίας. Ἐνδεδυμένοι τὰς λαμπροτέρας καὶ πλέον παραδόξους αὐτῶν ἐνδυμασίας, ἐξέρχονται τῶν σκηνῶν καὶ μετ' ἀκρατήτου ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐκδήλου ἀγωνίας ἀναμένουν τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, μετὰ τὴν ὁποίαν μέλλει νὰ λάβῃ χώραν ἡ ἑναρξίς τῆς ἑορτῆς. Ἐν συνεχείᾳ οἱ νεαρότεροι ἐξ αὐτῶν προετοιμάζουν καὶ προσκομίζουν τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἑορτήν καὶ δὴ τὴν θυσίαν. Δύο ὑπερμεγέθεις χύτραι πεπληρωμέναι ὕδατος ἐπὶ φλογίζουσης πυρᾶς καὶ οἱ μικροὶ πρὸς θυσίαν, ἀμερίμνως βόσκοντες, ἄμνοί, εἶναι ὅ,τι παρατηρεῖ τις ἐντὸς τῆς εἰδικῆς διὰ τὴν τέλεσιν τῆς θυσίας καὶ τοῦ μεγίστου μέρους τῆς ἑορτῆς, ὑπαιθρίου ἀδλῆς καὶ δὴ πρὸς τὸ δυτικὸν αὐτῆς μέρος.

Πρὸς ἀνατολὰς τοποθετοῦνται, μετ' ὀλίγον, καθίσματα τινα διὰ τοὺς περιέρχους ξένους ἐπισκέπτας, πρὸς νότον συναθροίζεται ἡ Σαμαρειτικὴ κοινότης καὶ πρὸς βορρᾶν ἐτοιμάζεται ὁ διὰ τὴν θυσίαν ἐκτιμῆσθαι βωμὸς μετὰ τινος βαθείας στρογγύλης ὁπῆς χρησιμοποίηθησομένης διὰ τὴν καύσιν τῶν ἀκαταλ-

λήλων πρὸς βρῶσιν σωματικῶν μελῶν τῶν θυμάτων.

Περὶ τὴν 5ην ὥραν μ.μ., ὅτε ἤδη ὁ περίξ χώρος ἔχει κατακλυσθεῖ ὑπὸ τε τῶν πανηγυρίζοντων Σαμαρειτῶν καὶ τῶν ξένων ἐπισκεπτῶν, ἐμφανίζονται εἰκοσι περίπου νέοι τῆς κοινότητος, ἐνδεδυμένοι στολήν ἐξ ὀλοκλήρου λευκὴν καὶ κεκοσμημένας ἔχοντες τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς διὰ θαυμασίων πλοκάμων ὁμοίους ἀκριβῶς τῶν γυναικείων.

Οἱ νέοι οὗτοι, τῶν ὁποίων τὸ διακόνημα ὁμοιάζει ἐν πολλοῖς πρὸς τὸ τῶν Λευιτῶν τῆς Π. Διαθήκης, παρατάσσονται κύκλῳ τῶν δύο χυτῶν, κρατοῦντες μάχαιραν εἰς τὴν χεῖρα καὶ ὑπὸ πάντων εὐκόλως ἀναγνωρίζονται ὡς θῦται.

Μετ' ὀλίγον ἡ μεγαλοπρεπὴς τῶν ἱερέων χορεία, τῶν ὁποίων καὶ αὐτῶν ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις καὶ δὴ τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν κάλυμμα καὶ ὁ ποδήρης χιτῶν ὑπενθυμίζει μέρος τῆς ἀμφιέσεως τῶν ἱερέων τοῦ Ἰσραὴλ, εἰσέρχεται ἐν τῷ ἱερῷ ἐκείνῳ χώρῳ, προεξάρχωντος τοῦ, λαμπροτέρως πως ἐνδεδυμένου, ἀρχιερέως.

Ὅταν ὁ ἡλῖος πλησιάσῃ πρὸς τὴν δύσιν του, πάραυτα οἱ ἱερεῖς γονυπετοῦν μετὰ τοῦ ἀρχιερέως ἵνα ἀρξῶνται τῆς προσευχῆς, βλέποντες πάντες πρὸς ἀνατολὰς ἔνθα εὑρίσκεται ὁ Σαμαρειτικὸς ναός. Ἡ κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς στροφή αὐτῆ πρὸς τὸ ἱερόν των δύναται, νομίζω, νὰ ὑπενθυμίσῃ τὴν κατὰ παρομοίας στιγμὰς ἐνατένισιν τῆς ἱερᾶς πόλεως Μέκκας ἐκ μέρους τοῦ Μωαμεθανοῦ θρησκευτικοῦ λειτουργοῦ.

Πρῶτος ὁ ἀρχιερεὺς ἀναγινώσκει εὐχὰς τινὰς σχεδὸν μυστικῶς, μετ' αὐτὸν δὲ ἄρχονται καὶ οἱ ἱερεῖς ἐν φωνῇ ἠπίᾳ κατ' ἀρχὰς ἵνα καταλήξωσιν ἐν συνεχείᾳ εἰς μεγαλοφώνους καὶ ἀσυνήθεις κραυγὰς, αἱ ὁποῖαι ἠλεκτρίζουν τὴν περίξ ἀτμόσφαιραν καὶ προκαλοῦν πραγματικὴν σύγχυσιν, πολὺν θόρυβον καὶ ταραχήν. Αἰφνιδίως ἀκούονται καὶ αἱ φρικώδεις φωναὶ τῶν «Λευιτῶν», οἱ ὁποῖοι ψάλλον ὕμνους θρησκευτικούς. Ἐν μέσῳ τοῦ δημιουργουμένου τοῦτου σάλου οἱ ἱερεῖς γονυπετοῦν ἀλληλοδιαδόχως ἐκτείνοντες τὰς χεῖρας πὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ποιοῦντες διάφορα διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν σημεῖα, ἐνῶ ὁ χορὸς τῶν «Λευιτῶν», μαινόμενος κυριολεκτικῶς, ἀναμένει μετὰ μεγάλης ἀγωνίας καὶ πάθους τὴν ἐντολήν διὰ νὰ σφαγιάσῃ τοὺς ἄμνους. Ὁ ἀρχιερεὺς ἀνέρχεται ἐπὶ τινος ὀγκώδους λίθου καὶ ἀναγινώσκει ἀποσπάσματα ἐκ τῆς Ἐξόδου, μετὰ τινὰς προσευχὰς καὶ ἐν συνεχείᾳ κραυγάζει, ὅτε πλέον ὁ ἡλῖος ἔχει δύσει : «σχατοῦ ἄττου» (σφαγιάσατε). Ἐξαλλοὶ οἱ «Λευῖται» ἐπιπίπτουν μανιωδῶς κατὰ τῶν ἀθῶων θυμάτων, διεγειρόμενοι καὶ ἐρεθιζόμενοι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ὠρυομένου περίξ αὐτῶν πλήθους, καίτοι προσπαθοῦν ὅπως μὴ προξενήσωσιν εἰς αὐτὰ τραύματα, πληγὰς ἢ ἄλλας κακώσεις διότι τοῦτο ἀπαγορεύεται ὑπὸ τοῦ Νόμου. Πανταχόθεν ἀκούονται αἱ οὐρανομήκεις κραυγαὶ τῶν νεανίδων, αἱ ὁποῖαι συγχάιρουν ἐπὶ τῇ ἑορτῇ, κυρίως ὅμως αἱ προσευχαὶ καὶ οἱ ὕμνοι τῶν «Λευιτῶν» ἐπαλαμβανόντων συχναίως τὴν φράσιν «ἀδωνάι ἐχάδ» (εἰς Θεὸς ὑπάρχει) καὶ οὕτω ἐπ' ἀρκετὴν ὥραν παραλύει πᾶσα τάξις καὶ πειθαρχία.

1. Ἐξ. 12, 19 καὶ 13, 7.

2. Βλέπ. καὶ Σιμωνά Π., Τὰ εδρήματα τοῦ Khirbet Oumran, ἐν «Νέα Σιών», 1952 (Ἰαν. - Μάρτ.) σελ. 62 ἐξ.

Ἡ τοιαύτη ἐνθουσιαστικοθησκευτική κατάστασις, ἣτις καθιστᾷ τὴν ἱερὰν ταύτην ὁμήγουριν ἐξαλλοῦν, προδίδουσα προσωρινὴν ἐπισκότισιν τῆς συνειδήσεως, ἀπώλειαν τρόπον τινὰ τῆς αὐτοσυνειδησίας κατ' ἐκείνας τὰς στιγμὰς, ὑπενθυμίζει κατὰ τι, νομίζω, παρομοίας ἐκδηλώσεις τῶν περιφήμων «χορῶν τῶν προφητῶν» τῆς Π. Διαθήκης. Ἐπίκαιρον δ' ἐν προκειμένῳ θὰ ἐθεώρει, ἴσως, ἄλλος τις, φαινομενικώτερον πῶς κρίνων τὸ τοῦ Χρυσοστόμου: «τοῦτο μάντευσις ἴδιον τὸ ἐξεστηκέναι, τὸ ἀνάγκην ὑπομένειν, τὸ ὠθεῖσθαι, τὸ ἔλκεσθαι, τὸ σύρεσθαι ὡσπερ μαινόμενον»¹, καίτοι τοῦτο ἀναφέρεται μᾶλλον εἰς τοὺς ψευδοπροφήτας.

Μετὰ τὴν σφαγὴν τῶν ἀμνῶν εἰς τῶν Σαμαρειτῶν λαμβάνει δοχεῖον πλήρες αἵματος ἐκ τῶν σφαγιασθέντων ἀμνῶν καὶ μετὰ τινος κλάδου ἐξ ὑσώπου χρίει τὰς θύρας τῶν σκηνῶν τῶν μελῶν τῆς κοινότητος κατὰ τρόπον ὑπενθυμίζοντα τὴν Μωσαϊκὴν διάταξιν². Συγχρόνως ὁ ἀρχιερεὺς ἐπιθεωρεῖ τὰ θύματα ἵνα ἐπιμελῶς προσέχουν μήπως ξένος τις ἐγγίση ταῦτα καὶ μετ' ὀλίγον λήγει τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἑορτῆς.

Τοῦ δευτέρου μέρους δ' ἀρχομένου ἐν συνεχείᾳ, ὁ ἀρχιερεὺς λαμβάνει ἐκ τοῦ ἀζύμου ἄρτου τεμάχια τινα καὶ προσφέρει πρὸς ὄλους τοὺς Σαμαρείτας, οἵτινες περικυκλοῦντες τοὺς σφαγιασθέντας ἀμνοὺς ἐμβάπτουν τὰς χεῖρας ἐν τῷ αἵματι αὐτῶν, ψάλλοντες ὄλον ἐν γερονωτέρᾳ τῇ φωνῇ ἀνευ ρυθμοῦ καὶ χρόνου καὶ ἁρμονίας. Οἱ νεαροὶ «Λευῖται», τῶν ὁποίων οἱ ὕμνοι, αἱ κραυγαὶ καὶ αὐταὶ αἱ καθόλου κινήσεις προσδίδουν εἰς τὴν ἑορτὴν, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ χαρακτηριστῆρά τινα ἄκρως συγκινητικόν, ἐπιμελοῦνται τῆς ἐκδορᾶς τῶν θυμάτων, βοηθούμενοι πρὸς τοῦτο ὑπὸ τινῶν μικρῶν υἱῶν τῶν ἱερέων. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐκτελεῖται μετὰ μεγίστης προσοχῆς ἵνα μὴ συντριβῇ ὅσπουν τι ἐξ αὐτῶν, διότι τοῦτο θεωρεῖται παράβασις τοῦ Νόμου³.

Εἶτα ψάλλονται ἕτερα ἄσματα καὶ ἀναγινώσκονται διάφοροι βιβλικάι διηγήσεις κυρίως ἐκ τῶν κεφαλαίων 1-15 τῆς Ἐξόδου.

Καὶ ὅτε ἡ ἐν εἶδει βωμοῦ κάμινος ἔχει ἤδη ἐκκαυθεῖ, οἱ θῦται φέρουν ἀνὰ ἐν τὰ θύματα ἐπὶ τῶν ὤμων των καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ ὀπτησις τούτου, ἣτις, ἐπιβαλλομένη ὑπὸ τοῦ Νομοθέτου διατάσσοντος ὅπως μὴ φάγη ὁ Ἑβραῖος «ἀπ' αὐτῶν ὤμων οὐδὲ ἠψημένον ἐν ὕδατι, ἀλλ' ἡ ὀπτὰ πυρὶ»⁴, διαρκεῖ ἐπὶ τρίωρον καὶ ἀπασχολεῖ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, δεδομένου ὅτι καταβάλλεται ὑπερβολικὴ προσπάθεια ὅπως μὴ ὑποστῶσιν ταῦτα τὴν ἐλαχίστην καὶ πλέον ἀσήμαντον φθοράν.

Οὕτω ἀπὸ τῆς 9ης ὥρας μ. μ. μέχρι τοῦ μεσονυκτίου τὰ πλήθη συνωστίζονται εἰς τὸν περὶ τὴν κά-

μινον χῶρον ἀπαγγέλοντα προσευχὰς καὶ ἐξακολουθοῦντα ἠπιώτερον πῶς τὰ ἀκατανόητα ἄσματα αὐτῶν, ἐνῶ οἱ πλείστοι τῶν ξένων διασκορπίζονται τῆδε κακεῖσε διὰ τὰ περιεργασθῶσι τὰ ἀξιοθέατα τῶν Σαμαρειτῶν. Ὁ ἀρχιερεὺς, ἀναπαυόμενος ὑπὸ τὴν ἴδιαν σκηνὴν, ἐξαποστέλλει τοὺς διακόνους τοῦ πρὸς τοὺς ξένους ἐπισκέπτας ἵνα διαφημίσωσι πρὸς αὐτοὺς τὸ περίφημον παλαιότατον σαμαρειτικὸν χειρόγραφον τῆς Πεντατεύχου, τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστὸν, κατέχεται σήμερον ὑπὸ τῆς Σαμαρειτικῆς κοινότητος, ἐνῶ τινὲς τῶν γερόντων περιάγουν δίσκον πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς πτωχοτάτης ταύτης κοινωρίας.

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο, ἐν σχήματι εἰληταρίου καὶ ἐν γραφῇ Σαμαρειτικῇ, ἣτοι ἐξελιγμένη παλαιοεβραϊκῇ, φυλάσσεται μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ ὑπὸ τῶν Σαμαρειτῶν καὶ πιστεύεται ὑπ' αὐτῶν ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ἀδισσά, τοῦ υἱοῦ τοῦ Φινεές, υἱοῦ τοῦ Ἐλεάζαρ, τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Μωϋσέως. Καίτοι δὲ τοῦτο τυγχάνει ἀγαλληθὲς καὶ κατὰ προσωπικὴν μου γνώμην δὲν φαίνεται πιθανὸν νὰ ἀντιπροσωπεύη ἢ ἐλάχιστον μόνον τμήμα τοῦ πεντατευχείου κειμένου, ἐν τούτοις τὸ χειρόγραφον αὐτὸ τυγχάνει λίαν ἐνδιαφέρον, τοσοῦτῳ μᾶλλον καθόσον βλέπει τις ἐν αὐτῷ τὴν θαυμασίαν καὶ περίεργον Σαμαρειτικὴν γραφὴν καὶ οὐχὶ δυσκόλως διακρίνει τὴν ἐν πολλαῖς λεπτομερείαις προσέγγισιν αὐτῆς πρὸς τὴν ἐβραϊκὴν καὶ βιβλικὴν ἀραμαϊκὴν γραφὴν.

Καθ' ὃν χρόνον οὕτω οἱ περὶ τὸν ἀρχιερέα ἀπασχολοῦνται μετὰ τῶν ξένων, ἀναπτύσσοντες ἐν ταῦτῳ καὶ τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν δόξας καὶ πεποιθήσεις, ὁμᾶς ἐκ τῶν «Λευιτῶν» προνοεῖ διὰ τὴν καθῆσιν παντὸς ἀκαταλλήλου πρὸς βρώσιν σωματικοῦ μέλους τῶν ἀμνῶν.

Ὅταν δὲ φθάσῃ τὸ μεσονύκτιον, πᾶς ὁ λαὸς μετὰ κλάδων δένδρων ἐν ταῖς χερσὶ καὶ ψάλλων ὕμνους καὶ προσευχὰς, ἐξέρχεται πρὸς συνάντησιν τῶν «Λευιτῶν», οἵτινες ἔχουν ἤδη ἐτοιμάσει τοὺς ἀμνοὺς διὰ τὴν πασχαλινὴν τράπεζαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας διακρίνονται τὰ πικρὰ χόρτα καὶ τὰ ἀζύμα, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπὸ τῶν τῶ Πάσχα ἑορταζόντων Ἑβραίων, εἰς ἀνάμνησιν τῶν θλίψεων καὶ μυριῶν κακώσεων, ἃς ὑπέφερον οἱ προπάτορες αὐτῶν ἐν Αἰγύπτῳ. Ἐκαστος οἶκος σχηματίζει κύκλον περὶ τῆς πρωτογόνου τραπέζης, ἐνῶ ὁ ἱερεὺς ἀρχεταὶ ψάλλων ὕμνον τινὰ, συντεθειμένον ὑφ' ἐνὸς τῶν ἀρχαίων Σαμαρειτῶν.

Ἐν ἐξαιρετικῶς φαιδρᾷ ἀτμοσφαῖρα ποιοῦνται οἱ ἄνδρες ἔναρξιν τοῦ ἱεροῦ δείπνου καὶ μετ' ὀλίγον συνεχίζουσιν καὶ αἱ γυναῖκες, καθήμεναι οὐχὶ ἐμπροσθεν τῶν ἀνδρῶν καὶ διαρκῶς μεριμνῶσαι ὅπως εὐρίσκονται συνεχῶς κεχωρισμένοι ὑπ' αὐτῶν.

Εἰς τὴν τράπεζαν ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς νὰ παρακαθήσῃ ἄλλοτρια γυνή, πολλῶν δὲ μᾶλλον νὰ γευθῇ τοῦ πασχαλίου ἀμνοῦ ἢ νὰ ἄψηται αὐτοῦ. Παρόμοιον τι ἔθιμον συναντῶμεν καὶ παρ' Ἑβραίοις, καίτοι οὗτοι ἐδέχοντο νὰ συμφάγη μετ' αὐτῶν τὸ Πάσχα οἰοσδήποτε μὴ Ἰσραηλῆτις ἀνὴρ, ἐὰν βεβαίως πρῶτον περιετέμετο¹.

1. Migne, E. II., τόμ. 61 στήλ. 241.

2. Ἐξ. 12, 7.

3. Σημειωτέον ὅτι ὁ Μωϋσῆς ἀπηγόρευσε τὴν συντριβὴν τῶν ὀστέων τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ἀμνοῦ, πιθανῶς ἵνα περατωθῇ τάχιστα ἡ ἑορτὴ ἐκείνη τῶν Ἑβραίων καὶ ἐξέλθωσιν οὗτοι ἀνευ χρονοτριβῆς τῆς γῆς Αἰγύπτου. Βραδύτερον ὁμοῦς ἡ ἐντολὴ αὕτη οὐδόπως κατηγορήθη ἀλλ' ἐτηρεῖτο πάντοτε, περιέχουσα σὺν τῇ προόδῳ τοῦ χρόνου τὴν σημερινὴν ἔνοιαν τῆς θυσίας τοῦ Κυρίου.

4. Ἐξ. 12, 9.

1. Ἐξ. 12, 48.

ΕΠΙ ΤΑ ΙΧΝΗ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

(Μερικαὶ σκέψεις σχετικαὶ μὲ τὸ εἰς τὴν Ἑλλάδα προσκύνημα ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1951).

Παρήλθον ἤδη μῆνες τινες ἀπὸ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 1900ῆς ἐπετείου τῆς πρώτης ἐλεύσεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Εὐρώπην, ἀλλ' αἱ ἐντυπώσεις τῆς κοινῆς ζωῆς τοῦ δεκαπενθήμερου ἐκείνου παραμένουν ζωηρόταται. Βεβαίως, αἱ τελεταί, τὰ μαγευτικὰ καὶ ἔξοχα ἑλληνικὰ τοπεῖα, γεμάτα ὁμορφιά καὶ ἱστορίαν, αἱ ὑπέροχοι καιρικαὶ συνθῆκαι καὶ ἴσως —ἐφ' ὅσον ὅλοι μετ' ἐπιμονῆς τὸ ἐπαναλαμβάνουν— ἡ καλὴ ὀργάνωσις τῶν ἑορτῶν καὶ

Συνοτμώτατα ἡ βρώσις τοῦ κρέατος περατοῦται, διότι οἱ συνδαιτυμόνες τρώγουν «μετὰ σπουδῆς» ὡς ἔφαγον καὶ οἱ Ἑβραῖοι τὸ πρῶτον αὐτῶν Πάσχα, ἐν Αἰγύπτῳ, ἔτοιμοι ὄντες εἰς ὁδοπορίαν, περιζωσμένοι δηλονότι τὰς ὀσφῦς καὶ ὑποδεδεμένοι τοὺς πόδας καὶ βακτηρίαν εἰς τὰς χεῖρας κρατοῦντες. Μετὰ τοῦτο συναθροίζονται τὰ περισσεύματα τῆς τραπέζης, κυρίως δὲ τὰ ὄστᾶ τῶν ἀμνῶν καὶ κατακαίονται ἐν τῇ πρὸς τοῦτο ἰδιαιτέρῳ χώρῳ πρὸ τῆς πρώτας, συμφώνως πρὸς τὸν Νόμον¹.

Τὴν ἐπομένῃν οἱ Σαμαρεῖται προσεύχονται πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εὐχαριστοῦν αὐτὸν διὰ τὰς δωρεάς του, μεθ' ὃ ἐπανέρχονται ἐν κατανύξει καὶ ἐσωτερικῇ περισυλλογῇ εἰς τὰς σκηνάς δι' ἑπτὰ ἔτι ἡμέρας. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οὐ μόνον ἀπαγόρευεται νὰ φάγωσιν ἐνζυμον ἄρτον, ἀλλ' οὐδὲ ἐπιτρέπεται νὰ ἀντικρύσωσιν αὐτόν.

Ὅταν δὲ παρέλθωσι καὶ αἱ ἑπτὰ αὔσαι ἡμέραι, συναθροίζομένη ἐπὶ τὸ αὐτὸ σύμπασα ἡ κοινότης, ἀπευθύνει τὴν τελευταίαν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ὄρους προσευχὴν πρὸς τὸν Θεόν, μετὰ τὴν ὁποίαν λύονται αἱ σκηναὶ καὶ ἐπανάγεται ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια.

Ὡς δὲ δύναται τις εὐκόλως νὰ ἀντιληφθῇ, τὸ τυπικὸν τῆς ἑορτῆς ταύτης ὑπενθυμίζει τὸ 12ον κεφάλαιον τῆς Ἐξόδου, ἐν τῷ ὁποίῳ γίνεται λόγος περὶ τοῦ τυπικοῦ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα τῶν Ἑβραίων.

Παρακολουθῶν τις ἄρα τὸ Πάσχα τῶν Σαμαρειτῶν ἐπὶ τοῦ Γαριζεῖν, λαμβάνει σαφῆ τινὰ ἰδέαν περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐτελεῖτο ἡ αὐτὴ ἑορτὴ καὶ ὑπὸ τῶν Ἑβραίων.

Ἐπειδὴ δ' ὡς γνωστὸν οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἑορτάζουν σήμερον τὸ Πάσχα αὐτῶν συμφώνως πρὸς τὴν βιβλικὴν διάταξιν, ἡ μικρὰ αὕτη Σαμαρειτικὴ κοινότης τῆς ἀρχαίας Συχὲμ ἀρκούντως ὑποδοθηθεῖ ἵνα ἴδῃ τις τὸ βιβλικὸν τελεουργικὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους Γαριζεῖν κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτήν. Καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου δεόν νὰ εὔρη τις καὶ τὴν μεγάλην σημασίαν τὴν ὁποίαν ἀποδίδουν σήμερον πολλοὶ εἰς τὴν ἑορτὴν αὐτὴν τῶν Σαμαρειτῶν.

Π. ΣΙΜΩΤΑΣ

1. Ἐξ. 12, 11.

ἡ ἐγκάρδιος φιλοξενία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἄφισαν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν προσκυνητῶν ἀναμνήσεις, ὡς λέγεται, ἀλησμόνητους, αἱ ὁποῖαι ὅμως, εἶναι φυσικόν, νὰ σβήσουν σὺν τῷ χρόνῳ ὅπως ὅλαι αἱ ἀναμνήσεις.

Ἄλλ' ὁ συμβολισμὸς τοῦ προσκυνήματος, ἡ βαθυτέρα ἔννοια τοῦ ὁποίου ἐν τῇ πραγματικότητι ἀπετέλει τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῶν ἑορτῶν, θὰ παραμείνῃ βαθέως ἐγκεχαραγμένος καὶ οὐδέποτε θὰ σβήσῃ ἀπὸ τὰς καρδίας ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι συνειδητῶς μετέσχον. Οἱ 276 ἐπιβάται τοῦ «ΑἰΓΑΙΟΥ» (ὁποία σύμπτωσις! συγκρ. Πράξεις 27, 37) ποῦ ἠκολούθησαν ἐπὶ τὰ σωματικὰ ἴχνη τοῦ Ἁγίου Παύλου, ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν εἰς τὰς ὁποίας ἡ χριστιανωσύνη εἶναι σήμερον διηρημένη, ἐγκαταλείψαντες εἰς τὰς γενετείρας των καὶ εἰς τὰς κατὰ τόπους Ἐκκλησίας των τὰς διαφορὰς των, ἔδωσαν εἰς ἀλλήλους τὰς χεῖρας καὶ κρατούμενοι στερεῶς ἐβάδισαν μαζὶ ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τοῦ Ἀποστόλου, ἀκολουθοῦντες ὁδοῦς, αἱ ὁποῖαι, παρὰ τὰς προόδους τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ἦσαν ἐνίοτε ἐπικίνδυνοι καὶ ἀπότομοι, ἠγασμένοι ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἀγάπης, τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἐγκαρδιότητος, ἐμπνευσμένοι ἀπὸ ἓνα συνεχῆ ἐνθουσιασμὸν καὶ μίαν πλήρη λησμοσύνην — ἴσως πρόσκαιρον, πειράζει ὅμως αὐτό ;— τῶν διαφορῶν αἱ ὁποῖαι τοὺς ἐχώριζον.

Ἡ ὠραία αὐτὴ ὁδοπορία, διεξαχθεῖσα ἐντὸς μιᾶς ἀτμοσφαιρας ἐγκαρδιότητος, γεννηθεῖσα ἀπὸ τὴν ὑπέροχον ἐκείνην ἀδελφότητα τῆς ἀγάπης, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν διεταράχθη καὶ ἡ εἰκὼν αὕτη τῆς μὴ ἐπισήμου ἐνότητος καὶ τῆς συναδελφώσεως τῶσων χριστιανῶν, τόσον διαφόρου προελεύσεως, διητηρηθῆ ἀθικτος μέχρι τῆς ὥρας τῶν τόσων ἐγκαρδιῶν χαιρετισμῶν καὶ δὲν ἐπεσκιάσθη ἐντὸς τῶν ψυχῶν τῶν προσκυνητῶν, ἐπιστροφόντων μόνον πλέον εἰς τὰς ἐστίας των, εἰ μὴ μόνον διὰ τῆς μικρᾶς μομφῆς τοῦ Παύλου ἀνηχούσης εἰς τὸ βάθος τῶν καρδιῶν των. «Μεμέρισται ὁ Χριστός»;

Ὁ συμβολισμὸς τοῦ προσκυνήματος κατέστη τοσοῦτω ἄλλο ὑπέροχος, καθόσον τὸ προσκύνημα αὐτὸ ὀργανώθη ἐντὸς τῶν ὑποβλητικῶν σκηναῶν τοῦ ἱεροῦ ἐδάφους τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολικόν, ἐὰν εἴπωμεν ὅτι οἱ προσκυνηταὶ κατὰ τὸ δεκαπενθήμερον τῶν ἑορτῶν, ἔστρεφον συνεχῶς τὴν σκέψιν των εἰς τὴν συγκέντρωσιν ἐκείνην τῆς Πεντηκοστῆς ποῦ περιγράφουν αἱ Πράξεις: «γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης συνῆλθε τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἰς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. Ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον λέγοντες πρὸς ἀλλήλους: οὐκ ἰδοὺ πάντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ἧ ἐγεννήθημεν, Πάρθοι καὶ Μηδοὶ καὶ Ἐλαμίται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοι τε καὶ προσήλυτοι Κρήτες καὶ Ἄραβες, ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ; Ἐ-

ξίσταντο δὲ πάντες καὶ διηπόρουν, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες· τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι, ἕτεροι δὲ χλευάζοντες ἔλεγον ὅτι χλεύκους μεμεστωμένοι εἰσὶ» (Πράξ. 2, 6—13).

Ἡ μεταξὺ ἡμῶν παρουσία τοῦ Παύλου κυριολεκτικῶς ἐθανυματούργησε, διότι αὐτὴ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀπόσβεσιν ἔστω καὶ προσωρινῶς, οὐχὶ μόνον ἀπὸ τὰ στόματα ἀλλὰ καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τὰς καρδίας, τῶν σκέψεων καὶ τῶν λόγων πού διαιροῦν, καὶ ἔκαμε νὰ βασιλεύσουν, ἔστω δι' ἐν δεκαπενθήμερον μόνον, τὰ συναισθητάτα τῆς πρώτης χριστιανικῆς κοινότητος, τὰ ὁποῖα περιγράφονται ἐπίσης εἰς τὰς Πράξεις. «...καὶ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ... οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ὑποδεξάμενοι τὸν λόγον... ἦσαν προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ... τῇ κοινωνίᾳ... καὶ ταῖς προσευχαῖς (Πράξ. 2, 37—42) διότι τοῦ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία» (Πράξ. 4, 32)· τὸ προσκύνημα καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ ἐντυπώσεις ἀνήκουν τώρα πλέον εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλὰ τὸ πνευματικὸν ὄραμα τοῦ συμβολισμοῦ του παραμένει εἰς τὰς ψυχὰς ἐκάστου ἐξ ἡμῶν ἀσβεστον.

Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ «Μόνον Πράγμα», τὸ ὁποῖον μᾶς ἐνδιαφέρει. Σήμερον εἴτε τὸ θέλομεν εἴτε ὄχι, εἴτε αἰσθανόμεθα ἐπανασυνδεδεμένοι διὰ δεσμῶν ἱστορικῶν ἀδιασπάστων, εἴτε ἀρίνομεν τοὺς δεσμοὺς αὐτοὺς νὰ διαλυθῶν, τὸ ρεῦμα τῆς νέας ἱστορικῆς περιόδου ὀρμητικὸν καὶ ἀκάθεκτον κινεῖται πρὸς τὴν Ἐνωσιν καὶ ὅσοι βλέπουν καθαρὰ θεωροῦν ἀδικαιολόγητον τὸν ὑπερτονισμόν τῶν ἐμποδίων, διότι ἡ Ἐνότης εἶναι ἡ κοινὴ ἐπιθυμία παντὸς ἀληθοῦς χριστιανοῦ, ἐφ' ὅσον αὕτη εἶναι ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἀποστόλου Του.

Δὲν παρασύρομαι ἀπὸ ἕξαλλον ἐνθουσιασμόν, οὔτε βλέπω, ὡς διὰ πρίσματος, τοὺς μεσοτοιχοὺς τοῦ φραγμοῦ καταδαφισμένους. Γνωρίζω ὅτι οἱ τοῖχοι αὐτοὶ ἔχουν στερεὰ θεμέλια καὶ ὅτι τὰ ἔργα αἰώνων ὀλοκλήρουν δὲν καταδαφίζονται ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἡ ἐτῶν. Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὰ χρόνια, εἴτε εἶναι μεγάλος ὁ ἀριθμὸς των εἴτε μικρός, δὲν παίζουν σημαντικὸν ὄλον εἰς τὴν κατὰ κόσμον ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ὑπάρχουν δύο σημεία πού δίδουν μίαν θετικὴν βάσιν ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὴν ἐρχομένην μετὰ γοργὸν βῆμα περίοδον τῆς ἐνώσεως. Ἡ πρώτη εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, διότι ἡ διαίρεσις δὲν εἶναι ἠθελημένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ μῖσος δὲν εἶναι τὸ θέλημά Του, ἰδιαίτερος διὰ πράγματα πού ἀφοροῦν τὴν θρησκείαν. Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ οἰανδήποτε ἰδιότητα ἢ πρόφασιν τὴν ἐπιθυμοῦν, ὁ Θεὸς δὲν τὴν θέλει καὶ ὁ Θεὸς μόνος ἔχει τὸν λόγον, τὴν αὐθεντίαν καὶ τὴν δύναμιν. Ἡ ἐποχὴ τῶν διαιρέσεων καὶ τοῦ μίσους παρήλθε καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ὀρίζων εἶναι αὐτὴν τὴν στιγμὴν σκοτεινός, ἀρχίζει νὰ χαράξῃ ὀπίσω ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ καὶ πικρὰ σύννεφα τῆς ἀνθρωπίνης ἐξαθλιώσεως. Τίς δὲν χαίρει βλέπων τὸν ἥλιον νὰ ἀνατέλλῃ ἀκτινοβολῶν καὶ ζωογόνος! Ὅλοι ἠνωμένοι ἐν μιᾷ φωνῇ καὶ καρδίᾳ ὑποδεχόμεθα τὸ φῶς καὶ δόξα εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἐργάζεται διὰ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ἐμφάνισίν του. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἰς τὴν φύσιν, τὰ

πικρὰ σύννεφα ἀργοῦν νὰ διαλυθῶν. Παρὰ ταῦτα, ποσάκις δὲν βλέπει κανεὶς τὸν σκοτεινὸν ὀρίζοντα τῆς προηγηθείσης ἐσπέρας νὰ λάμπῃ ἔκπαγλα τὴν πρωτὴν τῆς ἐπομένης καὶ τὸν ἥλιον νὰ σκορπίσῃ τὸ φῶς τῆς καλωσύνης καὶ τῆς χαρᾶς καὶ ἐπὶ τῶν πλέον σκληροτραχίλων ἀπαισιοδόξων, ἐπὶ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐορτάζουν μὲ ὀλονὲν μεγαλυτέραν πεισμοσύνην τὸ σκότος τοῦ χειμῶνος.

Τὸ δεκαπενθήμερον προσκύνημα ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τοῦ Ἁγ. Παύλου μᾶς ἐδῶκεν ἕνα συμβολικὸν στιγμιότυπον τῆς ὥραίας εἰκόνας τῆς ἐνότητος —παρὰ τὰς ὑπαρχούσας διαφορὰς τῶν συναισθημάτων— μέσα εἰς τὸ ἀμέτρητον φῶς τῆς ἀγάπης, καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ οὐσιῶδες.

Εὐχομαι, διὰ τῆς σφύρονος καὶ συνειδητῆς ἐργασίας ὄλων ἐκείνων, ὅσοι μετέσχον καὶ ἐγενήθησαν, ἔστω καὶ συμβολικῶς, τὴν ὠραιότητα αὐτῆς τῆς ἐνότητος, ἄνευ ἀργοπορίας νὰ χαράξῃ ἡ ὠραία ἡμέρα, καθ' ἣν οἱ χριστιανοὶ, χωρὶς ἐξαιρέσεων, ἐν μιᾷ φωνῇ καὶ μιᾷ καρδίᾳ, θὰ ὁμολογήσουν καὶ θὰ διαδηλώσουν ὅτι «...οὐδὲν ὄνομά ἐστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον τοῖς ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς». (Πράξ. 4, 12) καὶ, ἀκούοντες τὴν φωνὴν «ἔρχομαι ταχὺ» (Ἀποκαλ. 22,20) καὶ πιστεύοντες ὅτι ὁ «Κύριος ἐγγύς» (Φιλιπ. 4,5), θὰ διακηρύξουν τοὺς τόσον ποθητοὺς λόγους «Μαρὰν ἀθά, ἀμήν».

A. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ

(Κατὰ μετάφρασιν Σ. Ἀγουρίδου)

ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΥΣ ΕΝ ΣΟΥΗΔΙΑΙ

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1868 τὸ ἀνώτατον σῶμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σουηδίας εἶναι ἡ λεγομένη «Kyrkomöte» Συνέλευσις τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις συνίστατο μέχρι τοῦ 1949 ἀπὸ 30 πάστορας καὶ 30 λαϊκοὺς. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ Βασιλεὺς Γουσταῦος ἐκύρωσε νέον καταστατικὸν χάρτην, δυνάμει τοῦ ὁποίου ἡ Συνέλευσις αὕτη τῆς Ἐκκλησίας θὰ συνήρῃτο ἀνὰ πενταετίαν καὶ θὰ ἀπετελεῖτο ἀπὸ 43 πάστορας καὶ 57 λαϊκοὺς ὑπὸ τὴν προεδρείαν πάντοτε τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἁγίου Οὐψκάλας καὶ τῆ ex officio συμμετοχῇ τῶν ἐπισκόπων ἀπάντων. Κατὰ τὴν κειμένην σουηδικὴν νομοθεσίαν οὐδεὶς νόμος ἔχων σχέσιν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν δύναται νὰ ψηφισθῇ, τροποποιηθῇ ἢ ἀκυρωθῇ, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Συνελεύσεως τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Συνελεύσεως ταύτης κεκτημένης τὸ «βέτο» εἰς πᾶσαν περίπτωσιν θίγουσαν τὴν περὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων νομοθεσίαν.

Κατ' Ὀκτώβριον 1951 ἡ Συνέλευσις αὕτη, συνελθοῦσα ἐν Στοκχόλμῃ, συνεσκέφθη ἐπὶ τοῦ Νόμου τῆς 16 Μαΐου 1951 περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως. Τὸν Νόμον τοῦτον ὅμως ἡ ἴδια ἡ Ἐκκλησία εἰσηγήθη. Δυνάμει τούτου δύναται πᾶς ἐνῆλιξ νὰ παύσῃ νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ συνέλευσις αὕτης τὸ 1929 εἶχεν ἤδη θέσει «ὅτι μεγίστην σημασίαν ἔχει διὰ τὴν Ἐκκλησίαν νὰ ἐκλείψῃ ἀπὸ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

«Μὴ γὰρ χορευσαὶ ἤλθες»;

Ἡ ἀκοσμία πολλῶν πρὸς ἐκκλησιασμὸν ἐρχομένων γυναικῶν ἐν προκλητικῇ περιβολῇ καὶ πολυτελείᾳ ἐσθῆτων διαφανῶν τοσαύτην προκαλεῖ ἀγανάκτησιν τοῦ κοινοῦ τῶν πιστῶν, ὥστε ἡ ἀπρέπεια αὕτη νὰ ἀπηχῆσθῃ ὡς σκάνδαλον ἐν τῷ τύπῳ. Ἡ γυναικεία φύσις εἶναι, βεβαίως, φιλόκοσμος, ἀλλὰ τὸ νὰ προσέρχεται πρὸς προσευχὴν εἰς τὸν θεῖον οἶκον μονοτονίᾳ ὅλως ἔξωμος, θρουπτομένη, ἐν ἐπιτριμμάσι καὶ ὑπογραφαῖς, μὲ χεῖλη ἡμαγμένα, «πεφοινιγμένῳ στόματι ἄρκτου προσεοικότα», καὶ ἄλλας πολλὰς μαγγανείας ἐπιτηδεύουσα, ὑπερβαίνει πᾶν ὄριον ἀνοχῆς. Οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἰδιαίτητα δ' ὁ θεῖος Χρυσόστομος, δριμύτητα ἐστιγματίζον τῶν τοιούτων γυναικῶν τὴν διαγωγὴν. «Προσέρχῃ δεησομένη Θεοῦ, καὶ περικρατεῖται χρυσία καὶ ἐμπλέγματα; Κεχροσωμένη ἔξωθεν εἰσέρχῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν; Μὴ γὰρ χορευσαὶ ἤλθες; Μὴ εἰς πομπὴν παρεγένοι;... Ἄν ἐπιμένῃτε τοιαῦτα ποιοῦσαι, οὐκ ἀνέξομαι, οὐδὲ δέξομαι ὑμᾶς, οὐδὲ ἀφήσω τῶν οὐδῶν ὑπερβῆναι τούτων... Ἴδού παραινῶ καὶ παρεγγῶ καὶ τὸν καλλωπισμὸν τὸν περὶ τὴν ὄψιν, καὶ τὰ σκευῆ τὰ τοιαῦτα συντριβεῖν, καὶ πένθῃσι διδοῖναι, καὶ μὴ οὕτω μεμημέναι...».

Ἡ πολιτικὴ ἰσοτιμία.

Ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων ἐψηφίσει ἐνομοσχέδιον ἐσχάτως καὶ τὴν πολιτικὴν ἰσοτιμίαν τῆς ἐλληνίδος, παρασχοῦσα εἰς αὐτὴν τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι κατὰ τὰς πολιτικὰς ἐκλογάς. Τὸ σημαντικὸν τοῦτο γεγονός μετ' ἐυλόγου ἐνθουσιασμοῦ ἐπαρηγύρισε ὁ ἀπὸ τριῶν που δεκαετηρίδων ὑπὲρ τοῦ δικαιώματος τούτου ἐντατικῶς ἀγωνιζόμενος εἰδικὸς παρ' ἡμῖν γυναικεῖος Σύνδεσμος, οὕτω δ' ἀπὸ τοῦδε σύνολος ὁ σημερινὸς ἀνδρικός ἐλληνικὸς κόσμος, ἀναγνωρίσας εἰς τὴν σύγχρονον ἐλληνίδα καὶ πολιτικὴν ὀριμότητα, διὰ τῆς ψήφου του βεβαίως ὅτι καὶ εἰς τὰ πολιτικὰ θὰ ἔχῃ ἐν αὐτῇ τὸν πρέποντα βοηθὸν ρυθμιστὴν τῶν πραγμάτων τῆς πολιτείας.

Ἡ γυνὴ ἀπὸ φύσεως εἶναι εἰς τὸ οἰκουρεῖν κε-

τοὺς κόλπους αὐτῆς πᾶν στοιχεῖον ξένον πρὸς τὸν καθαρῶς θρησκευτικὸν αὐτῆς χαρακτήρα καὶ τοῦ ὁποίου ἢ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς παρουσία θὰ ἐκινδύνευε νὰ σκιάσῃ τὸν χαρακτήρα αὐτῆς τοῦτον». Διὰ τοῦ νέου νόμου τῆς 16-5-1951 οὐδεμία μεταβολὴ ἐπέρχεται εἰς τὰς κατὰ παράδοσιν σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Ἡ Ἐκκλησία ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρῇ ἐαυτὴν ἔκφρασιν τῆς προσηνείας τοῦ Θεοῦ ἐναντι τοῦ σουηδικοῦ λαοῦ, προσηνείας, ἥτις δὲν ἐξασθενεῖ οὐδ' ἐναντι ἐκείνων, οἵτινες θέτουν ἐαυτοὺς ἔξω τῆς ὁρατῆς αὐτῆς συγκροτήσεως. «Τὸ χρέος, τίθεται ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σουηδίας, ἐναντι τοῦ Σουηδικοῦ Λαοῦ, ἀφορᾷ πάντοτε τοῦτον εἰς τὸ ἀκέραιον».

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΒΕΛΛΙΝΗΣ

κλημένη· «τῇ γυναικὶ τὸ οἰκουρεῖν, τῷ δ' ἀνδρὶ τὰ δημόσια πράττειν» ἡ πατερικὴ ἀποφαίνεται σοφία, ἀλλὰ καὶ «τὸ οἰκουρὸν οὐ μικρὸν τῆς πάσης διοικήσεως ἀναδέδεικται μέρος», ἡμεῖς δὲ γνωρίζομεν, ὅτι ἡ Ἑλληνίς, κατ' ἐξοχὴν, δι' ὅλης τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας ἀνεδείχθη σοφὴ τοῦ οἴκου τῆς κυβερνήτης ὡς τε σύζυγος καὶ ὡς μήτηρ καὶ ὡς φιλόανθρωπος. Καὶ κατὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς δ' ἐλευθερίας ἀγῶνας ἐνεφανίσθη πάντοτε ἡρωϊκὴ τοῦ Ἑλλήνος παρραστάτις εἰς πατριωτικὴν ἀρετὴν καὶ αὐτοθυσίαν ἐν ὑπερβαλλούσῃ ἀνδρείᾳ ψυχῆς. Εὐχὴ πάντων εἶναι, ὅπως ἢ εἰς τὸ στάδιον τῶν πολιτικῶν ἀγῶνων εἰσαγαγούσα τὴν ἐλληνίδα ὑσπληρξὶ τονώσῃ θεία συνάρσει τὴν σύνεσίν τῆς εἰς τὸ ἀνοίγειν τὸ στόμα τῆς πρὸς τὸ σοφῶς καὶ νομοθέσιμος ὑπὲρ τῆς ἐλληνικῆς εὐετηρίας συνηγορεῖν, ὥστε νὰ δικαιωθῇ τὸ ἀξιοπρόσεκτον χρυσοστόμειον ὅτι, «ἐκείνης χωρὶς, οὐδὲ τὰ πολιτικὰ δυνήσεται συστήναί ποτε».

Ἐπικίνδυνοι ἐπιτάξεις.

Πολλὴν τὴν δυσφορίαν προκαλεῖ ἡ ὑπὲρ τὸ δέον χρονία ἐπιτάξις τῆς τε Ριζαρείου Σχολῆς καὶ τοῦ Ὁρφανοτροφείου Χατζηκώστα. Ἡ ἐπὶ καταφανεῖ ἀθετήσῃ τῶν διαθηκῶν τῶν μεγάλων ἐθνικῶν εὐεργετῶν ἐπίδειξις τοσαύτης ὀλιγορίας πρὸς τοὺς κοινωφελεστάτους σκοπούς, διὰ τοὺς ὁποίους διέθεσαν τὴν περιουσίαν των οἱ ἀειμνηστοὶ φιλογενεῖς ἰδρυταὶ τῶν ἐν λόγῳ σπουδαιωτάτων καθιδρυμάτων, ἀνεξαρτήτως τῆς εἰς τὴν μεγάλῃν τούτων ἀποστολὴν προξενουμένης τεραστίας ζημίας, ἀποθαροῦναι ἀσφαλῶς πᾶσαν διάθεσιν πρὸς μίμησιν τῆς ἄλλοτε τόσον ἀκμασάσης ἐλληνικῆς φιλογενείας, ὡς, ἄλλως τε, καταμαρτυρεῖ ἡ ἀφ' ἱκανοῦ καταφανῆς ἀραιοῦσις τῆς τάξεως τῶν μεγάλων ἐθνικῶν εὐεργετῶν.

Εὐλόγος διαμαρτυρία.

Ἡ Ὁμοσπονδία τῶν λειτουργῶν τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ἐν ὑπομνήματι πρὸς τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν πολιτικὴν ἡγεσίαν τοῦ ἔθνους διεκτραγωδοῦσα τὴν τελείαν ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἐγκατάλειψιν τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν τῶν ἀρμοδίων ἐπὶ τῶν ὀλεθρίων συνεπειῶν τῆς. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι διὰ τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, καλῶς λειτουργούσης, τὸ ἔθνος διοχετεύει καὶ συνειδητοποιεῖ πάσας τὰς ἐθνικὰς καὶ πνευματικὰς ἀξίας, δι' ὧν διαπλάσσει τὸ ἐθνικὸν Ἔγῳ καὶ συγκροτεῖται ἡ ἐθνικὴ ἰδέα, τὸ κράτος, ἀρνούμενον εἰς αὐτὴν τὰ μέσα τῆς καλῆς λειτουργίας τῆς, ἐλέγχει ἀξιόμειπτον ὀλιγορίαν ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν καὶ ψυχικὴν τοῦ ἔθνους ἀνασυγκρότησιν. Δημονεῖται ἢ παραθεωρεῖται τὸ ἀξίωμα, ὅτι διὰ τὴν παιδείαν οὐδεμία ἐπιτρέπεται οἰκονομία ἐν τούτοις μόνον παρ' ἡμῖν τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας κατήντησε κοινῶς νὰ ἀποκαλεῖται «Ὑπουργεῖον Πενίας».

Παύλειαι ἀπηχῆσεις.

Ὁ κατὰ τὰς ἐπὶ τῇ 1900ῃ ἐπετηρίδι τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφίξεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ὡς συνοδὸς τοῦ Μακ. Πατριάρχου Ἀντιοχείας μετασχὼν τῆς περιουσίας Ἱερῶς Θεω-

οίας ἔγκριτος σῆρος θεολόγος κ. Φαρκούχ ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ γαλλοφώνῳ ἐφημερίδι τῆς Βηρυτοῦ «*Ἡμέρα*» τὰς ἐκ τῆς προσκυνηματικῆς ἐκεῖνης ἐντυπώσεις του, τῶν ὁποίων μετάφρασιν ἀνέγνωμεν ἐν τῷ «*Ἀποστόλω Τιτῷ*» τῆς ἱ. Μητροπόλεως Κρήτης.

«*Πρέπει νὰ ἐγγνωμονοῦμεν τὴν Ἑλλάδα — γράφει μεταξὺ ἄλλων ὁ κ. Φαρκούχ — διὰ τὸν πανηγυρισμὸν τῆς δεκάτης ἐνάτης ἑκατομηταετηρίδος τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰς τὴν Εὐρώπην. Οἱ λόγοι ποὺ συνηγόρησαν ὑπὲρ τοῦ ἑορτασμοῦ τούτου εἶναι τρεῖς :*

1) Ἡ ἀπότισις τιμῆς εἰς τὸν Ἀπόστολον τῶν Ἐθνῶν, τὸν θεολόγον τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἐξέλεξε διὰ τὴν ἀποβῆ ὁ μέγας κήρυξ τοῦ Εὐαγγελίου. 2) Ἡ πιστοποίησης τῆς ἐνότητος τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ τῆς προσκλήσεως τῶν ἀντιπροσώπων πάσης χριστιανικῆς ὁμολογίας νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ λάβουν οὕτω τὴν ἐδκαίριαν τῆς μεταξὺ τῶν ἐπαφῆς. 3) Ἡ διακήρυξις ὅτι, ὑπεράνω πάσης ἀπόψεως, εὐρίσκειται ἡ Ἐπιστολὴ τῆς Ἀγάπης καὶ ὅτι τίποτε δὲν ἐμποδίζει, ὥστε αἱ διάφοροι μορφαὶ τοῦ χριστιανισμοῦ νὰ ζοῦν ἐν ἀπολύτῳ ἁρμονίᾳ πρὸς ἀλλήλας, παρὰ τὴν ἐμμογήν των εἰς τινὰς θέσεις...»

Καὶ ἀπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἀρσίου Πάγου πανηγυρικῆς τελετῆς : «...Τὸ ἴδιο πλαίσιον ἀπὸ 1900 ἐτῶν. Καμμία οἰκοδομὴ δὲν τὸ παρήλλαξε, δὲν τὸ ἐχάλασεν. Ἄλλ' εἶναι πλέον ἀργὰ καὶ ἀρχίζει ἡ νύχτα. Κυττάζομε πίσω μας ἡ Ἀκρόπολις φωτίζεται. Ἄν οἱ θεοὶ καὶ αἱ θεαὶ ξαναγύριζαν, δὲν θὰ δοκίμαζαν καμμία ἐκπληξί γιὰτὶ ἐγνώριζαν, ὅτι ἡ θρησκεία των, ὅσον ὄραία καὶ ἄν ἦτο, θὰ ἔπροπε μιά μέρα νὰ ἀφήσῃ τὴ θέσι τῆς στῆ θρησκεία τοῦ Ναζωραίου. Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἀπόγειον τῶν γνώσεων καί, μετὰ τὸν Σωκράτην καὶ τὴν θρησκείαν τῆς εὐσυνειδησίας, μόνη ἡ ἀποκάλυψις ἦτο δυνατὴ. Οἱ σοφοὶ τὴν ἐπερίμεναν. Καὶ ἡ εἰδωλολατρικὴ Ἀκρόπολις μετείχεν ἐπίσης φυσικώτατα εἰς τὴν ἀνάμνησιν τοῦ μεγάλου Γεγονότου...»

Καὶ καταλήγει :

«*Τὰ γεγονότα ποὺ ἐξειλίχθησαν στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ τελευταία τριάντα χρόνια θέτουν τὸ ἐξῆς ζήτημα σ' ὅλους ὅσοι ζητοῦν τὴν ἐξήγησίν του : Πῶς κατώρθωσεν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς νὰ ὑποστῇ τόσας δοκιμασίας, τόσας βασάνους, χωρὶς νὰ καμφθῆ, χωρὶς ν' ἀποθαρσυνθῆ. Ἡ ἀπάντησις εἶναι εὐκόλος σ' ἐκεῖνους ποὺ τὸν γνωρίζουν. Ἡ ἀκλόνητος πίστις του εἰς τὰς πνευματικὰς ἀξίας τοῦ ἔδωκε τὴν δύναμιν νὰ ἀντίσχη. Πιστεύει ἀκράδαντα εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν Πρόνοιάν του καὶ γνωρίζει, ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα ἡ Δικαιοσύνη θὰ ὑπερισχῆσῃ καὶ θὰ ἐπιβληθῆ. Δι' αὐτὸ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀγωνίζεται, μάχεται ἐναντίον τοῦ κακοῦ, καὶ δὲν θὰ παύσῃ ποτε νὰ ἐνεργῇ κατ' αὐτὸν τὸν τῶρον... , μέχρι τῆς ἡμέρας ποὺ θὰ βασιλεύσῃ ἡ Εὐαγγελία, ἡ Καλωσύνη, ἡ Ἀγάπη... Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, παντοῦ ὅπου ὑφίσταντο ἐστία ἑλληνισμοῦ, στῆ Θεσσαλονίκη, στὰ Ἰωάννινα, στῆ Χίο, στὴν Πάμο, στὸ Ἄγιον Ὄρος, στὴν Κρήτη, στὴν Κωνσταντινούπολι, στῆ Σμύρνη, στὴν Τραπεζοῦντα, στὴν Καισάρεια, στὰς Κυθωνίας, παραλλήλως μὲ τὴν παιδείαν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν, ἐξαιρετικὴ θέσις ἐπιφυλάσσεται πάντοτε εἰς τὴν πνευματικὴν μόρφωσιν.*

Τὴν δύναμιν τῆς τὴν γνωρίζει καλὰ ἡ Ἑλλάς. Καὶ δι' αὐτὸ κίττει ἐπὶ τοῦ βράχου, μὲ τὴν πεποιθῆσιν ὅτι οἰκία κτισμένη ἐπὶ τῆς ἄμμου θὰ καταρροῖσῃ στὴν πρώτη καταίριδα...»

Αἱ Ἐπισκοπαὶ Ρωγῶν καὶ Μαραθῶνος.

Ἡ Ἐπισκοπὴ Ρωγῶν ἀναφέρεται τὸ πρῶτον ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 901—907 μ. Χ. συναχθέντι Τακτικῷ Λόγοντος τοῦ Σοφοῦ καὶ τοῦ Πατριάρχου Νικολάου τοῦ Μυστικοῦ, διετηρήθη δ' ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ὡς Ἐπισκοπὴ τελοῦσα ὑπὸ τὸν περὶ τὰ τέλη τοῦ 1' αἰῶνος ἀναδειχθέντα Μητροπολίτην τοῦ θέματος Νικοπόλεως—Ναυπάκτου. Καθ' ἃ ἔγραψεν ἐν τοῖς «*Ἡπειρωτικοῖς Χρονικοῖς*» ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Γ. Σωτηρίου, οἱ Ρωγοὶ ὑπῆρξαν σπουδαῖον «*κἄστρον*», ὅπερ ὅμως καταστράφη τῷ 1449 ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἐρείπια αὐτοῦ σώζονται εἰς τὸ 32ον χιλιόμετρον τῆς ἀπὸ Πρεβέζης εἰς Ἰωάννινα ἀροῦσης ὁδοῦ. Ἐκ τῶν Ἐπισκόπων αὐτῶν ὀνομαστὸς ἐγένετο ὁ Ρωγῶν Ἰωσήφ, ὅστις τῇ 10 Ἀπρι-

λίῳ 1826 κατὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Μεσολογγίου θείσ πῦρ εἰς τὴν πληρωθεῖσαν ὑπὸ τῶν Τούρκων πυρτιδαποθήκην, ὅπου εἶχεν ἐγκλεισθῆ μετὰ τῶν γυναικοπαίδων, ἀνετίναξεν αὐτὴν εἰς τὸν ἄερα. Ἡ ἐπισκοπὴ κατόπιν ἐξέλιπε.

Ἐπισκοπὴ δὲ Μαραθῶνος ἐμφανίζεται ἄπαξ εἰς τὴν ἐν Σαρδικῇ σύνοδον τοῦ 343, ἐνθα ἀναφέρεται Τρύφων Μαραθῶνος. Τὰ ἑλληνικὰ μνημεῖα φέρουν, κατὰ τὸν Le Quien, Φλέγοντα πρῶτον Ἐπίσκοπον Μαραθῶνος, παραδόξως ταυτιζόμενον πρὸς τὸν Φλέγοντα τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς Παύλου.

*

Ὁ Σεβασμ. Κροσέντζι, Ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησ. Ἐπαρχίας Φαμπριάνο εἰς βορειοκεντρικὴν Ἰταλίαν, εἰς ποιμαντορικὴν ἐπιστολὴν του πρὸς τοὺς πιστοὺς, ἀπεκάλυψε μυστικὸν «*δεκάλογον*» τοῦ κομμουνισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐτέθη εἰς κυκλοφορίαν ὑπὸ τοῦ ἰταλικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος διὰ τὰ μέλη του.

Ὁ Ἐπίσκοπος ἔλαβεν οὕτως ἀφορμὴν νὰ προειδοποιήσῃ καὶ πάλιν τοὺς πιστοὺς τῆς ἐπαρχίας του, ὅτι οἱ Καθολικοὶ, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα, ὑποκίπτον αὐτομάτως εἰς τὴν ποιήν τοῦ ἀφορισμοῦ.

Ὁ «*δεκάλογος*» ἔχει ὡς ἐξῆς :

1) Δὲν πρέπει νὰ ἀποκαλύπτεται εἰς μὴ ὀρίμους συντρόφους ὁ σκοπὸς τοῦ ἔργου μας.

2) Νὰ καταπολεμῆς πάντοτε καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀλήθειαν περὶ τῶν σκοπῶν μας, διαδιδόμενην ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἰδίως δὲ ὑπὸ τῶν ὑποκριτῶν ἱερέων. Νὰ προβάλλῃς πασιφανῆ ἀρνησιν, ὅταν οἱ τοῖς διακηρῦττον ὅτι δὲν θέλομεν θρησκείαν, πατριδα καὶ οἰκογένειαν.

3) Νὰ δείξῃς μὲ ἀστείμον, σαρκασμοὺς καὶ φιλόφρονα συμπεριφορὰν, ὅτι εἶσαι περισσότερον ἐλεύθερος ἄνευ τῶν δεσμῶν τῆς θρησκείας καὶ ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι οὕτω καλύτερα καὶ ἐπὶ πλέον ἐλευθέρη.

4) Καθῆκόν σου, ὅπως ἰδιαίτερος, εἶναι νὰ καταστρέφῃς τὰς ἠθικὰς ἀξίας ἀσκῶν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἀπέριων καὶ δημιουργῶν οὕτω ἕνα περιβάλλον ἐμπεποιτισμένον μὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὁ κόσμος ἀποκαλεῖ ἀνηθικότητα. Ἡ καταστροφή τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν, ἰδοὺ τὸ ὑπέροχον καθῆκόν σου.

5) Νὰ ἀπομακρύνῃς πάντοτε τοὺς συντρόφους σου ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. Εἰδικῶς νὰ δυσφημῆς τοὺς ἱερεῖς, τοὺς ἐπισκόπους κλπ. Κάμε χρῆσιν συκοφαντιῶν καὶ ψεύδους. Νὰ ἔχῃς πάντοτε πρόχειρα παλαιὰ καὶ νέα σκάνδαλα.

6) Ἡ χριστιανικὴ οἰκογένεια εἶναι ἐπίσης ἄλλο ἐμπόδιον διὰ τὸ ἔργον μας. Νὰ τὴν καταστρέφῃς διαδίδων τὴν ἰδέαν τοῦ ἐλευθέρου ἔρωτος, καὶ ἰδίως μεταξὺ νέων καὶ νεανίδων. Νὰ δημιουργήσῃς ἀμόσφαιραν ἀδιαφορίας πρὸς τὴν οἰκογένειαν, πρὸς τὸ κράτος. Νὰ χαράξῃς ἐμπόδια εἰς τὰς δμαλὰς σχέσεις γονέων καὶ τέκνων.

7) Νὰ προσπαθήσῃς, ὥστε ὁ ἐργάτης νὰ ἀγαπᾷ τὴν ἀταξίαν, τὴν κτηνώδη βίαν καὶ τὴν ἐκδίκησιν. Νὰ τοῦ διδάξῃς νὰ μὴ φοβῆται τὸ αἷμα.

8) Νὰ ἐπαναλαμβάνῃς πάντοτε τὴν ἀρχήν, ὅτι ὁ ἐργάτης εἶναι τὸ θῦμα τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τῶν φίλων του, τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἱερέων.

9) Πάντοτε νὰ εἶσαι ἐτοιμὸς νὰ προσφέρῃς ὀλίγας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς συντρόφους σου. Νὰ ὁμιλῆς δυνατὰ. Νὰ ἀποκήσῃς κῦρος. Νὰ ἀποκρύβῃς τὰ καλὰ ἔργα τῶν Καθολικῶν. Νὰ εἶσαι ἐπὶ κεφαλῆς κάθε δράσεως.

10) Πόλεμος, πόλεμος, πόλεμος ἐναντίον τῶν Καθολικῶν ἱερέων καὶ τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν. Δίδο εἰς τὸν ἐργάτην τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι μόνον ἡμεῖς εἴμεθα ἐλεύθεροι καὶ ὅτι μόνον ἡμεῖς εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ τὸν καταστήσωμεν ἐλεύθερον. Νὰ μὴ σε φοβίσῃ τὸ γεγονός, ὅτι πιθανὸν εἶναι νὰ ἐργαζώμεθα μυστικῶς ἐπὶ τρία ἢ καὶ πέντε ἔτη. Τὸ ἔργον μας προχωρεῖ πάντοτε. Γίνου κομμουνιστικὸν κῆρυγμα καὶ νὰ ἐπιβάλλῃσαι εἰς τὸ περιβάλλον σου.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 20ῆς λήξαντος μηνὸς ἔθεσεν ἐνώπιον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τὸ ζήτημα τῆς ἐκ τοῦ Δημοσίου Ταμείου μισθοδοσίας τοῦ ἡμερησίου ἱεροῦ κλήρου. Μετὰ μακρὰν συζήτησιν ἀπεφασίσθη ὅπως παρακληθῆ τὸ Ὑπουργεῖον Ὁρθοσκευμάτων νὰ ἐνεργήσῃ ἀρμοδίως διὰ τὴν ἐκδοσὴν Νόμου, δυνάμει τοῦ ὁποίου νὰ ἐπιβάλλεται ἐνοριακὴ εἰσφορά εἰς κωμοπόλεις καὶ χωρία ἔχοντα πληθυσμὸν μέχρι 1000 κατοίκων. Τὸ μέτρον τοῦτο ἐθεωρήθη ἀπαραίτητον πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένης διακοπῆς τῆς μισθοδοσίας τοῦ ἱεροῦ κλήρου ἐκ τοῦ Δημοσίου Ταμείου.

— Ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐν τῇ αὐτῇ συνεδρίᾳ κρίνασα ἐπιβεβλημένην τὴν πλήρωσιν τῆς χρεωστικῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θήρας, δι' ἐκλογῆς ἀνέδειξε παμψηφεί ποιμενάρχην αὐτῆς τὸν ἐν Πειραιεὶ Θεοφ. Βοηθὸν Ἐπίσκοπον Σταυρουπόλεως κ. Γεώργιον. Μετὰ τὴν ἐκλογὴν ἐπηκολούθησεν ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου τὸ καθιερωμένον Μήνυμα. Ἐν συνεχείᾳ ἡ Ἱερά Σύνοδος προτάσει τοῦ Μακαριωτάτου προβάσα εἰς ἐκλογὴν βοηθοῦ ἐν Πειραιεὶ ἐπισκόπου ἀνέδειξε παμψηφεί τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀυτῆς Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτην κ. Δαμασκηνὸν Κοτζιάν ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς ἁλλοτῆ ποτε διαλαμψάσης Ἐπισκοπῆς Μαραθῶνος, μεθ' ὃ ἐτελέσθη τὸ μνηνυμα ἐν τῷ αὐτῷ παρεκκλησίῳ.

— Δι' ἐγκυκλίῳ πρὸς τοὺς Σεβ. Ἱεράρχας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν ὅψει τῆς ἀνάγκης τῆς ἐντάσεως τοῦ ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως τῆς Κύπρου ἀγῶνος, ἡ Ἱ. Σύνοδος παρεκάλεσεν ὅπως: 1) Ἡ 4ῃ Ἰουλίου ἐ.ξ. καθιερωθῆ ὡς «ἡμέρα διαμαρτυρίας», διὰ τὴν τόσον κατάφωρον καταπάτησιν τοῦ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου δικαίου τῆς χώρας ἡμῶν, 2) τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀποσταλῶσι σχετικὰ ψηφίσματα πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὰς ξένας ἐν Ἀθῆναις Πρεσβείας, διατρανοῦντα τὴν ἀγανακτικὴν καὶ τὴν πικρὰν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ διὰ τὴν τοιαύτην στάσιν τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς ἕναντι ἐνὸς τόσον ἱεροῦ αἰσθήματος τοῦ Πανελληνίου, 3) πρὸς διοργανώσιν τῆς «ἡμέρας τῆς διαμαρτυρίας» νὰ συγκαλέσωσιν οἱ Σεβ. Ἱεράρχαι εἰς σύσκεψιν ἀντιπροσώπων τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῶν διαφόρων συλλόγων καὶ τάξεων, ἵνα ἀπὸ κοινῶν ληφθῶσι πάντα τὰ κατάλληλα πρὸς τοῦτο μέτρα, 4) νὰ ἐκδώσωσι τὰς ἀπαραιτήτους ἐντολάς καὶ ὁδηγίας πρὸς τοὺς ἀρχιερατικούς ἐπιτρόπους καὶ ἡμερησίους τῆς Μητροπόλεως αὐτῶν, ἵνα προβῶσι καὶ αὐτοὶ εἰς ἀναλόγους ἐνεργείας· προσανεκοινώθη δὲ ὅτι ἐν Ἀθῆναις ἀπεφασίσθη, ὅπως ληφθῶσι τὰ κάτωθι μέτρα, πρὸς διοργανώσιν τῆς «ἡμέρας διαμαρτυρίας»:

α) Ὅπως κατὰ τὴν 4ῃν Ἰουλίου ἐ.ξ. καὶ μέχρι τῆς 10ῆς π.μ. παραμεινωσὶ κλειστὰ πάντα τὰ δημόσια καὶ ἰδιωτικά γραφεῖα καὶ ἀργήσωσιν ἅπαντα τὰ καταστήματα, ἐργοστάσια, μεταφορικά μέσα κλπ. β) Ὅπως οἱ ἐν αὐτοῖς ἐργαζόμενοι ἀπόσχωσι κατὰ τὴν 4ῃν Ἰουλίου μέχρι τῆς 10ῆς π.μ. ἀπὸ πάσης ἐργασίας, γ) Ὅπως μέχρι τῆς 9ῆς π.μ. ἀνασταλῆ πάσα κίνησις εἰς τὰς ὁδοὺς, οἱ πολῖται παραμεινοῦν εἰς τὰς οἰκίας των, οἱ δὲ κώδωνες τῶν ἱερῶν Ναῶν κρούωνται συνεχῶς, δ) Ὅπως ἀναρτηθῶσιν αἱ σημαῖαι εἰς τὰς οἰκίας καὶ τὰ καταστήματα, ε) Ὅπως αἱ ἡμερησίδες ἐκδοθῶσι μὲν μετὰ ἐπίκαιρον περὶ Κύπρου περιεχόμενον, κυκλοφορήσωσι δὲ μετὰ τὴν 9ῃν π.μ., καὶ στ) Ὅπως γίνουσι σχετικαὶ τοιχοκολλήσεις, οἱ δὲ Σύλλογοι καὶ ἐπὶ μέρους ὀργανώσεις κυκλοφορήσωσι προκηρῦξεις, συνθήματα κλπ.

Ἀποστολικὴ Διακονία. Τὸ Κεντρ. Συμβούλιον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας συνήλθεν εἰς συνεδρίαν τῇ 12ῃ λήξαντος μηνὸς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου.

Κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτήν, ἀνακοινωθεῖσης καὶ τῆς νέας δωρεᾶς τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Χίου κ. Παντελεήμονος, τὸ Κεντρ. Συμβούλιον ἀνεκήρυξε τὴν Α. Σ. Εὐεργέτην τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας καὶ ἀπεφασίσει τὴν ἐν τοῖς Γραφείοις αὐτῆς ἀνάρτησιν τῆς εἰκόνης του.

Κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίαν ἐνεκρίθη ὁ διορισμὸς τοῦ Χρυσ. Βεργῆ, ὡς βοηθοῦ Ἱεροκήρυκος παρὰ τῇ Ἱ. Μητροπόλει Μεσσηνίας.

Τῇ 31 Μαΐου ἐ.ξ. ἔληξαν τὰ μαθήματα τῆς Σχολῆς Ἱεροκήρυκων-Κατηχητῶν-Ἐξομολόγων, εἰς ἣν ἐφοίτησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 11 κληρικοί καὶ λαϊκοὶ θεολόγοι, ἅπαντες τυχόντες, μετ' ἐπιτυχίαις ἐξετάσεις, τοῦ πτυχίου τῆς Σχολῆς. Κατὰ τὴν τελευταίαν συνεστίασιν τῶν σπουδαστῶν ἀπεχαιρέτησε τὴν Σχολὴν διὰ συγκινητικῆς προσλαλιᾶς ὁ ἐκ τῶν πτυχιούχων Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης Ἰωάν. Μακρόπουλος.

Τῇ 14ῃ λήξαντος μηνὸς ὁ Γεν. Διευθυντῆς τῆς Ἀποστολ. Διακονίας κ. Βασ. Βέλλας, μεταβάς εἰς Κύμην, ἐπελήφθη τῆς ἐπιτοπίου ρυθμίσεως ζητημάτων τινῶν τοῦ αὐτόθι Ἐκκλησιαστικοῦ Ὁρφανοτροφείου.

Ἐπίσης ὁ Γενικός Διευθυντῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας κ. Β. Βέλλας μετὰ τοῦ ἐκ τῶν Διευθυντῶν αὐτῆς Ἀρχιμ. Βαρνάβα Τζωρτζάτου μετέβησαν εἰς Πάτριον τῇ 17ῃ λήξαντος μηνὸς πρὸς ἐπιτόπιον ἀντίληψιν τοῦ ἔργου τοῦ ἐν Πάτρῳ Βιοτεχνικοῦ Ἐργαστηρίου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, γενόμενοι μετ' ἀγάπης δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ Καθηγουμένου καὶ τῶν ἀδελφῶν τῆς αὐτόθι Ἱ. Μονῆς Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἐκεῖ ἐπεκοινώνησαν μετὰ πάντων τῶν συμβαλόντων εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτήν καὶ ἀντήλλαξαν σκέψεις διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ ὅλου ἔργου πρὸς μείζονα πνευματικὴν ὠφέλειαν τοῦ Πατριτικοῦ λαοῦ καὶ ἰδίᾳ τῆς νεολαίας. Εἰς ὄργανωθεῖσαν συγκέντρωσιν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων Ἐργαζομένων καὶ πολλοῦ λαοῦ, μετ' εἰσήγησιν τοῦ Καθηγουμένου τῆς Μονῆς, ὠμίλησαν ὄτε καθηγητῆς κ. Β. Βέλλας καὶ ὁ Ἀρχιμ. Βαρνάβας Τζωρτζάτος, τονίσαντες τὴν ἀνάγκην τῆς διὰ τοῦ Χριστοῦ πνευματικῆς ἀνασυγκροτήσεως.

Τῇ ἑσπέρᾳ τῆς 25ῆς λήξαντος μηνὸς ἐτελέσθη ὠραία εορτὴ ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων τῆς Νυκτερ. Βιοτεχν. Σχολῆς «Ἡ Ἐργάνη Ἀθηνᾶ» τοῦ ἐν Πατρίσις Ἰδρύματος «Ἡ Ἁγία Βαρβάρα», καθ' ἣν ἀνεγνώσθη καὶ ἡ λογοδοσία τῶν κατὰ τὸ λήξαν ἔτος πεπραγμένων τῆς Σχολῆς ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ αὐτῆς κ. Τσέλλου καὶ ἀπενεμήθησαν βραβεῖα εἰς τοὺς ἀριστεύσαντας μαθητάς. Ἐκ τῶν ἐγγραφέντων κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 211 μαθητῶν προήχθησαν οἱ 150, ἐκ τούτων δὲ 15 ἔλαβον πτυχίον μηχανικοῦ.

Ἀπὸ τῆς σήμερον διακόπτεται διὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας ἡ λειτουργία τοῦ Θεολογικοῦ Οἰκοτροφείου, ἥτις θὰ ἐπαναληφθῆ τῇ 15ῃ Ὀκτωβρίου ἐ.ξ. κατὰ τὰ εἰωθότα. Ἐν τῷ Οἰκοτροφείῳ ἐστεγάσθησαν κατὰ τὸ λήξαν ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 156 φοιτηταί.

Κατ' αὐτάς παρελήφθη μεγάλη ἠλεκτροκίνητος κοπτικὴ μηχανὴ τύπου «Krause» πρὸς χρῆσιν τοῦ βιβλιοδετείου τῆς Ἀποστολ. Διακονίας.

Ἐκυκλοφόρησαν τὰ ὑπ' ἀριθ. 6-7 τεύχη τῶν περιοδικῶν «Τὸ Χαρούμενον Σπίτι» καὶ «Τὰ Χαρούμενα Παιδιά» διὰ τοὺς μῆνας Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον ἐ.ξ.

Ἡ ἀπὸ τοῦ ἐνταῦθα Κεντρ. Ραδιοφών. Σταθμοῦ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων μετὰδοσις τῆς «Φωνῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας» θὰ γίνεταί ἐφεξῆς ἐκάστην Πέμπτην ὥραν 6.30' μ. μ.

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΘΗΝΩΝ

Τῇ 22ῃ λήξαντος μηνὸς ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ Μακαρ. Ἀρχιεπισκόπου, συνειροφυγόντων τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Ὑδρας κ. Προκοπίου, Λαρίσης κ. Δωροθέου, Κορινθίας κ. Προκοπίου, Μεσσηνίας κ. Χρυσοστόμου, Νευροκοπίου κ. Ἀγαθαγγέλου καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Εὐρίπου κ. Ἀλεξίου, ὁ ἐψηφισμένος Ἐπίσκοπος Ραγῶν, Πρωτοσύγκελλος

τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Ἀρχιμ. Διονύσιος Ψαριανός ἐν συρροῇ πολυπληθοῦς ἐκκλησιάσματος. Τὰ κατ' αὐτὴν ἀναγράφονται ἀλλαχοῦ τοῦ παρόντος.

— Τῇ προχθές Κυριακῇ, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου (29), τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως ἄγοντος τὰ ὀνομαστήρια αὐτοῦ, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου, συμπαραστατουμένου ὑπὸ τῶν Θεοφιλ. βοηθῶν Ἐπισκόπων Εὐρίπου κ. Ἀλεξίου καὶ Ρωγῶν κ. Διονυσίου, τελεσθεῖσαν θείαν λειτουργίαν ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ ἐτελέσθη ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Α. Α. Μ. Μ. τῶν Βασιλέων μετὰ τῆς Α. Υ. τοῦ Διαδόχου καὶ πάντων τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας δοξολογία, χοροστατοῦντος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου, συμπαραστατουμένου ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ τοῦ ἀπὸ τινος ἐνιαυθοῦ παρεπιδημοῦντος Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ. Μακαρίου. Κατὰ τὴν δοξολογίαν παρήσαν ὁ Ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως μετὰ τῶν μελῶν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, πλείστοι πολιτευταί, τὸ διπλωματικὸν σῶμα καὶ πᾶσαι αἱ πνευματικαί, πολιτικαί καὶ στρατιωτικαί ἀρχαί. Μετὰ τὴν τελετὴν ἡ Α. Μ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μετὰ τῶν συνοδικῶν μελῶν ἀνελθόντες εἰς τὰ Ἀνάκτορα ὑπέβαλον τὰς εὐχὰς τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν ἑορτάζοντα βασιλικὸν οἶκον.

— Αὐθμερὸν ἐν τῷ ἱ. ναῷ τῆς Εὐαγγελιστρίας Πειραιῶς, ἱεουργοῦντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ὑδρας κ. Προκοπίου, συμπαραστατουμένου ὑπὸ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν, Ἡλείας κ. Γερμανοῦ καὶ Ἀρτίου κ. Σεραφεῖμ, ἐτελέσθη ἡ χειροτονία τοῦ ἐψηφισμένου Ἐπισκόπου Μαραθῶνος, τέως Ἀρχιεπιγραμματέως τῆς Ἱ. Συνόδου, Δαμασκηνοῦ Κοτζιά ἐν μέσῳ πολυπληθοῦς εὐσεβοῦς ἐκκλησιάσματος.

— Αὐθμερὸν τὸ ἑσπέρας, ἐν μεγίστῃ συρροῇ εὐσεβῶν πανηγυριστῶν, χοροστατοῦντος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου, ἐτελέσθη ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου ὁ μέγας ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἀποστόλου τῆς Ἑλλάδος Παύλου Ἐσπερινός, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐπ' αὐτοῦ δημηγορίας αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τῆς ἐποχῆς του. Πολυάριθμος χορὸς ἱεροψαλτῶν ἐψάλλε τοὺς ὕμνους πρὸς τὸν Ἱδρυτὴν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας ὕμνους, περὶ τὸ τέλος δὲ τῆς τελετῆς ὁ Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Ρωγῶν κ. Διονύσιος εἶπε τὸν ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ ἀνά χεῖρας φύλλου δημοσιευόμενον πανηγυρικόν.

— Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος ἐπεσκέφθη τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα Παῦλον ἐν τοῖς Ἀνακτόροις Τατοῦ τοῦ τῆ 27ῆς λήξαντος μηνός.

— Τῇ 16ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ μελῶν τῆς Πανελληνίου Ἐπιτροπῆς Ἐνώσεως Κύπρου, ἐπεσκέφθη τὸν Προεδρεύοντα τῆς Κυβερνήσεως καὶ Ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Σοφ. Βενιζέλον καὶ τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Ἀντιπολιτευσέως Στρατάρχη κ. Ἀλ. Παπάγον, πρὸς οὓς ἐπέδωκεν, ἀποφάσει τῆς Π.Ε.Ε.Κ., Ψήφισμα ὑπὲρ Ἐνώσεως τῆς Κύπρου.

— Τῇ 23ῃ ὁ Ἐπίσκοπος Ρωγῶν κ. Διονύσιος παρέστη ἐκπροσωπῶν τὸν Μακαριώτατον εἰς τὴν ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων καὶ τῇ ἀπονομῇ τῶν πτυχίων εἰς τὰς ἀπολυομένας, ἑορτὴν τοῦ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου θηλέων ἐν Ἑλληνικῷ, ἀναπέμψας εἰδικὴν δέσην.

— Τῇ 25ῃ, ἡ Α. Μακαριότης ἐπεσκέφθη τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου κ. Μακάριον, τῇ δὲ 7ῃ μ. μ. τῆς 26ῆς παρέστη εἰς τὴν ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων Ἐορτὴν τῆς Οἰκοκυρικῆς Σχολῆς «Τὸ Ἑλληνικὸ Σπίτι» καὶ ἀπένευε τὰ διπλώματα εἰς τὰς τελειοφοίτους τῆς Σχολῆς.

— Τῇ 30ῃ μ. μ., ἡ Α. Μακαριότης παρέστη εἰς τὴν ἐν τῷ Κολλεγίῳ Ἀθηνῶν ἐν Ψυχικῷ γενομένην ΚΓ' ἔτησαν τελετὴν ἀπονομῆς τῶν πτυχίων εἰς τοὺς ἀπολυομένους μαθητάς, ἀναπέμψας εἰδικὴν δέσην.

— Ἡ Α. Μακαριότης προήδρευσε συνεδριῶν ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ: τῇ 17ῃ τοῦ λήξαντος μηνός, τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ο.Δ.Ε.Π., καὶ τῇ 18ῃ, τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀνοικοδομήσεως ἱ. Ναῶν τῇ δὲ 23ῃ προήδρευσε συσκέψεως ἐκπροσωπῶν τῶν παραγωγικῶν τάξεων διὰ τὸ Κυπριακὸν καὶ τῇ 25ῃ τῆς Πανελληνίου Ἐπιτροπῆς Ἐνώσεως Κύπρου, εἰς ἣν προσήλθε καὶ ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου κ. Μακάριος. Κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην ἀπεφασίσθη ὅπως ἡ 4ῃ Ἰουλίου ἐ.ξ. καθιερωθῇ ὡς «ἡμέρα διαμαρτυρίας» διὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς κατάφωρον καταπάτησιν τοῦ δικαίου τῆς χώρας ἡμῶν.

— Τῇ προπαραελθούσῃ Κυριακῇ ὁ Πανοσ. Ἀρχιμ. Δαμασκηνὸς Λαζαρίδης, ἐντολῇ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου, παρέστη κατὰ τὴν ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων τελετῇ τοῦ Μεροπέου Νηπιαγωγείου. Κατ' αὐτὴν ἦ τε Πρόεδρος Κυρία Ἀγγελικὴ Χατζοπούλου καὶ ὁ Νομικὸς Σύμβουλος τοῦ Ἰδρύματος εἰς σχετικὴν πρὸς τὰς μητέρας ὁμιλίαν τῶν ἐξέφρασαν τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν πρὸς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον διὰ τὴν πρὸς τὸ Ἰδρυμα παρασχεθεῖσαν ἐνίσχυσιν.

— Ἡ Α. Μακαριότης ἐδέχθη τῇ 17ῃ τοῦ λήξαντος μηνός τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Ἀζώμης κ. Νικόλαον καὶ τὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπον Σιναίου κ. Πορφύριον, τῇ 23ῃ τὸν Ὑφυπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Εὐάγ. Ἀβέρωφ, τῇ δὲ 25ῃ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν κ. Κ. Ρέντην καὶ τὸν Διευθυντὴν τῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν κ. Βρανόπουλον καὶ τῇ 27ῃ τὸν Μέγαν Αὐλάρχην κ. Δ. Λεβίδην.

— Κατὰ τὸ β' 15ῆμερον τοῦ αὐτοῦ μηνός ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος ἐδέχθη τοὺς Σεβ. Μητροπολίτας Ὑδρας κ. Προκόπιον, Χαλκίδος κ. Γρηγόριον, Σύρου κ. Φιλάρετον, Λαρίσης κ. Δωρόθεον, Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομον, Νευροκοπίου κ. Ἀγαθάγγελον, Ἀκαρνανίας κ. Ἰερόθεον, Κασσανδρείας κ. Καλλίνικον, Κοζάνης κ. Κωνσταντῖνον, Κορινθίας κ. Προκόπιον, Φθιώτιδος κ. Ἀμβρόσιον, πρ. Λήμνου κ. Βασίλειον, Πριγκηπωνήσων κ. Δωρόθεον καὶ Περγάμου κ. Ἀδαμάντιον.

— Ἐπίσης κατὰ τὸ αὐτὸ διάστημα τὴν Α. Μακαριότητα ἐπεσκέφθησαν ὁ Πρεσβυτὴς κ. Τριανταφυλίδης, ὁ Γεν. Γραμματεὺς τῆς Γ. Σ. Ε. Ἑλλάδος κ. Φ. Μακρῆς, ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κολλεγίου Ἀθηνῶν κ. Ὁμηρος Ντέιβις μετὰ τοῦ συνδιευθυντοῦ αὐτοῦ κ. Ἐμ. Τρουλλινού, ὁ βουλευτὴς καὶ πρῶν Ὑπουργὸς κ. Στυλ. Χούτας, ἡ Κυρία Κιτριλάκη, ὁ βουλευτὴς κ. Ἐφραιμίδης, ὁ ἐν Καίρῳ Δρ. Καλλίστρατος, ὁ Καθηγητὴς κ. Ἀμ. Ἀλιβιζάτος κ.ά.

ΕΠΑΡΧΙΑΙ

Ἱ. Μητρόπολις Ἀρτης.

Καθ' ἃ ἀγγέλλεται ἡμῖν ἐξ Ἀρτης, τῇ Κυριακῇ τῆς Πεντηκοστῆς (8 Ἰουν.) ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Σεραφεῖμ μετὰ προσήκουσαν κατήχησιν ἐβάπτισεν ἐν μέσῳ πυκνοτάτου πλήθους τὸν Ἀρχιεπιτεργὸν τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Ἀρτης Βαρούχ Βαρούχ μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν δύο τέκνων τῶν, δούς αὐτοῖς τὰ ὀνόματα Παῦλος καὶ Μαρία, καὶ εἰς τὰ τέκνα τὰ ὀνόματα Βασιλικὴ καὶ Ἐλένη.

Ἱ. Μητρόπολις Κερκύρας—Παξῶν.

Ἐν ἐγκυκλίῳ του πρὸς τὸν ἑλληνοκερκυραϊκὸν λαὸν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Μεθόδιος, ἀφορμώμενος ἐκ τῆς ἐν τῇ παραλιακῇ θέσει «Δασιά» ἐγκαταστάσεως ἱκανοῦ ἀριθμοῦ γάλλων ἐκδρομῶν πρὸς παραθερισμὸν, συνηστᾷ εἰς τοὺς κερκυραίους ἀψογον πρὸς αὐτοὺς συμπεριφορὰν, ὥστε «οἱ ξένοι ποῦ θὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς πατρίδας τῶν νᾶ διηγοῦνται διὰ τὴν κερκυραϊκὴν εὐγένειαν καὶ καλωσύνην. Οὕτω ὁ λαὸς τῆς Κερκύρας «θὰ παρέχη ἐκ τῶν πραγμάτων τὴν βεβαιότητα, ὅτι ἡ φήμη περὶ τοῦ ἐλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἀκριβής...».

Ι. Μητρόπολις Μυτιλήνης.

Έν τῷ κατ' αὐτάς ληφθέντι τεύχει τοῦ «Ποιμέ- νος» τῆς ἱ. Μητροπόλεως Μυτιλήνης (Μαρτ.—Ἀπρίλ. 1952) ἀναγράφονται τὰ τῆς πανηγυρικῆς εἰς τὸ ἐν Μυτιλήνῃ Βοστάνειον Ἱερὸν Νοσοκομεῖον ἐπιδόσεως τοῦ εἰς τὸ ἴδρυμα τοῦτο ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθη- νῶν ἀπονεμηθέντος ἀργυροῦ παρασήμου «δι' ἄς προσ- φέροι τοῖς πάσχουσι θεραπείαν καὶ περίθαλψιν». Ὁ Πρόεδρος τῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων Μυτι- λήνης Σεβ. Μητροπολίτης κ. Ἰακώβος, εἰς τὴν πρω- τοβουλίαν καὶ τὰς ἀκαμάτους προσπάθειάς τοῦ ὁποῖου ὀφείλεται ἡ ἴδρυσις καὶ ἀνάδειξις τοῦ ἐν λό- γῳ Νοσοκομείου, ὁμιλήσας ἐνώπιον τῶν κατὰ τὴν τελετὴν συμπαραισταμένων Ἀρχῶν Μυτιλήνης, τῶν βουλευτῶν Λέσβου, τῶν μελῶν τῆς Ἐφορείας τῶν Φιλανθρ. Καταστημάτων, τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Νοσο- κομείου καὶ πολλῶν ἐγκρίτων πολιτῶν, ἐμακάρισε τὴν μνήμην τῶν χορηγῶν λεσβίων, μετ' ἐπαίνων δὲ καὶ εὐχαριστιῶν μνησθεὶς καὶ πάντων τῶν ὁπωσδή- ποτε συνδραμόντων καὶ ἐπικουρούντων εἰς τὴν εὐ- ρυθμὸν τοῦ Ἰδρύματος λειτουργίαν, ἠλόγησεν ἐπὶ πᾶσι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Τὴν ἐπὶ τῇ ἀκαδημαϊκῇ τιμῇ συγκίνησιν τοῦ Ἰδρύματος ἐξέφρασεν ἐν προσ- φωνῇσι ὁ παραλαβὸν τὸ μετάλλιον καὶ τὸ δίπλωμα Διευθυντῆς αὐτοῦ κ. Π. Ἀμμανίτης, μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Γραμματέως τοῦ Νοσοκομείου ἀνάγνωσιν τοῦ σχετικοῦ ἀποσπάσματος τῆς ἐπὶ τῇ ἀπονομῇ Ἐκθέ- σεως τῆς Ἀκαδημίας ὁ Νομάρχης Λέσβου κ. Εὐ. Πα- ραβάντης ἐκφράσας τὴν χαρὰν του ἐπὶ τῷ σημαντικῷ τούτῳ διὰ τὴν Λέσβον γεγονότι ἐδήλωσεν, ὅτι ἡ ἠθικὴ αὐτῆ ἀμοιβὴ ἀφορᾷ κυρίως εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἰακώβου, ἐπιτελέσαντος καὶ τὸ νοσηλευτικὸν τοῦτο ἴδρυμα «σὺν τοῖς ἄλλοις, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΙΠΟΛΕΩΣ

Ἡ Α. Θ. Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Ἀθη- ναγόρας ἐν Ἀγκύρᾳ μετὰ τὴν συνέντευξιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἐπε- κέφθη μετὰ τῶν συνοδῶν του τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, ὃν καὶ ἠὐχαρίστησε διὰ τὸ ὑπὲρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης ἐπιδειχθῆν ὑπ' αὐτοῦ ἐνδιαφέρον, εἶτα δὲ μετὰ εἰς τὸ Προεδρικὸν μέγαρον ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημο- κρατίας Σελάλ Μπαγιάρ, ἡ μετὰ τοῦ ὁποῖου συνάν- τησις ὑπῆρξε τὰ μάλιστα ἐγκάρδιος. Ἡ Α. Θ. Π. ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἠὐχαρίστησε τὸν Ἐξοχ. Πρόεδρον διότι καὶ τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον μετὰ τοῦ πληρώ- ματος αὐτοῦ ἐπίσκεπται ἐντὸς τοῦ κύκλου τοῦ ὕψη- λου αὐτοῦ τε καὶ τῆς κυβερνήσεως ἐνδιαφερόμετος καὶ τῆς στοργικῆς αὐτοῦ πάντοτε διαθέσεως. Ὁ Πρό- εδρος παρουσίασεν εἰς τὴν Α. Θ. Π. τὸν Διευθυντὴν τῶν θρησκευτικῶν ὑποθέσεων, τὸν Κοσμητορὰ τῆς Θεολογ. Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀγκύρας καὶ τοὺς καθηγητὰς αὐτῆς, τὴν ἐσπέραν δὲ ὁ Πρόεδρος τῆς Μ. Ἐθνοσυνελεύσεως παρέθηκε πρὸς τιμὴν τῆς Α. Θ. Π. δειπνον, οὐτινος μετέσχον πλείστοι ἐπίσημοι. Ἡ Α. Θ. Π. ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἐπεσκέφθη τὴν Διεύ- θυνσιν θρησκευτικῶν ὑποθέσεων, τὴν Πρυτανεῖαν τοῦ Πανεπιστημίου, οὐτινος καὶ τὴν βιβλιοθήκην ἐπεθεώ- ρησε, τὴν Σχολὴν Θεολογίας Ἀγκύρας, εἰς ἣν φοι- τῶσιν 92 φοιτηταί, ὧν 17 φοιτήτριαι, καὶ τὰ Ὑπουρ- γεῖα Παιδείας καὶ Ἐσωτερικῶν, διαβιβάσασα δὲ πρὸς τὸν κληνὴρῳ Πρωθυπουργὸν τὰς ὑπὲρ ταχίας ἀναρ- ρήσεως αὐτοῦ εὐχὰς καὶ ἀντεπισκεφθεῖσα τοὺς πρε- σβευτὰς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἠνωμ. Πολιτειῶν Ἀμερικῆς, ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀγκύρας προπεπομένη ὑπὸ τῶν ἐπισήμων.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ ἐπισκέ- φεως ἡ Α. Θ. Π. πανταχοῦ καὶ ὑπὸ πάντων ἐγένετο δεκτὴ μετ' ἄκρας φιλοφροσύνης καὶ ἐγκαρδιότητος καὶ ἐνδείξεων βαθυτάτης τιμῆς καὶ σεβασμοῦ.

Τὸν Πρωθυπουργὸν ἀντεπεσκέφθη ἡ Α. Θ. Π. μετὰ μεγάλης συνοδείας ἐν τῇ Νομαρχίᾳ Ἰσταμπούλ, γενο- μένη δεκτὴ μετὰ μεγάλων τιμῶν.

— Πλήρης ἡμερῶν ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον τῇ 30ῇ παρ. Μαΐου ὁ Μητροπολίτης Γάνου καὶ Χώρας Παγκράτιος.

— Τῇ 6ῃ παρ. μηνὸς ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Τουρ- κίας κ. Ἀδνὰν Μενδερὲς ἐπεσκέφθη τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τῆς Α. Θ. Πανα- γιότητος καὶ τῶν ἁγίων Ἀρχιερέων μετὰ τῶν προσ- ηκουσῶν τιμῶν. Ὡς ἀναγράφει ὁ «Ἀπόστολος Ἀν- δρέας» τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου, ἡ ἱστορικὴ αὐτῆ ἐπίσκεψις «εἶναι ἡ πρώτη ἐπίσκεψις πρωθυπουργοῦ τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας, καὶ δικαίως πληροῖ χα- ρὰς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐνταῦθα τε καὶ ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης τέκνα αὐτῆς». Τὴν Α. Ε. ὑποδεχθεῖσα ἡ Α. Θ. Π. εἰς τὸ Πατριαρχικὸν Γραφεῖον ἐχαρκτήρισεν ἐν προσφωνήσῃ τὴν ἐπί- σκεψιν ταύτην ὡς εὐτυχὲς καὶ ἱστορικὸν γεγονός, ἀποτελοῦν ἱστορικὸν σταθμὸν καὶ μέλλον νὰ δημιουρ- γήσῃ ἀπήχησιν πανευφρόσυνον εἰς τὰς καρδίας πάν- των τῶν πνευματικῶν τέκνων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πα- τριαρχείου, εὐχαριστήσασα δ' ἀνθ' ὧν ἔτυχε κατὰ τὴν εἰς τὴν πρωτεύουσάν μεταβάσιν, ὑπὲρ πάντα ἠὐ- χαρίστησε «δι' ὅσα πράττετε καὶ ὁμιλεῖτε περὶ τῶν θρησκευτικῶν ἐλευθεριῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν». Ὁ Πρωθυπουργὸς ἐν ἀντιφώνῃσῃ εὐχαριστήσας διὰ τὴν ἐπιφυλαχθεῖσαν αὐτῷ θερμὴν ὑπόδοχὴν προσέθηκεν ὅτι ἡ ἐπίσκεψις του αὐτῆ «ἀποτελεῖ ἐν ἐπὶ πλέον βῆμα τῆς ἀπὸ κοινοῦ πορείας ὅλων ἡμῶν εἰς τὸν δρόμον τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν», ἐξέφρασε δὲ με- γάλαν εὐχαρίστησιν «διότι τοῦ Πατριαρχείου προῖ- σταται ἐπαξίως ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης, τὴν ὁποῖαν διακρίνουν σπουδαῖα χαρίσματα καὶ ἀρεταὶ καὶ ἥτις ἀποτελεῖ διακεκριμένην προσωπικότητα».

Ἡ Α. Ε. ἐδήλωσε πρὸς τὴν Α. Θ. Π. δὴ προσφέρει 5.000 λίρας ὑπὲρ τῶν Νοσοκομείων Βαλουκλή. Τὸν Πρωθυπουργὸς ἀναχωροῦντα ἐν μέσῳ τῶν ζωνῶν ἐπευφημιῶν τοῦ πλήθους συνώδευσεν ὁ Παναγιώτα- τος μέχρι τοῦ κάτω ἄκρου τῆς ἐσωτερικῆς κλι- μακος.

— Τῇ 6 ἡμέραν μηνὸς ἀφίκετο εἰς ΚΠολιν δι' αὐτοκινήτου ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Χίου κ. Παντελεή- μων, ἡγούμενος ὁμίλου καθηγητῶν καὶ μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου ἀρρένων Χίου καὶ ἄλλων Χίων προσκυνη- τῶν. Ἡ Α. Σ. φιλοξενηθεῖσα ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ ἐχο- ροστάτησε καὶ ὠμίλησεν ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῶ, τῇ Κυριακῇ τῆς Πεντηκοστῆς ἐλειτούργησεν ἐν τῷ ἐν Γαλατῶ ναῶ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τῶν Χίων, τῇ δὲ Δευ- τέρᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐτέλεσε τὴν θεῖαν λει- τουργίαν καὶ ἐκήρυξεν ἐν τῷ ναῶ τῆς Θεολογ. Σχο- λῆς Χάλκης.

— Τῇ 13 παρ. Ἰουνίου μ.μ. προσῆλθον εἰς ἐπί- σκεψιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου αἱ Α. Α. Μ. Μ. οἱ Βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος. Τὰ τῆς ἐπισκέψεως ταύ- τῆς θὰ ἀνακοινωθῶσι προσεχῶς ὑπὸ τοῦ «Ἁγίου Ἀνδρέου» τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Τὸ Ἰνστιτούτον ἀξιοποιήσεως τῶν πλουτοπαρα- γωγικῶν πηγῶν τῆς Ἑλλάδος ἀπένευμε δίπλωμα μετὰ χρυσοῦ μεταλλίου τῇ Α. Θ. Μ. τῷ Πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων κ. Τιμοθέῳ εἰς ἐπιβράβεισιν τῆς καθό- λου πνευματικῆς αὐτοῦ δράσεως καὶ τῶν πρὸς τὸ ἔθνος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ.

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΥΠΡΟΥ

Ἐκ τοῦ Γραφείου τῆς Ἐθναρχίας περὶ τὰ τέλη Μαΐου ἐξεδόθη ἀνακοινωθέν, δι' οὗ ὑπενθυμίζεται εἰς τὸν ἑλληνικὸν κυπριακὸν λαὸν ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἐθναρχικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς

'Εκκλησίας Κύπρου ή άλλοτε ανακοινωθείσα, καθ' ήν «ή συμμετοχή του λαού ή και απλή παρακολούθησις ύπ' αὐτοῦ κυβερνητικῶν τελετῶν και ή ἀποδοχή προσκλήσεων εἰς δεξιώσεις κυβερνητικῶν λειτουργῶν ἀπάδει πρὸς τὴν ἔθνικὴν ἡμῶν ἀξιοπρέπειαν και δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὸν ἔθνικὸν ἡμῶν ἀγῶνα, τὸν ὅποιον ὁ λαός, ἡγουμένης τῆς ἐθναρχούσης 'Εκκλησίας αὐτοῦ, διεξάγει πρὸς ἔθνικὴν του ἀποκατάστασιν».

— Καθ' ἃ ἀναγράφεται ἐν τῷ «'Αποστόλῳ Βαρνάβα» ή Α. Μ. ὁ 'Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ἀναχωρήσας ἐκ Κύπρου, συμφώνως πρὸς ληφθεῖσαν ἐν Συνόδῳ ἀπόφασιν, ἐπισκέφθη τὴν Αἴγυπτον, τὸν Λιβανόν, τὴν Συρίαν και τὰς 'Αθήνας ἐπὶ προωθήσει τοῦ ἔθνικοῦ Κυπριακοῦ ζητήματος και γνωριμῆς τῶν σεπτῶν Προκαθημένων τῶν 'Εκκλησιῶν 'Αλεξανδρείας και 'Αντιοχείας και συνομιλία μετ' αὐτῶν ἐπὶ ζητημάτων γενικωτέρου ἐκκλησιαστικοῦ ἐνδιαφέροντος. 'Εν 'Αλεξανδρείᾳ ή Α. Μ. κατέλυσεν ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ ὡς φιλοξενούμενος τῆς Α. Θ. Μ. τοῦ Πάπα και Πατριάρχου Χριστοφόρου, μετὰ δεκαήμερον δὲ περίπου ἀναχωρήσας εἰς Βηρυτὸν μετέβη ἐκεῖθεν εἰς Δαμασκόν, ἐνθα συνητήθη μετὰ τῆς Α. Θ. Μ. τοῦ Πατριάρχου 'Αντιοχείας 'Αλεξάνδρου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΩΣΙΑΣ

Περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος μηνὸς ἔτεσματίσθη ή ἐν Ζαγόρσκ, παρὰ τὴν Μόσχαν, συνδιάσκεψις ἀντιπροσώπων τῶν ἐν Ρωσίᾳ ἐκκλησιῶν και θρησκευτικῶν ὀργανώσεων ὡς και τινῶν ἐκκλησιαστικῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐν οἷς και τοῦ Πατριάρχου 'Αντιοχείας, τῆς 'Εκκλησίας Βουλγαρίας, πᾶστορες τῆς μετερρουθμ. 'Εκκλησίας τῶν Κάτω Χωρῶν, τῆς ἐν Δανία λουθηραλικῆς, τῆς Αὐστρίας, 'Εσθονίας και ὁ καθολικὸς ἐπίσκοπος Λιθουανίας Σεβ. Ρολταρος. Τῆς συνδιασκέψεως προήδρευσεν ὁ Μακαρ. Πατριάρχης Ρωσίας 'Αλέξιος, τὸν ἐναρκτήριον δ' εἶπεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κρουτίσκη Νικόλαος.

'Εν ἐκκλήσει πρὸς τὰς 'Εκκλησίας, τὰς θρησκευτικὰς Κοινότητας, τὸν κλῆρον και τοὺς πιστοὺς πασῶν τῶν ὁμολογιῶν τοῦ κόσμου ὑπὲρ τῆς ὑπερασπίσεως τῆς παγκοσμίου εἰρήνης οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐν τῇ σοβιετικῇ ἐπικρατείᾳ θρησκείων λέγουσι ὅτι αἰσθάνονται τὸ καθῆκον νὰ ἐκφράσουν τὴν πεποίθησιν των ὅτι ή πηγὴ τοῦ πολέμου δὲν κρύπτεται ἐν τῇ 'Ενώσει τῶν Σοβιετικῶν δημοκρατιῶν, ὅπου ὅλοι ἐργάζονται ἀκαμάτως πρὸς δημιουργίαν γενικῆς εὐτυχίας και εὐημερίας, ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου ὑφίστανται κοινωνικὰ ἀντιφάσεις και τὰ καταστρεπτικώτερα τῶν ὀπλων ἀναπτύσσονται προπαρασκευάζοντα τὸν πόλεμον πρὸς παγκόσμιον κατάκτησιν. Αἱ σοβιετικὰ ἐκκλησία — λέγεται περαιτέρω — ζητοῦν τὴν ὑποστήριξιν τοῦ παγκοσμίου συμβουλίου τῆς εἰρήνης ἐναντίον τοῦ βακτηριολογικοῦ πολέμου. «'Απευθυνόμεθα μετὰ ζήλου πρὸς τὸν κλῆρον και τὰς μάζας τῶν μωαμεθανῶν και τῶν βουδδιστῶν τῶν κεφαλαιοκρατικῶν χωρῶν, τῶν τε ἀποικιακῶν και τῶν ὑποδούλων, διὰ τοὺς ὁποίους μεγάλη εὐλογία θὰ ἦτο μίᾳ διαρκῆς και σταθερὰ εἰρήνη». 'Η ἐκκλήσις ἀπευθύνεται και πρὸς τοὺς 'Ιουδαίους ὅλου τοῦ κόσμου. Εἰς μῆνυμά της δὲ πρὸς τὸν στρατάρχην Στάλιν ή συνδιάσκεψις «μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀπέρου ὁμοφώνως ἐκφράζει πρὸς ὑμᾶς, ἀγαπητὲ 'Ιωσήφ Βησσαριόνοβιτς, τὴν ἀφοσίωσιν και τὰς καλλιτέρας μας εὐχὰς ὅπως ζήσητε ἀκόμη ἐπὶ μακρὸν ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας τοῦ λαοῦ σας και συμπάσης τῆς εἰρηνικῆς και προοδευτικῆς ἀνθρωπότητος...».

ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

'Ηγγέλθη κατ' αὐτὰς ἐκ τῆς Πόλεως τοῦ Βατικανοῦ ὅτι πᾶσαι αἱ ἐκκλήσις περιφέρειαι τῆς Τσεχοσλοβακίας διετάχθησαν ὑπὸ τοῦ 'Υπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν νὰ καταθέσουν ἀμέσως εἰς τὰς κρατι-

κάς τραπέζας πάντα τὰ ἐν τοῖς ναοῖς χρυσὰ και ἀργυρὰ ἀφιερώματα και σκεύη, λόγῳ τάχα τοῦ κινδύνου ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν ἐκ μέρους τῶν δυτικῶν.

— Εἶδησις ἐκ Ρώμης ἀναφέρει ὅτι διὰ παπικῆς βούλας ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ ἀνεκηρύχθη προστάτης ἁγίος τῶν τελεπικοινωνιῶν. 'Η βούλα ἐξεδόθη εἰς πλείστας γλώσσας και διενεμήθη εἰς τὸν ἀπανταχοῦ ρωμαιοκαθολικὸν κόσμον.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Κατὰ τὰς 15-20 προσεχούσας Αὐγούστου θὰ συγκεντρωθῶσιν ἐν Λινδ τῆς Σουηδίας περὶ τοὺς 250 ἀπεσταλμένοι 70 'Εκκλησιῶν πρὸς συγκρότησιν τῆς τρίτης Παγκοσμίου Διασκέψεως «Πίστews και Τάξεως». Μετὰ προκαταρκτικὴν διάσκεψιν ἐν Γενεύῃ τῷ 1920, ή πρώτη συνεκροτήθη ἐν Λωζάνῃ τῷ 1927 και ή δευτέρα ἐν 'Εδιμβούργῳ τῷ 1937. 'Η ἐπικειμένη συνδιάσκεψις θὰ διαφέρῃ τῶν προγενεστέρων κατὰ τὸ ὅτι συγκαλεῖται ὑπὸ τοῦ ἐν 'Αμστερλοδάμῳ συσταθέντος τῷ 1948 Οἰκουμενικοῦ Συμβουλίου τῶν 'Εκκλησιῶν.

'Η κίνησις αὕτη ἐμφανίζει τοὺς χριστιανοὺς ἠνωμένους ἐναντι τοῦ μὴ χριστιανικοῦ κόσμου, ή ἔνωσις ὅμως αὕτη δὲν ἀπέβη ὅποια θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναμένεται ἐφ' ὅσον οὗτοι εἶναι διηρημένοι εἰς πολλὰς 'Εκκλησίας. 'Ακριβῶς δ' εἰς τοῦτο ἀποβλέπουσι αἱ ἐν λόγῳ συσκέψεις: νὰ ἀναζητηθῇ ὁ τρόπος τῆς ὑπερπηδήσεως τῶν πρὸς τὴν πλήρη ἐνότητα καλυμμάτων, διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἀρσεως τῆς ἀπομονώσεως και τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας πρὸς στενωτέραν ἀμοιβαίαν κατανόησιν.

Τὸ κεντρικὸν τῆς Συνδιασκέψεως πρόβλημα εἶναι τὸ τῆς «φύσεως τῆς 'Εκκλησίας» κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τῶν ὀρθοδόξων, τῶν ἀγγλικανῶν, τῶν παλαιοκαθολικῶν και τῶν προτεσταντῶν, δεδομένου ὅτι οἱ ρωμαιοκαθολικοὶ δὲν μετέχουν τῆς κινήσεως ταύτης. 'Εκ τοῦ περὶ τῆς 'Εκκλησίας ζητήματος ἔξαρτῶνται, ὡς εἶναι εὐνόητον, τὰ ζητήματα τῆς λατρείας και τῆς λειτουργίας κατὰ τὰς διαφόρους τῶν 'Εκκλησιῶν παραδόσεις, εἰς διαπραγματεύσιν τῶν ὁποίων εἶχον καταρτισθῇ ὑπὸ τῆς ἐν 'Εδιμβούργῳ διασκέψεως τρεῖς προπαρασκευαστικὰ ἐπιτροπὰ.

Πρόεδρος τῆς 'Επιτροπῆς «Πίστews και Τάξεως» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Συμβουλίου εἶναι ὁ 'Αρχιεπίσκοπος τῆς (λουθηραλικῆς) 'Εκκλησίας τῆς Σουηδίας Yngve Torngny Brillioth, διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου Οὐψάλης, Πριμᾶτος τῆς σουηδικῆς 'Εκκλησίας ἀπὸ τοῦ 1950. Διδάξας τῆς 'Εκκλησιαστικῆς 'Ιστορίας ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις τῆς Οὐψάλης και τοῦ Ααβο τῆς Φιλλανδίας ἐφ' ἱκανὰ ἔτη, ἐδημοσίευσεν πολυάριθμα ἐκκλησιαστικοῖστορικὰ ἔργα.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ι.

Συνεχίζοντες τὸν περὶ τῆς σειρᾶς τῶν ἐκδόσεων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς 'Αποστολικῆς Διακονίας λόγον ἔχομεν σήμερον, μετὰ τὰ ἐν προηγουμένῳ φύλλῳ σημειωθέντα ὁμιλητικὰ βοηθήματα, νὰ σημειώσωμεν και τὰ λοιπὰ χάριν τοῦ 'Ιεροῦ Κλήρου διαφωτιστικὰ ἐπὶ τοῦ ποιμαντικοῦ και διδακτικοῦ τοῦ ἔργου ἐκδοθέντα βιβλία, ὡς ἀκολούθως.

α') Τὸ ὑπ' ἀριθ. 4, 'Αρχιμανδρίτου Τίτου 'Εμμ. Ματθαίου, 'Ο 'Ιερεὺς ἀπέναντι τῶν ἐργατῶν (ἔτος ἐκδόσεως 1948, σελ. 30), περιέχον ἐμπεριστατωμένην διάλεξιν δοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ σ. εἰς τὸ ἱερατικὸν συνέδριον τῆς 'Ιερᾶς 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αθηνῶν ἐν τῷ Καθεδρικῷ αὐτῆς Ναῶ τῇ 16ῃν Δεκεμβρίου 1947, κατ' ἐντολήν τοῦ ἀειμνήστου 'Αρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ. 'Εν αὐτῇ, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς 'Αγίας Γραφῆς και τῆς Πατερικῆς Γραμματείας ἀναπτύσσεται ή δεοντολογία τῆς ὑπὲρ τῶν ἐργατῶν (ἐργοστασίων, γῆς και θαλάσσης) ποιμαντικῆς φροντίδος και τὰ μέσα τῆς ἐπιτυχούς ταύ-

της διεξαγωγῆς, ἥς πλουσίαν πείραν ἔχει καὶ ὁ ὀμιλητής. Ἡ σημασία καὶ ἡ σπουδαιότης μιᾶς τοιαύτης ἐκκλησιαστικῆς δράσεως μόλις εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ ὑπομνησθῆ, καὶ διὰ τοῦτο αὐτονόητος εἶναι ἡ χρησιμότης τῆς παρουσίας μελέτης διὰ τοὺς ὀφείλοντας ν' ἀντικρύσωσι τὸ ἐν αὐτῇ θιγόμενον πρόβλημα μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης σοβαρότητος καὶ μετὰ τοῦ πρέποντος ζήλου.

Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία διὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς μελέτης ταύτης ἠθέλησε, προφανῶς, νὰ ἐκδηλώσῃ τὸ ἐνδιαφέρον της διὰ τὸ θέμα καὶ νὰ δώσῃ τὴν πρῶτην ὠθησιν εἰς τὴν ἐπ' αὐτοῦ προετοιμασίαν τῶν κληρικῶν μας. Ἐλπίζομεν ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ θὰ δοθῆ εἰς τὴν Α. Δ. καὶ ἡ εὐκαιρία ὅπως καὶ ἐν τῇ πράξει ἀσχοληθῆ εἰς τὴν συστηματικὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐιδικῆς ταύτης μεταξὺ τῶν ἐργατικῶν μαζῶν χριστιανικῆς σταυροφορίας, παρὰ τὰς, τυχόν, καταβαλλομένας ἐν τῷ μεταξὺ ἀξιεπαίνους μεμονωμένας σχετικὰς προσπάθειας, αἵτινες δεόν νὰ συντονισθῶσιν ἐπὶ ἐνιαίου σχεδίου καὶ προγράμματος ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς διοικήσεως Ἐκκλησίας.

β) Τὸ ὑπ' ἀριθ. 8, **Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱερὰν Ἐξομολογήσιν** (ἔτος ἐκδόσεως 1948, σελίδες 38) περιέχει δύο ἀξιοσπουδάστους ἐιδικὰς ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς Ἱ. Ἐξομολογήσεως μελέτας, ἧτοι: 1) **Μητροπολίτου Κερκύρας καὶ Παξῶν Μεθοδίου, Ὑποδείξεις πρὸς τοὺς Ἐξομολογητὰς** (σελ. 5—21) καὶ 2) **Ἀρχιμ. Πολυκάρπου Ν. Ἀνδρών, Ὁ Ἱερεὺς ἐν τῇ Ἐξομολογήσει** (σελ. 25—38).

Πόσον πτωχὴ εἶναι ἡ σύγχρονος ἐξομολογητικὴ βιβλιογραφία εἰς τὸν τόπον μας, μόλις εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ εἰπωμεν, πόσον δὲ εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θεσμοῦ καὶ τὴν συστηματοποίησιν τοῦ ἔργου τοῦ Ἐξομολογητοῦ εἶναι καταφανὲς ἐξ αὐτοῦ τοῦ περὶ τῆς Α. Δ. Ἱδρυτικοῦ Νόμου, δι' οὗ συνέστη παρ' αὐτῆς ἐιδικῆς Διευθύνσεως Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως, καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς ἰδρύσεως καὶ λειτουργίας τῆς Σχολῆς αὐτῆς, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταρτισμοῦ καὶ ἐιδικῶν διὰ τὴν ἀσκήσιν τοῦ ὑψηλοῦ τούτου ὑπουργήματος Κληρικῶν. Τοῦ ζωνοῦ τούτου ἐνδιαφέροντος τῆς Α. Δ. ἐκδήλωσιν ἀποτελεῖ καὶ τὸ παρόντος βιβλίον ἢ ἔκδοσις, αἱ δ' ἐν αὐτῷ περιεχόμεναι πραγματεῖαι πλουτίζουν τὴν, ἄλλως, πτωχότητα, ὡς εἴρηται, ἐξομολογητικὴν μας φιλοσοφίαν.

Οἱ ἀσκούντες ἤδη τὸ ἱερὸν ὑπόργημα τοῦ Ἐξομολογητοῦ, καθὼς καὶ οἱ δι' αὐτὸ παρασκευαζόμενοι, μεγάλην ἔχουσι ν' ἀρυσθῶσιν ἐκ τῶν πραγματειῶν τούτων τὴν ὠφέλειαν, καθ' ὅσον αὐταὶ εἶναι προϊόντα ὄχι μόνον λιπαρᾶς μελέτης, ἀλλὰ καὶ πλουσιωτάτης καὶ καρποφορωτάτης ἐμπειρίας τῶν διακεκριμένων συγγραφέων των. Ἄς εὐχηθῶμεν δὲ καὶ ἄλλαι νὰ ἐπακολουθήσωσι παρόμοιαι ἐργασίαι, τῶν ὁποίων τόσην ἀνάγκην ἔχει ὁ Κλήρὸς μας.

γ) Τὸ ὑπ' ἀριθ. 22, **Συμβολὴ εἰς τὴν Κατηχητικὴν ὑπὸ Μητροπολίτου Καλαβρυτῶν καὶ Αἰγιαλείας Ἀγαθονίκου** (ἔτος ἐκδόσεως 1949, σελίδες 118), σκοπὸν ἔχει νὰ βοηθήσῃ καὶ νὰ διευκολύνῃ τὸν Κληρικὸν εἰς τὸ ἔργον τῆς διδασκαλίας του ἐν τῷ Κατηχητικῷ σχολείῳ, ἀποτελεῖ δὲ σύστημα ὁδηγίων σχετικῶν πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο.

Πλὴν τῶν σχετικῶν ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ Σεβ. συγγραφεὺς ἔλαβεν ὑπ' ὄψει καὶ τὴν ἐν πλήρει ἀναπτύξει ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ τελοῦσαν κατηχητικὴν κίνησιν καὶ τὴν σχετικὴν πλουσίαν ἀγγλόφωνον βιβλιογραφίαν, ἥς τὰ διδάγματα λίαν ἐπιτυχῶς προσήκνυσεν εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς.

Ἡ ἔκδοσις αὕτη ἀποδεικνύουσα τὸ ὑπὲρ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων θερμὸν ἐπίσης ἐνδιαφέρον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τοὺς ἀσκούντας τὸ ἔργον τοῦ Κατηχητοῦ κληρικοῦ καὶ λαϊκοῦς ὡς μεθοδικὸς πρακτικὸς ὁδηγός, δι' ὃ καὶ χάριτες ὀφείλονται τῷ ζηλωτῇ Ἱεράρχῃ, ὅστις, πρὸς ταῖς ἄλλαις αὐτοῦ σπουδαίαις ἀρχιερατικαῖς ἀσχολίαις, εὐρίσκει τὸν καιρὸν νὰ χαρίζῃ εἰς τοὺς ἐργά-

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Ἀκαδημαϊκοῦ

ΜΑΞΙΜΟΣ Ο ΓΡΑΙΚΟΣ

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΦΩΤΙΣΤΗΣ ΤΩΝ ΡΩΣΩΝ

Α. Ἀπὸ Ἄρτης εἰς Μόσχαν : α) Εἰς τὴν Ἱταλίαν τῆς Ἀναγεννήσεως. β) Εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος. γ) Εἰς Μόσχαν. δ) Τὸ ρωσικὸν σκότος.

Β. Ὁ πρῶτος φωτιστὴς τῶν Ρώσων : α) Ἐλεγχος τῶν κακῶς ἐχόντων. β) Ἐλεγχος τῶν ἑτεροθρήσκων καὶ τῶν ἑτεροδόξων. γ) Κατὰ τῆς μοναστηριακῆς κτημοσύνης.

Γ. Τὸ μάρτυριον τοῦ ἰδεολόγου : Δύο ὑποδικαίαι.

Δ. Ἡ προσωπικότης τοῦ Μαξίμου : α) Μάξιμος Τριβόλκς. β) Ὁ Μ. ὡς συγγραφεὺς. γ) Τὸ πλαίσιον τῆς δράσεως τοῦ Μ. δ) Ὁ μέγας τῶν Ρώσων ἀναμορφωτής.

ΣΕΛΙΔΕΣ 654

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ · ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ · ΦΩΤΟΤΥΠΙΑ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

Ὁ Μαξίμος Γραικὸς ὁ Ἀγιορείτης εἶναι ὁ πιὸ ἀνήσυχος, ὁ πιὸ δυναμικὸς καὶ δραματικὸς λόγιος τῆς ἑλληνικῆς πνευματικῆς μετοικεσίας ἐπὶ τῆς Δύσεως. Ἐμεινε ἀγνωστος ἐπὶ μεταγενέστερη Ἑλλάδα, ὁ πιὸ ἀγνωστος καὶ λησμονημένος Ἕλληνας, θαμνένος θαρρεῖς ἐπὶ τῆς ἀνυπαρξίας, ἐνφ' ἑαυτῷ ἐγένε μετέωρο θαυμασμοῦ καὶ δόξης, ἅγιος καὶ ἀπόστολος τιμημένος μετὰ τὸ φωτιστέφανο τοῦ ἀναμορφωτῆ... Καὶ

τας τοῦ θεοῦ Ἀμπελῶνος τόσα σπουδαῖα πράγματα ἀπὸ τὴν μάθησιν καὶ ἀπὸ τὴν πείραν του.

δ) Γενικωτέρως ποιμαντικῆς φροντίδος ἐμπειρικὸν οὕτως εἰπεῖν δοκίμιον, προσιτὸν καὶ εἰς τὸν μάλιστα ἀπαιδευτὸν Κληρικόν, ἀποτελεῖ τὸ ὑπ' ἀριθ. 16 εἰς ἔκτην ἔκδοσιν ἐπανεκδοθὲν διήγημα τοῦ ἀειμνήστου Χρυσόστομου Α. Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος († 1938), **Ὁ Ἱερεὺς τοῦ Χωρίου** (ἔτος ἐκδόσεως 1949, σελίδες 55, μικρὸν σχῆμα). Τὸ ἔργον προλογίζει συντόμως ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Βασίλειος Μ. Βέλλας, Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, παρατηρῶν ὅτι ἐν αὐτῷ «ὁ ἀειμνήστος Πρωθιεράρχης ἐχάραξεν εἰς μεγάλας γραμμὰς τὴν ἰδεώδη εἰκόνα τοῦ ἱερέως τοῦ χωρίου, ὡς αὐτὸς τὴν ἐπόθησε καὶ προσεπάθησε νὰ τὸν ἀναδείξῃ» ἐπὶ τῷ σκοπῷ «νὰ καταστήσῃ συνειδητὴν τὴν δύναμιν μιᾶς πράγματι ἐκπολιτιστικῆς ἐργασίας τοῦ ἱερέως καὶ νὰ θερμάνῃ καὶ ἐνθουσιάσῃ ψυχὰς, αἱ ὁποῖαι μέλλουσι νὰ ἀναδεχθῶσιν τὸ ὕψιστον τῶν ἀξιοματίων, τὴν Ἱερωσύνην».

Τὸ διήγημα τοῦτο ἐδημοσιεύθη, καθ' ὅσον ἐνθυμούμεθα, τὸ πρῶτον ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ τότε Μητροπολίτου Ἀθηνῶν ἀοιδίμου Μελετίου Μεταξάκη ἐκδοθέν «Ἐκκλησιαστικῷ Κήρυκι», ὁστινος τακτικὸς συνεργάτης ἦτο ὁ ἀειμνήστος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, Ἀρχιεπίσκοπος τότε, καθ' ἣν ἐποχὴν διηθῆνε τὴν Ριζάρειον Ἐκκῆσ. Σχολήν. Ἐδημοσιεύετο ἐκεῖ ἀνωμόμως, κατ' ἐντολήν δὲ τοῦ ἀοιδίου Διευθυντοῦ ἀνεγνώσθη ἐν συνεχείᾳ εἰς ἐπανηλειμμένας συγκεντρώσεις τῶν μεγαλυτέρων μαθητῶν τῆς Σχολῆς, προκαλέσαν τὸν ἐνθουσιασμόν μας καὶ γεννήσαν πολλὰ ὠραῖα ὄνειρα εἰς πολλοὺς. Μὲ τὴν ἰδίαν διάθεσιν τὸ ἀνεγνώσαμεν καὶ τώρα καὶ πιστεύομεν ὅτι τὴν ἰδίαν διάθεσιν δύναται νὰ προκαλέσῃ καὶ εἰς κάθε ἄλλον προσεκτικὸν ἀναγνώστην, διότι πιστεύομεν ἐπίσης ὅτι καὶ μετὰ τὸ ὑπάρχον σημερινὸν ἔμφυχον ὕλικόν δύναται ἡ Ἐκκλησία νὰ ἐργασθῆ ἀποτελεσματικῶς καὶ νὰ κάμῃ εἰς κάθε χωρίον τῆς Ἑλλάδος πραγματικότητα τὸν «Παπαθανάσην» τοῦ διηγήματός μας. Ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο νὰ θερμανθῶσιν αἱ ψυχαὶ ὄλων τῶν Κληρικῶν μας, τοῦθ' ὅπερ εὐχόμεθα ἐκ βαθέων.

ε.

θὰ ἔμεινε ποιὸς ἔξερει ὡς πότε ἀγνοημένος ὁ Γραικὸς στὴν Ἑλλάδα, ἀν δὲν εὑρίσκει στὸ πρόσωπο τοῦ κ. Γρηγ. Παπαμιχαήλ τὸν ἀφωσιωμένο μελετητὴ καὶ κράχτη του, πού χρόνια μαζεύει ὀλικό καὶ τώρα τελευταία ετοίμασε μιὰ ἐπιθλητική μονογραφία τεράστια σὲ ὄγκο καὶ σὲ πληρότητα. Μὲ τὴν πρωτοβουλία τοῦ κ. Παπαμιχαήλ θὰ ξαναγυρίσῃ ἐπὶ τέλους στὸν τόπο μας ὁ μεγάλος αὐτὸς ἐξόριστος τῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς ἔσπιτωσίας μας... Μᾶς διάβασε μερικά κεφάλαια ἀπ' τὸ ἔργο του γιὰ τὸ Γραικὸ καὶ μένω ἀκόμα μὲ τὴν ἐκπληξί καὶ τὴν τρομάρα πού πήρα ἀπ' τὸ πνευματικὸ ἀντίκρουσμά του...

Γ. Βαλέτας: «Πρωΐα»

Ἡ μορφή εἰς τὴν ὁποίαν ἀφιερώνει τὴν παρούσαν μνημειώδη μονογραφίαν του ὁ καθηγητὴς καὶ ἀκαδημαϊκὸς κ. Γρηγ. Παπαμιχαήλ, εἶναι μία ἀπὸ τὰς μεγαλειτέρας προσωπικότητες, τὰς ὁποίας ἀνέδειξε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τουρκοκρατίας καὶ ἀσφαλῶς ἡ μεγαλειτέρα ἑλληνικὴ προσωπικότης ἐξ ὧν ποτὲ ἔζησαν καὶ ἔδρασαν ἐν Ρωσσίᾳ, εἶναι ὁ τὰς μεγαλιτέρας ὑπηρεσίας εἰς τὸν ρωσσικὸν λαὸν προσενηκὼν Ἕλληνας... Ὁμῶς οὐδεὶς σπουδαῖος Ἕλληνας ἠγγαλιόθη τὸσον παρ' ἡμῖν ὅσον ὁ εὐρυτάτης ἐυρωπαϊκῆς μορφώσεως ἀγιορείτης οὗτος ἐξ Ἠπείρου μοναχός. Ὁθεν ἐπεδάλλετο ἡ συγγραφή ἑλληνικῆς μονογραφίας ἐξαντλούσης τὸ σπουδαῖον τοῦτο θέμα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν καὶ τῆς ὑπαρχούσης πλουσιωτάτης ρωσσικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γραμματείας, τὴν ὅποια μόνον ρωσσομαθῆς ἐπιστήμων καὶ δὴ θεολόγος ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ νὰ ἐπεξεργασθῇ. Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο ἀνέλαβε μετ' ἀληθινῆς στοργῆς ὁ κ. Γρ. Παπαμιχαήλ.

Ἡ ἀξία τῆς μονογραφίας ταύτης τοῦ κ. Παπαμιχαήλ εἶναι μεγίστη, ὡς διαφωτισούσης... ἔχει μόνον τὴν ἀνήσυχον, ὅσον καὶ μεγάλην ταύτην προσωπικότητα, ἡ ὁποία τοσοῦτους καὶ τοιοῦτους ἀρρήκτους πνευματικοὺς ἐδημιούργησε θεσμοὺς μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς τῆς Ρωσσίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀκόμη δὲ καὶ τῆς Δύσεως καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἰταλίας κατὰ τὸν 15' αἰῶνα. Ἰδιαιτέρως ρίπτεται διὰ τῆς πολυτιμωτάτης ταύτης συγγραφῆς ἄφθονον φῶς ἐπὶ μόνον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν ἱστορίαν τῆς Ρωσσίας, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὴν ρωσσικὴν λαογραφίαν. Ἐκτίθεται δὲ τὸ πλουσιώτατον καὶ ποικιλιώτατον ὀλικόν... μετὰ τοσαύτης μεθοδικότητος καὶ καλλιπεσίας, ὥστε νὰ ἀποβαίη ἀπόλαυσις ἢ ἀνάγνωσις τοῦ ἔργου τοῦτου... Ἐν γένει ἡ μονογραφία αὕτη ἀποτελεῖ κατόρθωμα καὶ ἀπόκτημα σπουδαιότατον διὰ τὴν ἑλληνικὴν γραμματείαν, δι' ὃ ὁμολογουμένως ὀφείλεται εὐγνωμοσύνη ἔχει μόνον ἐκκλησιαστικῆ, ἀλλὰ καὶ ἐθνικῆ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν συγγραφέα.

Π. Γ. Μπρατσιώτης: «Νέα Ἑστία».

Εἰς τοὺς μελετώντας τὴν ἱστορίαν τῆς παλαιᾶς Ρωσσίας εἶναι γνωστὸν τί ὀφείλει τὸ κράτος τῶν Τσάρων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἕνα ἄλλο πλῆθος Ἑλλήνων, πού τὸ ὑπηρετήσαν διὰ ποικίλας ἰδιότητας. Ἐνας ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας αὐτοὺς εἶναι καὶ ὁ ἀγιορείτης μοναχὸς Μαξιμὸς ὁ Γραικός, ὁ πρῶτος καὶ μέγας φωτιστὴς τῶν Ρώσων. Μολονότι εἶναι τόση ἡ αἴγλη πού περιβάλλει τὴν μορφήν τοῦ Μαξίμου καὶ τοιοῦτος ὁ ρόλος του εἰς τὴν Ρωσσικὴν ἀναγέννησιν, ἐλάχιστα ἔχουν γραφῆ δι' αὐτόν... Τελευταίως, ὁμῶς, ἀφιέρωσεν εἰς αὐτόν ἕνα θαυμάσιον σύγγραμμα ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἀκαδημαϊκὸς κ. Γρηγόριος Παπαμιχαήλ.

Ἡ δραματικὴ αὕτη ζωὴ ἐνὸς μεγάλου Ἑλληνικοῦ ἱστορείται εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ κ. Παπαμιχαήλ, τὸ ὅποτον εἶναι συγχρόνως, μὲ τὰς πολυτίμους σημειώσεις του καὶ τὴν ἀρίστην βιβλιογραφίαν του, ὁ καθρέπτης τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, εὐθὺς μετὰ τὴν Ἄλωσιν καὶ ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας.

Χ. Ἀγγελομάτης: «Ἑστία»

Μιὰ πρόσφατη ὀγκώδης ἐργασία τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ καὶ ὁμοτίμου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου μας κ. Γρηγορίου Παπαμιχαήλ, ἐργασία ἀξιοθαύμαστη γιὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἐκτενῆ τεκμηρίωσιν τῶν εἰδησῶν τῆς, ἔρχεται νὰ προστάσῃ ἕνα νέο ἔργον στὸ ἀνοιχτὸ ἀκόμη πάνθεό μας...

Λαμπρὴ καὶ μαρτυρικὴ ἡ μορφή τοῦ Μαξίμου... Ἀνάμεσα στοὺς Ἑλληνας πού ἔδρασαν σ' αὕτη τῇ μεγάλῃ, τὴν

παράξενη χώρα—τῇ Ρωσσίᾳ—ἐξώρισε τὰ μάτια τοῦ σ. με ἀσύγκριτη ὑπεροχῇ ὁ Ἄρτινός βατοπεδινὸς καλόγερος Μαξιμὸς... Ἡὼς νὰ μὴ τὸν ἐξωρίσῃ καὶ νὰ μὴ γοητευθῇ ἀπ' αὐτὸν τὸν θαυμαστὸ Γραικὸ πού ἡ ἔρευνα κατ' ὀρθῶς τώρα τελευταία νὰ ἐξιχνιάσῃ τὶς πρῶτες φάσεις τῆς μακρᾶς προσωπικῆς ἱστορίας του; Κυτᾶξετε διαδρομὴ ζωῆς, προσέξετε περιπέτειες πεπρωμένου...

Ἡὼς τὸ βρίσκετε αὐτὸ τὸ ρομάν; Ἀπίθανο βέβαια. Ἐν τούτοις δὲν εἶναι τὸ μόνο. Εἶναι ἄπλῶς τὸ πιὸ νέο πού μάθαμε χάρι τὴν ἐρευνητικὴ καὶ συλλεκτικὴ ἐργασία τοῦ ἀκαταπόνητου κ. Γρ. Παπαμιχαήλ. Πολλοὺς καὶ θαυμαστοὺς τοιοῦτος ἦρωας ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ μεσαιωνικὴ καὶ νεώτερη ἱστορία μας. Τὸ κύριο γνώρισμά τους εἶναι ὅτι: μποροῦν νὰ ἀνῆκουν ἐθνικὰ σὲ μᾶς. Οὐσιαστικὰ ὁμοῦ ἐργάστηκαν καὶ θεμελίωσαν τὸν πολιτισμὸ καὶ τὴν παιδεία ἄλλων λαῶν. Ἦταν—εἶναι καὶ αὐτὸ μὲ ἀπὸ τὶς βουλῆς τῆς μοίρας μας.

Ε. Π. Παπανεῦτος: «Τὸ Βῆμα».

Μονογραφία ἀληθινὰ μνημειώδης εἶδε τὰς ἡμέρας αὐτὰς τὸ φῶς, ὀφειλομένη εἰς τὸν σοφώτατον καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἀκαδημαϊκὸν κ. Γρηγόριον Παπαμιχαήλ. Τίτλοφορεῖται: «Μάξιμος ὁ Γραικός, ὁ πρῶτος φωτιστὴς τῶν Ρώσων» καὶ εἰς 644 μεγάλας σελίδας ἐρευνᾶται καὶ ἀναλύεται μὲ στερεότητα γνώσεως πράγματι θαυμαστὴν ἡ δράσις τοῦ Βατοπεδινοῦ αὐτοῦ μοναχοῦ, ἐξ Ἄρτης καταγομένου, ὁ ὅποτος ὑπῆρξεν ἡ πλέον διακεκριμένη μορφή διὰ τὴν ρωσσικὴν γραμματείαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν τοῦ 12' αἰῶνος... Ἡ περισπούδαστος μελέτη τοῦ κ. Παπαμιχαήλ καλύπτει ἑκτασιν ἐνδιαφερόντων καὶ ἐρευνῶν, εἰς τὴν ὅποια μᾶς συνήθισαν μόνον παγκοσμίῳ ἑλκῆς καὶ κύρους μελετηταί.

... Ἀλλὰ τὸ βιβλίον, γραμμένον μὲ τὴν γλαφυρὰν ἐκείνην δεξιότητα, ἡ ὁποία εἶναι γνώρισμα τῆς γραφίδος τοῦ σοφοῦ ἀκαδημαϊκοῦ, γίνεται ἀνάγνωσμα συναρπαστικοῦ ἐνδιαφέροντος...

Εἰς σημείωμα πληροφοριακόν, ὅπως τὸ παρόν, δὲν εἶναι δυνατόν βεβαίως νὰ ἐξαρθῶν ὅσον θὰ ἤρμοζεν αἱ ἀρεταὶ καὶ τὸ διαφωτιστικόν τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Παπαμιχαήλ, τὸ ὅποτον ἐγνώρισε καὶ αὐτὸ περιπετείαις πολλὰς, διὰ νὰ μᾶς παραδοθῇ σήμερον πρὸς πνευματικὴν τέρψιν καὶ μόρφωσιν... Τώρα, μὲ φράσις ἡ ὁποία θὰ ἦτο ἴσως περιττὴ: Καθῆκον τῆς Ἀκαδημίας εἶναι νὰ μερμνήσῃ ὅπως τὸ σοφόν τοῦτο σύγγραμμα μὴ περιορισθῇ εἰς τὸ ἑλληνικὸν μόνον κοινόν. Θά: ἔμαρτυρεῖ—καὶ μόνον—ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γραμματεία εὗρεσκαται εἰς ἑκτατον περιωπῆν.

Σημειώσεις ἐνὸς Ἀθηναίου: «Καθημερινή»

... Ἡ παρ' ἡμῖν ἀγνοία τοῦ Μαξίμου καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἀδικία τῆς ἱστορίας ἐκίνησαν τὸν ἀκαδημαϊκὸν Γρηγ. Παπαμιχαήλ ὅπως ἐπαναφέρῃ αὐτὸν εἰς τὸ πνευματικὸν στερεώμα τῆς Ἑλλάδος καὶ στερεώσῃ τὴν μνήμην του εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἔθνους. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐπλουτίσθη ἡ ἱστορικὴ μας ἐπιστήμη μὲ ἕνα ὀγκώδες, πολυμερές, αὐτὸ τοῦτο μνημειώδες ἔργον, τὸ ὅποτον ἐξαντλεῖ ἀπὸ πάσης πλευρᾶς τὸ πλατὺ καὶ δυσχερὲς θέμα... Μοῦ φαίνεται ὅτι κανεὶς ἄλλος ἐκτὸς τοῦ κ. Παπαμιχαήλ δὲν θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐπιληφθῇ μετ' ἐπιτυχίας καὶ ἀποτελεσματικῶς τῆς ἱστορικῆς ἐρευνῆς τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ ἐπὶ αἰῶνας εἰς ἀφάνειαν περιπεσόντος Μαξίμου. Ἡ γνώσις τῆς ρωσσικῆς γλώσσης, ἱστορίας καὶ γραμματείας ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἐγνωσμένην μεθοδικότητα καὶ φιλοπονίαν τοῦ ἀπὸ μακροῦ χρόνου διὰ τῆς διδασκαλίας του ἀπὸ τῆς ἔδρας καὶ διὰ τῶν ἐμβριθῶν συγγραμμάτων του δρᾶσαντος καὶ δρώντος καθηγητοῦ, παρεῖχον βάσιμα ἐχέγγυα περὶ τῆς ἀριότητος τοῦ νέου ἔργου, τὸ ὅποτον ἀνέλαβε νὰ φέρῃ εἰς πέρας. Ἡ ἀνάγνωσις του ἐπαληθεύει τὰς προσδοκίας, αἱ ὁποιαὶ ἐστηρίχοντο ἐπὶ τῆς μέχρι τούδε συγγραφικῆς του δημιουργίας. Τὸ ἔργον μαρτυρεῖ πλήρη γνώσιν τῶν πηγῶν... Καὶ αἱ πηγαι αὗται εἶναι καὶ πολλαὶ καὶ ποικίλαι...

Δικαίως ὁ κ. Παπαμιχαήλ ἔδρασε διὰ τοῦ βιβλίου του εἰς τὸν ὑπέροχον ἄνδρα ἄξιον αὐτοῦ μνημεῖον. Δι' αὐτὸ ὀφείλονται εἰς αὐτὸν χάριτες καὶ εὐγνωμοσύνη ἀπὸ θλους μας.

Ν. Γ. Λούβαρις: «Ἐθνικὸς Κήρυξ».

Αἱ κατωτέρω γραμμαῖ σκοποῦν ἔχουσι νὰ παρουσιάσωσι εἰς τὸν διεθνή, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἡμέτερον ἐπιστημονικὸν κόσμον ἔν ἐξαιρέτων καὶ τὰ μάλιστα διαφέρον ἔργον, ἀπότοκον πολυετῶν μόχθων τοῦ δεξιότηχου τῆς γραφίδος χειριστοῦ καὶ ἀρίστου ἐπιστήμονος καὶ ἀκαδημαϊκοῦ...

Ὁ Καθηγητὴς καὶ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Γρηγόριος Παπαμιχαήλ εἶναι παρ' ἡμῖν ὁ μοναδικὸς γνώστης τῆς ρωσικῆς Ἱστορίας καὶ Λογοτεχνίας καὶ ἄρα ὁ μόνος ἱκανὸς διὰ τὴν διαπραγματέυσιν τῆς ἱστορίας ἐνὸς τόσο σπουδαίου ἀνδρός, ὅς ὁ Μάξιμος ὁ Γραικός, τοῦ ὁποῦ καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν οἱ πλείονες ἠγνωσμένοι. Διὰ τῆς μετὰ χεῖρας λοιπὸν ὀγκωδωστάτης μονογραφίας του ὁ σ. ἐπλήρωσε μέγα κενὸν τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς διεθνοῦς Γραμματείας. Ὅθεν πᾶς ἔπαινος καὶ πᾶσα ἔξαρσις τοῦ παρόντος πονήματος ἀσφαλῶς ὀφείλου καὶ μειονεκτοῦν πρὸ τοῦ μεγέθους τῆς ὀφειλῆς τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας ἐναντι τῆς ἀνυπολόγιστου εἰς ἄξιαν προσφοράς τοῦ σοφοῦ συγγραφέως... Ὁ μετ' ἐπιστάσις μέλλων νὰ μελετήσῃ τὸ μετὰ χεῖρας ἔργον τοῦ κ. Παπαμιχαήλ θ' ἀποκομίσῃ ἀνυπολόγητα ὀφέλη καὶ εἰς πλουτισμὸν τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ γνώσεων καὶ εἰς καλαισθητικὴν ἀπόλαυσιν, λόγῳ τῆς λογοτεχνικῆς ἱκανότητος τοῦ σ... Ἀπορεῖ τις τί πρῶτον νὰ θαυμάσῃ τῆς προτύπου ταύτης ἱστορικῆς μονογραφίας. Τὴν μέθοδον, τὸ γλαφυρὸν τοῦ ὕφους, τὴν βαθεῖαν τῶν πηγῶν γνώσιν, τὴν περὶ τὴν βιβλιογραφίαν—ρωσικὴν καὶ ξένην—ἐνημερότητα, τὴν διερευνητικὴν καὶ ἀνιχνευτικὴν δεξιότητα, τὴν διονυχιστικὴν κριτικὴν παρατηρητικότητα, τὴν εὐρυμάθειαν καὶ τὴν μετὰ δεξιότητος ἐπίλυσιν τῶν ἐν ἐκάστη παραγράφῳ ἐκπηδῶντων προβλημάτων ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, ἢ τὴν ἀκάματον τούτου προσπάθειαν καὶ ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονὴν, ὅπως πλουτίσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Γραμματεῖαν διὰ τοῦ κατὰ κυριότητα πονήματός του, πρὸς ἀφαντάστους δυσχερείας προσκρούσαντος κατὰ τὴν οὐρανίαν τοῦ ἔργου του...

Ἐχομεν δι' ἐλπίδος ὅτι τὸ μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος τοῦ σύγγραμματος τοῦτο ἐξέχουσαν θὰ καταλάβῃ θέσιν ἐν πάσῃ δημοσίᾳ καὶ ἰδιωτικῇ βιβλιοθήκῃ.

Κων. Γ. Μπόνης: «Θεολογία» καὶ «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανμίου Ἀθηνῶν».

Τριπλὴν ἐκπληξίν ἀποτελεῖ διὰ τὸν ἀναγνώστην τὸ ὀγκῶδες ἐξ ὑπερεξακοσίων πενήκοντα σελίδων ἔργον τοῦ πολιοῦ μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ σεβαστοῦ ἀκαδημαϊκοῦ διδασκάλου κ. Γρ. Παπαμιχαήλ.

Πρῶτον, τὸν μέχρι τοῦδε γνωστὸν ὡς ἀριστον μαχητὴν τοῦ ἀπολογητικοῦ τοῦ χριστιανισμοῦ καλῶν τῶν ἀποκαλύπτει ἰσάξιον καὶ τῆς ἱστορικῆς γραφίδος χειριστὴν. Διότι ἡ ἐργασία αὕτη τοῦ σοφοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἀποτελεῖ ἱστορικὴν πραγματεῖαν ἐξ ἐκείνων ποῦ ἀφίνων ἐποχὴν... Δεύτερον, τὸ ἔργον τοῦτο παρουσιάζει εἰς τὸν ἑλληνα ἀναγνώστην μίαν ἐξαιρέτων ἑλληνικὴν μορφήν τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγεννήσεως, ἢ ὅποια ἦτο μέχρι τοῦδε ἄγνωστος εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα... Καὶ ἐν τούτοις πρόκειται περὶ Ἑλληνας ἐξ ἐκείνων, τῶν ὁποίων ἡ διάδοσις δημιουργεῖ ἐποχὴν καὶ οἱ ὁποιοὶ γράφουν τὴν Ἱστορίαν...

Ἀλλὰ ἡ ἐργασία αὕτη δὲν ἀποκαλύπτει μόνον ἓνα ἱστορικὸν τάλαντον καὶ μίαν ἀγνωσθεῖσαν μεγάλην μορφήν, ἀλλὰ καὶ μίαν νέαν, ἄγνωστον εἰς τοὺς πολλοὺς Ἀναγεννησιν..., τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ρωσσίας, ὑπὸ τὴν θερμογυρὸν πνοὴν τοῦ μεγάλου ἐκείνου μύστου τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων...

Ὅτω τὸ ἔργον τοῦτο ἐμφανίζει διὰ πάντα μορφωμένον Ἑλληνα... ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον. Διὸ καὶ ὡς ἐπιστήμονες, καὶ ὡς ἄνθρωποι τοῦ πνεύματος καὶ ὡς Ἑλληνας πρέπει νὰ εἴμεθα εὐγνώμονες εἰς τὸν σ., διότι διὰ μόχθων καὶ ἐργασίας μᾶς ὀλοκλήρου ζωῆς κατῴρθωσε νὰ ἀναστήσῃ καὶ πάλιν διὰ τὴν Ἑλλάδα μίαν πνευματικὴν μορφήν πρώτου μεγέθους, ὅς ὑπῆρξεν ὁ Μάξιμος ὁ Γραικός.

I. I. K.: «Ἀκτίνες»

...Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Παπαμιχαήλ ὑπῆρξε σπουδαιότατη... ἔγραψε πολὺτιμον βιβλίον, τὸ ὁποῖον δὲν εἰδείξαι μόνον τὴν ἄξιαν ἐνὸς δαιμονίου Ἑλληνοῦ, τοῦ Μαξίμου, ἀλλὰ θὰ εἶναι χρήσιμον καὶ διὰ τὴν μελέτην καθόλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ρωσσίας, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν καὶ ἐκεῖ τὸν πολιτισμὸν διὰ νὰ ἐξωντωθῇ τελικῶς κατὰ μογγολικὸν τρόπον... Περὶ οὐδενὸς ἄλλου Ἑλληνοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων—πλὴν Ἰωῶς τοῦ Κοραῖ

—ἐγράφη τόσο ἀκριβῆς καὶ λεπτομερῆς μελέτη, ὅπως εἶναι ἢ περὶ τοῦ Μαξίμου τοῦ κ. Παπαμιχαήλ. Ἄς εὐχρηθῶμεν νὰ μιμηθῶμεν τὸ παράδειγμα του καὶ ἄλλοι νεώτεροι Ἑλληνας ἱστορικοί.

K. Ἀμαντος: «Ἐπετηρίς τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν»

...Γιὰ τὸ Μάξιμο τὸ Γραικὸ δὲν γνωρίζαμε σχεδὸν τίποτε, γιὰ τὴν καταπληκτικὴν δράσιν του στὴ Ρωσσία εὐθὺς μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως... Ὁ Μάξιμος ἐπὶ τέλους πῆρε τὴ θέσιν του μέσα στὴν ἱστορία τῶν ρωσικῶν γραμμάτων. Στὸν κ. Παπαμιχαήλ χρωστάμε τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ ὅτι μᾶς χάρισε τὴν πλήρη βιογραφίαν τοῦ Μαξίμου. Μελέτησε τὸ περιβάλλον, τίς σπουδές, τὴν δράσιν του κ' ὕψωσε σὲ μνημεῖο ἀθάνατο τὸ ἔργον του. Εἶναι ζήτημα ἂν ἄλλη βιογραφία πληροὶ τίς ἐπιστημονικὰς ἀνάγκας τῶν χρόνων μας, ἀπὸ κάθε πλευρᾶ.

Φάνης Μιχαλόπουλος: «Ἔθνος»

ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Γρηγόριου Παπαμιχαήλ ἐξεδόθη εἰς ὀγκῶδη τόμον σπουδαιότατη καὶ ἀποκαλυπτικὴ μονογραφία περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς διαφωτιστικῆς δράσεως τοῦ μεγάλου Ἑλληνοῦ σοφοῦ τῆς Ἀναγεννήσεως Μαξίμου Γραικοῦ Τριβῶλη, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν Πατρίδα παρέμεινε μέχρι τοῦδε φυσιογνωμία ἄγνωστος καὶ ἀνεξέταστος ὄχι μόνον εἰς τοὺς πολλοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς εἰδικούς. Διὰ τῆς μονογραφίας ταύτης διαφωτίζονται πληρόστατα οἱ χρόνοι τῆς Ἀναγεννήσεως, εἰς εὐρύτατα δὲ πλαίσια παρουσιάζονται με βάσιν τὴν πλουσιωτάτην βιβλιογραφίαν ἢ ζωὴ καὶ ἡ μαρτυρικὴ δράσις τοῦ μεγάλου ἀναγεννητοῦ καὶ πρώτου φωτιστοῦ τῶν Ρώσων.

«Ἔθνος»

Μία μεγάλη φυσιογνωμία, ἓνας σημαντικὸς ἀντιπροσωπευτικὸς νεοελληνικὸς τύπος, εἶναι ὁ ἄγιορεῖτης μοναχὸς Μάξιμος, κατὰ κόσμον Μιχαήλ Τριβῶλης, ἓνας ἄνθρωπος σοφός, ἓνας δραστήριος κληρικὸς με πολυκύμαντη ζωὴ, με ἀξιόλογη ἐπίδρασιν στὸν θρησκευτικὸ βίον τῶν Ρώσων... Ὁ κ. Παπαμιχαήλ κατορθώνει με τὸ ἔργο του νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἀνασυγκροτημένη τὴ μεγάλη αὐτὴ μορφή. Ἐργὸ σοφίας καὶ ὑπομονητικῆς ἐρευνας ποῦ τιμᾷ τὴ φιλολογία μας καὶ πλουτίζει τίς ἱστορικὰς μελέτες τῆς χώρας μας...

Ὁ κ. Παπαμιχαήλ κάνει προσεχὸν ὄχι μόνον στὴ νεοελληνικὴ ἐπιστήμη, ἀλλὰ καὶ στὴ φιλομάθεια τοῦ ἀναγνωστοῦ κοινοῦ ἓναν ἔθνικὸν θησαυρὸν. Ἡ τεκμηρίωσι τῶν πληροφοριῶν, ἢ ἀπόλυτη γνώσις τῶν ρωσικῶν πηγῶν, ἢ σύνθεσις καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ διάταξις τοῦ ἔργου εἶναι ἀξιοθαύμαστες.

M. Σ.: «Ἑλληνικὴ Δημογραφία»

... Wer dieses Werk aufmerksam liest, gewinnt den Eindruck, dass ihr Verfasser mit der Person, den Schriften desselben und dem Schrifttum über ihn sich eingehend beschäftigt hat. Er gibt viele Zitate aus den Schriften des Maximus in griechischer Übersetzung wieder und aus den Urteilen der Gelehrten, sowohl des Morgen- wie des Abendlandes. . . Er geht gründlich auf die Gedanken des Maximus ein in den verschiedenen Zeitabschnitten seines Lebens, fügt ganze Abschnitte ein, in denen er im Abriss die Umwelt oder die Vorgeschichte der auf Maximus einwirkenden Ereignisse oder Geistesbewegungen schildert, um ihn und sein Wirken besser kennzeichnen zu können. Diese methodische Einstellung des Verfassers verdient Lob. . .

Georg Hofmann S. I.: «Orientalia Christiana Periodica».

L'auteur tient ici, exemple d'une belle ténacité, une promesse faite il y a près de quarante ans. Ce long délai a été mis à profit pour une étude exhaustive des sources et de recherches déjà faites sur le personnage. Aussi l'ouvrage est-il, mis à part ce qui a paru en Russie, ce qu'il y a de plus ample et de mieux documenté concernant la vie, l'activité, la doctrine de celui que les Russes appellent leur illuminateur.

L'ouvrage sera fort utile tant pour la connaissance complète du personnage et de son influence que pour l'étude du pays et de l'époque où s'est exercée sa multiple activité.

V. Grumel: «Revue des Études Byzantines».

C'est un très beau livre que le professeur Papanichail vient de consacrer à la grande figure de Maxime-le-Grec. Il est le fruit de longues recherches et d'une connaissance approfondie du milieu moscovite... Nous n'exagérons pas en disant qu'il constitue une véritable histoire de la Russie, non seulement durant qu'y vécut Maxime, mais même durant les années qui précédèrent son installation à Moscou... «Τὸ ρωσικὸν σκότος»: sous ce titre, on ne peut trouver meilleur tableau de la situation morale et sociale de la Russie au XVe et au XVIe s... Il est impossible de dire ici tout ce qu'il y a dans ce livre... Il est... une source d'informations à laquelle devra recourir celui qui désirera approfondir l'histoire moscovite à l'aube des temps modernes.

Dom Pierre Dumont: «Irenikon».

Παρά τῷ συγγραφεὶ: Ἀθήναι (8), Μοσχονησίω 12α. Τιμᾶται δραχμῶν 200.000, Δολλάρ. 15. Τὸ αὐτὸ ἐπὶ ἀγγλικῷ χάρτου εἰς εὐάριθμα ἀντίτυπα, δίτομον, δερματόδετον, δρχ. 500.000.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μητροπολίτου Ἀθήνων Διονυσίου, Ἡ ἱερωσύνη κατὰ τὸν ἱ. Χρυσόστομον. Ἀἴμιος 1952 (σελ. 39). Τὸ ὕψος τῆς ἱερωσύνης, ἡ ἱερωσύνη ὑψηλότερα πάσης ἄλλης ἐπιγείου ἀρχῆς, αἱ δυσχέρειαι τῆς ἱερωσύνης, τὰ καθήκοντα καὶ τὰ προσόντα τοῦ ἱερέως, ἡ εὐθύνη τῶν χειροτονουμένων καὶ χειροτονοῦντων, τὰ καθήκοντα τῶν χριστιανῶν πρὸς τὸν ἱερέα.

Ἰωάννου Παναγιωτίδου καθηγητοῦ, Ἀρχοντος Διδασκάλου τοῦ Ἐξαγγελίου, Λόγος πανηγυρικός, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῇ ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ Χάλκης τῇ 28 Δεκ. 1951, κατὰ τὴν τελετὴν ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 1500ῆς ἐπέτειοι τῆς Δ' Οἰκουμένης Συνόδου. Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Ὁρθοδοξίας». Ἰσταμπούλ 1952. Ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου (σελ. 25).

Ἀκαδημία Ἀθηνῶν: Ἐκθεσις τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Ἀκαδημίας Δημοτηρίου Σ. Μπαλάνου περὶ τῶν ἀπονεμηθέντων ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας βραβείων καὶ ἐπαίνων, ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς 24 Μαρτίου 1952. Ἀνάτυπον ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Λεξικὸν τῆς Ἑκατονταετηρίδος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἀλλῶς-ἀλλῶς (4ον. Κατάλογος καὶ εἰκόνες τῶν ἰδρυτῶν, ἐταίρων, ἐνεργητῶν, προέδρων ἀντιπροέδρων, γραμματέων, συμβούλων, προέδρων τῶν συνελεύσεων, συνεργατῶν ἐκτὸς συμβουλίου, μεθ' ἐρημνευτικοῦ παραρτήματος καὶ βιογραφικῶν σημειωμάτων μέχρι τοῦ 1940).

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ἐπιστολαί, ἄρθρα, βιβλία, περιοδικὰ καὶ φύλλα ἐπ' ἀνταλλαγῇ: Περιοδικὸν «Ἐκκλησία» Μοσχονησίω 12α, Ἀθήνας 8 (Τηλέφ. 82-219).

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται, δέον δὲ νὰ εἶναι ἀπολύτως εὐανάγνωστα καὶ γεγραμμένα ἐπὶ τῆς μιᾶς μόνον ὄψεως τοῦ χάρτου.

Αἰδ. Α. Κουτσόπουλον, Αἴγιον Κ. Νικολόπουλον, Αἴγιον Θ. Καζάνου, Μαραθιά, Ἐδρυτανίας ἐνεγράφητε.— Αἰδ. Γ. Πούλιον, Αὐγερινόν μόνον μίαν φορὰν ἐλάβομεν ἐπιστολὴν σας κατὰ τὴν ὁποίαν σᾶς ἐνεγράψαμεν φύλλα ἀπεστείλαμεν ὅσα ἦτο δυνατόν.— Πανος. Ἀρχιμ. Γ. Δημόπουλον, Βόλον Αἰδ. Δ. Παπακώστα, Ἄρταν αἰτηθέντα φύλλα ἀπεστάλησαν.— Πανος. Ἀρχιμ. Ι. Κυ-

ριαζόπουλον, Σπάρτην Αἰδ. Κ. Μπαλωμένον, Ἰωάννινα Ἰ. Κουρκούλαν, Προυσόν, Ἐδρυτανίας Αἰδ. Α. Μπάμπη, Αἴγιον διευθύνσεις σας ἐτακτοποιήθησαν.— Αἰδ. Π. Κλημεντιώτην, Παραδείσιον, Κορινθίας Ν. Σπυρόπουλον, Σχορτσινόν, Μεγαλοπόλεως Παλαιῶν Ἄγγελον, Λίθινον, Ἰωαννίνων Κ. Παπακωτίδην, Πάγγαιον Γ. Χαμπάκη, Μαυρίλον Π. Ἀντύπαν, Ἐνταῦθα διευθύνσεις σας ἐτακτοποιήθησαν φύλλα ἀπεστάλησαν.

Τὸ προσεχὲς φύλλον τῆς «Ἐκκλησίας» θὰ ἐκδοθῇ τὴν 1ην Σεπτεμβρίου.

= Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α =

ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ ΕΚΛΟΓΗΣ ΙΕΡΕΩΝ

Ἴερὰ Μητρόπολις Σερρών καὶ Νιγρίτης

Προκειμένου νὰ πληρωθῶσιν αἱ δύο κεναὶ Ἐφημεριακαὶ θέσεις τοῦ ἐν Νιγρίτῃ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Σερρών καὶ Νιγρίτης Ἱ. Ναοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καλοῦνται οἱ βουλομένοι καὶ ἔχοντες τὰ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα πιστοποιητικὰ διὰ τὰ πτραιτέρω.

† Ὁ Σερρών καὶ Νιγρίτης Κωνσταντῖνος

Ἴερὰ Μητρόπολις Θεσσαλονίκης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ Α. Ν. 2200/40 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως καταλάβωσι τὰς κάτωθι κενὰς οργανικὰς θέσεις τακτικοῦ Ἐφημερίου τῶν Ἑνορίων: 1) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Μηνᾶ Θεσσαλονίκης, 2) Ἱεροῦ Ναοῦ Παναγ. Φανερωμένης - Καλλιθέας Θεσσαλονίκης καὶ 3) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγ. Γεωργίου - Ἐλευθερίων (Χαρμάνκιοι), ἵνα ὑποβάλλωσιν ἡμῖν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν ἀπαιτούμενων δικαιολογητικῶν, προκειμένου νὰ προβῶσιν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν ἀνωτέρω χηρευουσῶν ἐφημεριακῶν θέσεων.

Ἐν Θεσσαλονικῇ τῇ 20ῇ Ἰουνίου 1952

† Ὁ Θεσσαλονικῆς Παντελεήμων

Ἴερὰ Μητρόπολις Σισανίου καὶ Σιατίστης

Προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς χηρευοῦσης οργανικῆς ἐφημεριακῆς θέσεως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Κοινότητος Διχειμάρρου τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως καλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν θέσιν ταύτην καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 47 τοῦ Α. Νόμου 2200/40 «περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» ὀριζόμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως ὑποβάλλωσιν εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως ἡμῶν δι' αἰτήσεως τῶν τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου προβλεπόμενα δικαιολογητικὰ.

Ἐν Σιατίστῃ τῇ 1ῃ Ἰουλίου 1952

† Ὁ Σισανίου καὶ Σιατίστης Ἰάκωβος

“ΕΚΚΛΗΣΙΑ,”
ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀκαδημαϊκός
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΕΜΜΑΝ. Γ. ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ
Πρωτοπρεσβύτερος—Κατηχητῆς

*Υπεύθυνος Τυπογραφείου: ΤΙΜΟΛΕΩΝ ΡΟΥΤΣΗΣ

Ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἰαίου 1.